

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ Σ. Ι. ΒΟΥΤΥΡΑΣ.

ΑΡΙΘΜΟΣ 13.

ΤΟΜΟΣ Γ'.

30 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 1894.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

Αι τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἐλπίδες, ὅτι τῇ παρελθούσῃ τετάρτῃ θὰ κατώρθου νὰ ἔχη ἐν τῷ βουλευτηρίῳ συγκεκεντρωμένους τοὺς πρὸς συγκρότησιν ἰδίας ἀπαρτίας ἀναγκαίους ἐκ τῶν φίλων, δὲν ἐπιλήθευσαν, οὕτω δὲ διὰ τὴν ἑλλειψὶν τριῶν ἐπιβουλευτῶν, τῆς ἀντιπολιτευσέως ἀπουσίης κωλυσιεργικῶς, ἐδέδεξε ν' ἀναβληθῇ ἡ συνεδρία εἰς τὸ σάββατον. — Εἶνε πιθανὸν ὅτι ἐξευρεθῶσονται ἐπὶ τέλους καὶ οἱ πρὸς ἀπαρτισμὸν τῶν ἀπαιτουμένων 104 ἐλλείποντες κυβερνητικοὶ βουλευταί· ἀτυχῶς ὅμως οὐδὲ οὕτως ἐξασφαλίζει τὸ ὑπουργεῖον τὴν περαιτέρω ἐργασίαν αὐτοῦ. Ἡ ἀσθένεια, ἡ δυσαρρέσκεια ἢ ἄλλο τι κώλυμα ἐνὸς τῶν φίλων τῆς κυβερνήσεως θὰ καθίστη αὐτῇ τε καὶ τῷ κοινοβουλίῳ ἀδύνατον τὴν ἐργασίαν, ἐφ' ὅσον ἡ ἀντιπολιτευσις ἐμμένει ἐν τῇ ἀποφάσει αὐτῆς τοῦ τὸ κατ' αὐτὴν μὴ ἐπιτρέψαι τῷ κ. Τρικούπη νὰ προβῇ περαιτέρω εἰς τὸ ἔργον αὐτοῦ. — Τάχιστα λοιπὸν θὰ ἐπέλθῃ τὸ ἀπροχώρητον, πρὸ τοῦ ὁποίου ὡς συνετωτάτη βασιλικὴ ἐνέργεια παρίσταται ἡ συγκρότησις ὑπουργείου ὑπὸ ἀχρωματιστῶν τινα πρῶθυπουργόν, ὅπερ, ὑποστηριζόμενον ὑπὸ φιλοπατριδῶν τινῶν βουλευτικῶν ὀμίλων, θὰ ἐπέρανε τὰς πρὸς τοὺς πιστωτὰς διαπραγματεύσεις καὶ μετὰ τὴν ὀριστικὴν ἐπίλυσιν τοῦ οικονομικοῦ ζητήματος θὰ ἐκάλει τοὺς ἐκλογεῖς, ὅπως ἀποφανθῶσι περὶ τῆς μερίδος, ἢ δέον ν' ἀνατεθῇ ἡ περαιτέρω διεύθυνσις τῶν πραγμάτων. — Τοιαύτην τοῦ Στέμματος πολιτικὴν δὲν θὰ ἐπεδοκίμαζον ἴσως τὰ τὴν ἀρχὴν παραδοκοῦντα κόμματα· ἀλλ' εἶνε καιρὸς πλέον, νομιζόμεν, ὅπως τὰ κομματικὰ συμφέροντα, προσωρινῶς τοῦλάχιστον, ὑποχωρήσῃσιν ἐκόντα ἅκοντα πρὸ τοῦ γενικοῦ, διότι οὐδεὶς, πιστεύομεν, ὑπάρχει ὁ παραγνωρίζων τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τῆς ἐν ταῖς παρούσαις τοῦ κράτους περιστάσει διεξαγωγῆς ἐκλογῶν.

Ἐκ Βελιγραδίου μετεδόθη ἡμῖν σοβαρὰ εἰδησις, ἡ περὶ διαθέσεων τοῦ βασιλέως Ἀλεξάνδρου πρὸς παραίτησιν ἀπὸ τοῦ θρόνου χάριν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. — Εὐχερῶς δύναται τις νὰ μαντεύσῃ τοὺς λόγους, οἵτινες, ἂν ἡ εἰδησις ἠλήθευε, θὰ ἐπειθον τὸν νεαρὸν βασιλέα εἰς τὴν προᾶξιν ταύτην· τὸ λυπηρὸν μόνον εἶνε ὅτι οἱ λόγοι οὗτοι, ὅσονδήποτε καὶ ἂν ὑπηρετοῦν προσωπικά τινα συμφέροντα ξένης πολιτικῆς, μὴ δυνθεῖσιν νὰ παραμυθηθῇ ἐπὶ τῇ ἐκ τῆς Σερβίας ἐκκρούσει τῆς ἐπιρροῆς αὐτῆς, ἀφ' ὅτου ὁ βασιλεὺς Μιλάνος παρητήθη τὸ στέμμα χάριν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ἀμφίβολον εἶνε ὅτι θὰ ἴσχυον καὶ πρὸς ἀποτροπὴν τῶν δυσαρρέστων πάντως ἐπακολούθων τῆς φεβορᾶς ταύτης ἀνακολουθίας τοῦ βασιλοπάτορος, οὗ καὶ μόνῃ ἡ παρὰ τὰ ὑπεσχημένα εἰς τὴν χώραν ἐπάνοδος τοσαύτην ἀγανάκτησιν προῦκάλεσεν. — Εὐτυχῶς κατὰ τὰς νεωτέρας εἰδήσεις οὐ μόνον τοιοῦτό τι δὲν ἐπαληθεύει, ἀλλὰ καὶ ὡς βεβαία φέρεται ἡ πρὸς ἀναχώρησιν ἐκ Σερβίας ἀπόφασις τοῦ κόμπος τοῦ Τακόβου.

Ἐν Σοφίᾳ ἐτελέσθη, κατὰ τὸ καθολικόν, ἐννοεῖται, δόγμα, ἡ βάπτισις τοῦ διαδόχου τοῦ πριγκίππος Φερδινάνδου, ὀνομασθέντος Βόριος. — Ὁ βουλγαρικὸς λαὸς ἐξεδήλωσεν ὡς ἠδύνατο καὶ ὡς εἰσνηῖσαντο αὐτῷ τὰ κυβερνητικὰ ὄργανα τὴν ἐπὶ τῷ αἰδίῳ γεγονότι χαρὰν αὐτοῦ, ἢν ἐλπίζομεν ὅτι δὲν θὰ ἐπισκιάσῃ κινδυνωδεστέρα τις τροπὴ τῆς ὑγείας τῆς πριγκιπίδης Μαρίας· εἶνε βέβαιον ὅμως ὅτι ἡ εὐφροσύνη αὐτοῦ θὰ ἦτο μᾶλλον ἀμιγής, ἂν ἐβλεπε τὸν μικρὸν Βόριν λαμβάνοντα τὸ ὄνομα αὐτοῦ παρ' ἀντιπροσώπου τῆς ἐθνικῆς αὐτοῦ Ἐκκλησίας.

Αὐτὸς ὁ κ. Γλάδστων ἐκ Βιαρρίτης διέψευσε τὴν περὶ ἐπικειμένης παραίτησεως αὐτοῦ εἰδησιν τῆς **Πάλ. Μάλ.** ἡ διάψευσις ὅμως περὶ τούτου μόνον βεβαίῳ, ὅτι τό γε νῦν δὲν ἐλήθη τοιαύτη ἀπόφασις, καταλείπει δὲ ὡς ἐννοούμενον ὅτι τὸ σήμερον μὴ δεδογμένον δύναται αὔριον νὰ γένηται. — Τὸ πρᾶγμα ὑπὸ τῶν ἀξιούντων ὅτι εἰσδύουσιν εἰς τὰς κεκρυμμένας

βουλὰς τῶν πολιτικῶν ἀνδρῶν ἐκρίθη ὡς βολιδοσκόπιδος τοῦ βρετανικοῦ λαοῦ διὰ τῆς ἐντυπώσεως, ἣν θὰ παρήγε παρ' αὐτῶ ἡ περὶ παραιτήσεως τοῦ ἡγέτου τῶν φιλελευθέρων φήμη, ἥτις, ἐὰν ἀπεδείκνυε σταθερὰς ὑπὲρ αὐτοῦ συμπαθείας, ἐπιτρεπούσας αὐτῶ νὰ προσδοκᾷ μετὰ βεβαιότητος ἐπαρκεστέραν καὶ ὁμογενεστέραν ἐν νέαις ἐκλογαῖς πλειονοψηφίαν, δι' ἧς θὰ ἰδύνατο καὶ τὴν ἀντίδρασιν τῶν λόρδων ν' ἀψηφῆ καὶ τὸν ὀσημέραι ἀφορητότερον γινόμενον ζυγὸν τῶν δυσοικονομῶν Ἰρλανδῶν ν' ἀποδείξῃ, θὰ παρεῖχεν αὐτῶ μείζον θάρρος πρὸς ἀπαιτηδὶν τῆς διαλύσεως.— Τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι ἡ κατάστασις ἐνεκα ἰδία τῆς πεισματώδους καὶ ὀπισθοδρομικῆς πολιτικῆς τῆς Βουλῆς τῶν Λόρδων, λησμονούντων, φαίνεται, ὅτι, οὕτω πολιτευόμενοι πρὸς τὴν γνησίαν τοῦ βρετανικοῦ ἔθνους ἀντιπροσώπειαν καὶ δυσαρθεκείας ἐπὶ δυσαρθεκείων ἐπισπώμενοι, μόνον τὸν ἀγῶνα τῶν φιλελευθέρων ὑπηρετοῦσι, περιέστη εἰς ἀπροχώρητον, δυνάμενον εἰς πᾶσαν φήμην νὰ παράσχη ὑπόστασιν.

Αἱ ρωσογερμανικαὶ ἐν Βερολίῳ πρὸς διομολόγησιν ἐμπορικῆς συμβάσεως διαπραγματεύσεις ἔληξαν, ἐδομολογήθη δὲ ἥδη ἐν τῷ **Μηνύτορι τοῦ κράτους** τὸ κείμενον τῆς συμβάσεως.— Μεταξὺ τῆς διομολογήσεως ὅμως τῆς συμβάσεως καὶ τῆς ἄρσεως τοῦ μαστιζόντος τὸ ἐμπόριον τῶν δύο χωρῶν καὶ καταστρέφοντος τὴν γερμανικὴν βιομηχανίαν τελωνειακοῦ πολέμου μεσολαβεῖ πάντοτε ἡ ὑπὸ τοῦ κοινοβουλίου ἐπικύρωσις αὐτῆς, ἐν ἣ κείται τὸ δυσχερέστατον τοῦ ζητήματος.— Εὐτυχῶς, ἐνῶ πρό τινος χρόνου, πρὸ τῆς συνδιαλλαγῆς ὀπλοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Γουλιέλμου καὶ τοῦ πρίγκιπος Βίσμαρκ, οὐδεμίαν σχεδὸν ἐλπίδα κυρώσεως εἶχεν ἡ σύμβασις αὕτη διὰ τὸν ἐναντίον τῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς τοῦ κράτους συνασπισμὸν πάντων τῶν συντηρητικῶν στοιχείων, νῦν ἐλπίζεται μετὰ τινος βεβαιότητος ὅτι ἡ μερίς, ἥτις τὰς ἐμπνεύσεις αὐτῆς λαμβάνει ἐκ φρειδριχόρουνης, εὐλαβομένη τὴν ἀπέναντι τοῦ αὐτοκράτορος νέαν θέσιν τοῦ περικλεοῦς αὐτῆς ἡγέτου, ἐπιβλαβῆ μὲν εἰς τὰ γερμανικὰ συμφέροντα θεωροῦντος πᾶσαν πρὸς τὰ ρωσικὰ γεωργικὰ προϊόντα παραχώρησιν καὶ ἐν προσφάτῳ αὐτοῦ συνεντεύξει ὀμνῶσαντος ὅτι ἡ διαλλαχὴ δὲν μεταβάλλει τὰ φρονήματα αὐτοῦ, κατ' ἀνάγκην ὅμως μέλλοντος νὰ μετριάσῃ τὴν πρὸς τὴν κυβερνήσιν, ἐπιδοκιμαζομένην ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος, ἀντιπολίτευσιν αὐτοῦ, δὲν θὰ διεξαγάγῃ μετὰ τραχύτητος τὸν ὑπὲρ τῶν προστατευτικῶν ἀρχῶν ἀγῶνα αὐτῆς, οὐδὲ θὰ ἐμμεῖνῃ μετὰ τῆς προτέρας πεισομνῆς ἐν τῇ ἀδιαλλάκτῳ αὐτῆς στάσει.— Δυσχερεστέρη φαίνεται ἡ θέσις τῶν φορολογικῶν μέτρων τῆς κυβερνήσεως, τῶν εἰς τὴν ἐπιτροπὴν παραπεμφθέντων.— Ταῦτα ἄγνωστον πότε θὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὸ κοινοβούλιον ἢ καὶ ἂν ὄλως ἐπανέλθωσι ποτε.— Τοῦλάχιστον ἐκ τῶν νομοσχεδίων τούτων τὸ μὲν περὶ οἴνου θεωρεῖται ὡς ἥδη ὀριστικῶς καταδεδικασμένον εἰς τέλειον θάνατον διὰ τὴν ἀντίστασιν τῶν νοτιοδυτικῶν γερμανικῶν κρατῶν, τὸ δὲ περὶ καπνοῦ ἔχει μὲν τὸν χρόνοντα ὅτι τὸ εἶδος τοῦτο εἶνε ἐπιδεκτικὸν φορολογικῆς τιμῆς αὐξήσεως, ἀλλ' αὕτη κρίνεται ἐφαρμοσίμος μόνον ἐπὶ τῶν ἐξωθεν εἰσαγομένων καπνῶν καὶ τῶν παρασκευασμάτων καπνοῦ, ὅπερ

ὅμως ἐλαττοῖ λίαν τὰς ἐντεῦθεν προσδοκώμενας προσόδους. Μόνον ἡ ἐπὶ τῆς προσόδου φορολογία ἔχει ἐλπίδας ἐπιτυχίας, ἀλλὰ καὶ αὕτη πιθανῶς τροποποιηθῆσεται κατὰ τρόπον ἀλλοιοῦντα λίαν τὸ ταμειρικὸν τοῦ φόρου ἀποτέλεσμα.— Καὶ ὅμως ἐκ τῶν φορολογικῶν τούτων μεταρρυθμίσεων ἐξαρτᾶται ἡ πραγμάτωσις τῶν μετὰ τοσοῦτους ἀγῶνας κυρωθεισῶν στρατιωτικῶν.

Κατὰ τὴν λήξασαν ἐβδομάδα νέαι ἠγγέλθησαν ἐν Ἀφρικῇ Γάλλων καὶ Ἀγγλῶν κατὰ τὰ μεθόρια τῶν ἀγγλογαλλικῶν κτήσεις αἰματηραὶ συγκρούσεις.— Ἡ ἐπανάληψις τῶν συγκρούσεων τούτων θὰ ἐπέτρεπε νὰ ὑπολάβωμεν αὐτὰς ὡς προανάκρουσμα ὀπουδαιότερας ἐκδηλώσεως τοῦ ἐν τῇ μαῦρῃ ἡπειρῷ ἀγγλογαλλικοῦ ἀποικιακοῦ ἀνταγωνισμοῦ, ἂν μὴ ἴδαν γινώσται αἱ παρὰ τοῖς ἰθύνουσι τὰς τύχας τῶν δύο μεγάλων κρατῶν κρατοῦσαι εἰρηνικαὶ διαθέσεις.— Εὐτυχῶς ἡ μὲν ὑπὸ τὸν κ. Γλάδστονα ἀγγλικὴ κυβερνήσις οὕτω διαλλακτικῶς προσενέχθη ἐν πᾶσι σχεδὸν τοῖς μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας ἐν τε Ἀφρικῇ καὶ Ἀσίᾳ ἀναφεῖσθι ζητήμασι, τόσον δὲ εὐσταθῶς καὶ ἐπιτηδείως ἀντέστη πρὸς τοὺς ὑπὸ τῆς ἀντιπολίτευσσεως ἐκἀστωτε διεγειρομένους ὀβιδιτιστικὸς πειραμοῦς, ἡ δὲ γαλλικὴ παρὰ τὴν εὐστάθειαν καὶ ἀξιοπρέπειαν, μεθ' ἧς ἠμύνατο τῶν ἀποικιακῶν αὐτῆς συμφερόντων καὶ ὅπου ἡ περιφρούρησις αὐτῶν ἥπτετο ἐμμέσως ἢ ἀμέσως τῶν ἀγγλικῶν, μετὰ τοσαύτης προθυμίας ἔσπευσε πάντοτε ν' ἀνταποκριθῆ εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς ἀγγλικῆς, ὁσάκις αὕτη, ἔωσα χαῖρειν τὰς ὑπερβολικὰς ἀξιώσεις καὶ ἐπιβοῦλους παρορμήσεις τῶν ὀβιδιστῶν, ἠτίσαστο εἰλικρινῆ συνεννόησιν, ὥστε οὐδὲν ἐπιτρέπει τὴν ὑπόνοιαν βεβουλημένης ὑποκινήσεως τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος συγκρούσεων, ὀφειλομένων πάντως εἰς παρεξηγήσεις, εἰς ἃς πιθανῶς παρέσχεν ἀφορμὴν ὁ ἰδιωτικὸς ὀβιδιτισμὸς καὶ ἡ ἀπληστία τῶν αὐτῶ Ἀγγλῶν.— Τοῦναντίον βέβαιον εἶνε ὅτι ἀμφότεραι αἱ κυβερνήσεις μετὰ λύπης προσεῖδον τὰς παρεκτροπὰς ταύτας τοῦ ζήλου τῶν ἐν Ἀφρικῇ ἀντιπροσώπων αὐτῶν, ὅτι δὲ προθύμως θὰ σπεύσασθαι νὰ διαβιβάσωσι μὲν αὐτοὺς τὰς ἀναγκαίας ὀδηγίας πρὸς ἀποφυγὴν τῆς ἐπανάληψεως ἀτόπων, δυναμένων νὰ ἔχωσι σοβαρότερα ἐπακόλουθα, νὰ συνεννοθῶσι δὲ καὶ πρὸς ἀλλήλας εἰ ἀκριβέστερον μὲν καθορισμὸν τῶν ἀμοιβαίων μεθορίων καὶ τῆς σφαιρας τῆς ἀμοιβαίας ἐπιτροπῆς, πρὸς ἐξεύρεσιν δὲ καὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ὁ ἀπετρέπετο πᾶσα ἐν τῷ μέλλοντι σύγκρουσις.— Ἡ εὐκολία, μεθ' ἧς ἐπετεύχθη ἡ συνεννόησις πρὸς ἄσιν τῆς ἐκ τῆς γαλλοδιαμικῆς ῥήξεως προικυψάσης ἀγγλογαλλικῆς παρὰ τὸ Μεκόγκον διαφορᾶς, ἀποληξιάσεως εὐτυχῶς εἰς τὴν ἰδρυσὶν οὐδετέρας ζώνης, ὡς καὶ ἡ διακόλυσις τοσοῦτων ἄλλων ἀγγλογαλλικῶν ἀποικιακῶν διαφορῶν τοῦ ἀπὸ νὰ προσλάβωσι τραχυτέραν τροπὴν, ἐπαγγέλλεται τὴν καὶ ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ ἐπιτυχίαν.

M. E. ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ.

G. E. LESSING.

ΛΑΟΚΟΩΝ*

*H

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΟΡΙΩΝ ΤΗΣ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΟΙΗΣΕΩΣ

Όταν όμως ο Τιβούλλης¹ ζωγραφῆ τὴν μορφήν τοῦ Ἀπόλλωνος, ὡς ἐνεφανίσθη αὐτῷ κατ' ὄναρ — « ὠραιότατος νέος, ἔχων τοὺς κροτάφους ὑπὸ τῆς ἀγνῆς δάφνης περιεστεμμένους· θυρικὰ ἀρώματα ἀποπνέει ἢ χρυσὴ αὐτοῦ κόμη, ἥτις περὶ τὸν μακρὸν τράχηλον κυλίσται· ἀποστίλδον λευκὸν καὶ πορφύρου ἰσχυρὸν μίγνυνται ἐπὶ τοῦ ὄλου αὐτοῦ σώματος, ὡς ἐπὶ τῆς τρυφερᾶς παρεΐας νύμφης, ἥτις ἴδη παρὰ τῷ ἀγαπητῷ αὐτῆς ὀδηγεῖται » — διατί οἱ χαρακτηρισμοὶ οὗτοι νὰ ἐλήθησαν κατ' ἀνάγκην ἀπὸ ἀρχαίαν διάσημον εἰκόνα; Πιθανὸν ἢ τοῦ Ἐχίονος² *poma nupta verecundia notabilis* νὰ ὑπῆρχεν ἐν Ρώμῃ, πιθανὸν χιλιάκις ν' ἀνεγράφη, ἀλλ' ἐξήφανίσθη ἄρα γε διὰ τοῦτο ἀπὸ τοῦ κόσμου ἢ νυμφικῆ αἰδημοσύνης; Ἄφ' ὅτου δὲ ὁ ζωγράφος εἶδε ταύτην δὲν ἴτο δυνατόν νὰ ἴδῃ πλέον αὐτὴν καὶ ποιητὴς ἢ μόνον ἐν τῇ τοῦ ζωγράφου ἀπομιμήσει;³ Ἡ ὅταν ἄλλος ποιητὴς ὀνομάζῃ τὸν Ἡφαιστὸν κεκοπιακότα τὸ δὲ πρὸ τοῦ ἄκμονος τεθερμασμένον αὐτοῦ πρόσωπον ἐρυθρὸν καὶ πυρῶδες, ὄφειλεν οὗτος ἐκ τοῦ ἔργου ζωγράφου τινὸς ν' ἀντλήσῃ τὸ πρῶτον τὴν γνῶσιν, ὅτι ἢ μὲν ἐργασία προκαλεῖ κόπωση, ἢ δὲ θερμότης ἐρυθραίνει;⁴ Ἡ μὴ πῶς ὅταν ὁ Λουκρήτιος,⁵ τὴν τῶν ἐποχῶν μεταβολὴν περιγράψῃ, παρουσιάξῃ αὐτὰς κατὰ τὴν φυσικὴν αὐτῶν τάξιν μετ' ὀλοκλήρου τῆς συνοδίας τῶν ἐν τῷ ἀέρι καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ἐπιδράσεων αὐτῶν, ἴτο ἄρα ἐφήμερόν τι (ὁ Λουκρήτιος), οὐδὲν δὲ ὀλοκλήρον θὰ ἐξῆσεν ἔτος, ἵνα αὐτὸς οὗτος παρατηρήσῃ πάσας τὰς μεταβολὰς, ὥστε νὰ ἵναγκάσθῃ νὰ ἐξεικονίσῃ αὐτὰς ἐπὶ τῇ βᾶσει παρατάξεως, καθ' ἣν περιήγοντο τὰ ἀγάλματα τούτων; Ἴνα λοιπὸν τοιαῦτα ἀφηρημένα ὄντα πραγματικὰ καταστήσῃ εἶδει ἄρα ἐκ τῶν ἀγαλμάτων τούτων πρῶτον τὴν ἀρχαίαν ποιητικὴν ἀντίληψιν τῆς τέχνης ν' ἀρυσθῇ;⁶

*) Ἴδε ἀριθ. 12, σελ. 223—225.

1) Tibulle (Albius Tibullus) λατίνος ποιητὴς τῆς ἐποχῆς τοῦ Αἰγίου γεν. ἐν Ρώμῃ περὶ τὸ 44 π. Χ. + τὸ 18 ἢ 15 π. Χ. Διακρίνεται ἐπὶ ἀπαλότῃ καὶ ἀρμονίᾳ τοῦ ὄρου Σ. Μ.

2) Εἶς τῶν πέντε ὑπολειφθέντων Σπαρτῶν ἐν Θήβαις, οἵτινες ἐγεννήθησαν ἐκ τῶν ὀδόντων δράκοντος, οὓς ἐσπείρην ὁ Κρόνος· ἦν δὲ ὁ ἀνδρείοτατος πάντων τῶν ἄλλων Σ. Μ.

3) Tibullus. Eleg. 4 lib. III, Polymetis Dial VIII. p. 84.

4) Stalius lib. 1. Sylv. 5. v. 8, Polymetis Dial VIII. p. 81.

5) Lucretius Carus T., λατίνος ποιητὴς, γεν. περὶ τὸ 95 π. Χ., + τὸ 440 ἔτος, ἔγραψε De natura rerum Σ. Μ.

6) Lucretius de R. N. lib. V. c. 734—747. Τὸ χωρίον τοῦτο ὁ Σπένς ἀναγορεύει ὡς ἀνῆκον εἰς τὸ πῶμα τοῦ Λουκρήτιου ἢ τοῦλάχιστον εἶναι ἐν ἐκείνῳ, ἐφ' ᾧ βασιζέται ἡ τιμὴ τοῦ Λουκρήτιου ὡς ποιητοῦ. Ἐν τούτοις τὸ νὰ λέγῃ τις ὅτι

Ἡ δὲν θ' ἀπόλλυεν ὁ Βιργίλιος ὅλον τὸ κάλλος αὐτοῦ ἐν τῷ *pontem indignatus Araxes*, ἐν τῇ ἐξαιρετῷ ταύτῃ ποιητικῇ εἰκόνι ποταμοῦ, ὑπερεκχειλίζοντος τὰς ἀκτὰς αὐτοῦ καὶ τὴν ζευγνύουσαν ταύτας γέφυραν κατακερματίζοντος, εἴαν ὁ ποιητὴς ὑπεδείκνυε διὰ τοῦτου τεχνούργημα, ἐν ᾧ παρίστατο ὁ ποτάμιος οὗτος θεός, γέφυραν πράγματι κατασυντρίβων;¹ — Ἀλλὰ τίς ἢ ἀνάγκη τοιούτων ἐρμηνειῶν, αἵτινες παραγκωνίζουσι τὸν ποιητὴν ἐκ τοῦ σαφεστάτου χωρίου, ἵνα ἀφήσῃ τὴν ἰδέαν καλλιτέχνου νὰ διαλάμψῃ; Λυπούμαι ἐπὶ τῷ ὅτι τοσοῦτον ὠφέλιμον ἔργον, οἷον ἄλλως ἠδύνατο νὰ ἴναι ὁ Πολύμητις, ἀπέβη διὰ τῆς ὀλίγον καλαισθητικῆς ταύτης ἰδιοτροπίας τοῦ ν' ἀποδίδεται εἰς τοὺς ἀρχαίους ποιητὰς ἀντὶ τῆς ἰδίας φαντασίας γνωριμία μετὰ ξένης τόσον ἀνδρῆς, εἰς δὲ τοὺς κλασικοὺς συγγραφεῖς πολλῶ ἐπιζημιώτερον παρ' ὅσον ἠθέλον εἶσθαι ποτὲ αὐτοῖς αἱ ἀνδεῖς ἐρμηνεῖαι τῶν ἥκιστα ἐμβριθῶν γραμματικῶν. Ἐτι μᾶλλον λυπούμαι ὅτι καὶ αὐτοῦ τοῦ Σπένς ὁ Ἄδδισον ἐνταῦθα προσηγήθη, ὅς, ἐξ ἐπαινετικῆς ἐπιθυμίας τοῦ ν' ἀνυψώσῃ τὴν γνῶσιν τῶν ἀρχαίων τεχνουργημάτων εἰς τὴν περιοπὴν ἐρμηνευτικῶν μέσων, ἐπ' ἐλάχιστον διέκριεν² ἀπ' ἀλλήλων τὰς περιστάσεις, καθ' ἃς ἢ ἀπομυμήσεις τοῦ καλλιτέχνου ἀξιοπρεπῆς τυγχάνει τῷ ποιητῇ καὶ καθ' ἃς πάλιν ὑποτιμᾷ αὐτόν.

H.

Ὁ Σπένς σχηματίζει ἰδέας περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλας ὁμοιότητος τῆς ποιήσεως καὶ ζωγραφικῆς. Οὗτος πιστεύει ὅτι τοσοῦτον ἀκριθῶς ἴσαν συνδεδεμένοι παρ' ἀρχαίους ἀμφότεραι αὗται αἱ τέχναι, ὥστε δύναλλήως πάντοτε ἐχώρουν, τοῦ ποιητοῦ μηδέ-

ὀλόκληρος αὕτη ἡ περιγραφή ἐγένετο ἐπὶ τῇ βᾶσει ἀρχαίας παρατάξεως τῶν ὑπὸ μορφήν θεῶν παρισταμένων ἐποχῶν τοῦ ἔτους μετὰ τῆς συνοδίας αὐτῶν, ἀποτελεῖ τούτου πράγματι ἐλάττωσιν τῆς τιμῆς, ἥς οὗτος ἀπολαύει καὶ πλήρη αὐτοῦ ἐν τούτῳ καταστροφῇ. Καὶ διατί τούτο; «Διὰ τὸ ἐξῆς» λέγει ὁ Ἄγγλος «καθότι παρὰ Ῥωμαίους ποτὲ παρόμοιαι παρατάξεις τῆς περιγραφῆς τῶν ἀγαλμάτων τῶν θεῶν αὐτῶν τόσον συνήθειαι ἦσαν ἐν γένει ὅσον καὶ νῦν εἶναι ἐν τισὶ χώραις αἱ πρὸς τιμὴν τῶν ἁγίων αὐτῶν τελοῦμεναι καὶ καθότι πρὸς τοῦτοις κάλλιστα ἐφαρμόζονται ἐπὶ παρατάξεων πᾶσαι αἱ ἐκφράσεις αὐται, ὧν ὁ ποιητὴς χρῆσιν ποιεῖται (come in very aptly if applied to a procession). Πρόσφορος δικαιολογία! Καὶ πόσα δὲν θὰ ἠδύνατο τις ν' ἀντιτάξῃ τῷ τελευταίῳ τούτῳ; Ἡδὲ τὰ ἐπίθετα, ἅπερ δίδει ὁ ποιητὴς εἰς τὰ προσωπεποιημένα ταῦτα ἀφρημένα ὄντα, *Calor aridus. Ceres pulverulenta, Volturnus altitonans, fulmine pollens Auster, Albus dentibus crepitans*, δεικνύουσιν ὅτι ταῦτα ἀπ' αὐτοῦ τῆν ὑπαρξίν ἔχουσι καὶ οὐχὶ ἀπὸ τοῦ καλλιτέχνου, ὅστις θὰ ἠναγκάσθη ἄλλως νὰ χαρακτηρίσῃ αὐτά. Ἀλλὰ φαίνεται νὰ ἐπῆλθε τῷ Σπένς ἡ ἰδέα αὕτη τῆς παρατάξεως διὰ τοῦ Ἀβραὰμ Πράιγγερν, ὃς ἐν ταῖς ἐπὶ τοῦ χωρίου τοῦ ποιητοῦ σημειώσεσιν αὐτοῦ λέγει: *Ordo est quasi Pompae ejusdam, Ver et Venus, Zephyrus et Flora etc.* Καὶ ὁ Σπένς ὅμως εἰς τούτο ὄφειλε ν' ἀρκεσθῇ. Ὁ ποιητὴς παρουσιάζει τὰς ὥρας ταύτας οἰοεὶ ἐν παρατάξει ἔχει καλῶς. Τὸ νὰ λέγῃ τις ὅμως ὅτι, ἐκ παρατάξεως φωτισθείς, ταύτας οὕτω παρέστησε, τούτο εἶναι λίαν ἄστονον.

1) Aeneid. Lib. VIII. c. 725, Polymetis Dial XIV. p. 230.

2) Ἐν διαφόροις χώραις τῶν ὀδοποιῶν αὐτοῦ καὶ τοῦ περὶ ἀρχαίων νομισμάτων λόγου.

ποτε ἀποσπασθέντος τοῦ ζωγράφου, οὐδὲ τούτου πάλιν ἀπὸ τοῦ ποιητοῦ. Ὅτι ἡ ποίησις τὴν εὐρυτέραν ἀποτελεῖ τέχνην, ὅτι αὕτη κέκταιται καλλονάς, ἃς ἡ ζωγραφικὴ ἀδυνατεῖ νὰ φθάσῃ, ὅτι αὕτη συχνότερον δύναται νὰ ἔχη λόγους νὰ προτιμᾷ τὰς μὴ γραφικὰς τῶν γραφικῶν καλλονῶν, τοῦτο οὐδὲν φαίνεται οὕτως σκεφθεὶς καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ ἐν τῇ ἐλαχίστῃ διαφορᾷ, ἢν παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ποιηταῖς καὶ καλλιτέχνας παρατηρεῖ, περιέχεται ἐν ἀμυχανία, ἀποπλανώσῃ αὐτὸν εἰς τὰ παραδοξότατα.

Οἱ ἀρχαῖοι ποιηταὶ παριστᾶσι τὸ πλεῖστον τὸν Βάκχον κερατόφρον. Ἀξιοθαύμαστον λοιπὸν, λέγει ὁ Σπένς, ὅτι τὰ κέρατα ταῦτα σπανιότατα ἐπὶ τῶν τοῦ Βάκχου ἀγαλμάτων παρατηροῦνται.¹ Τὴν ἔλλειψιν ταύτην ἀποδίδει εἰς ἄλλο αἴτιον ἢ εἰς τὴν ἄγνοίαν τῶν ἀρχαιολόγων, εἰς τὴν σμικρότητα δηλ. τῶν κερᾶτων αὐτῶν, ἄπερ πιθανὸν νὰ ἦσαν κεκρυμμένα ὑπὸ τὰς σταφυλάς καὶ τὸ ἐκ κισσοῦ φύλλωμα, τὸ διαρκὲς κόσμημα τῆς κεφαλῆς τοῦ θεοῦ τούτου. Περιστρέφεται περὶ τὸ ἀληθὲς αἴτιον χωρὶς νὰ ὑποπτεῖται αὐτό. Τὰ κέρατα τοῦ Βάκχου οὐδὲν ἦσαν φυσικὰ ὡς παρὰ τοῖς Φαύνοις καὶ Σατύροις· ταῦτα ἀπετέλουν κόσμον τοῦ μετώπου, ὃν οὗτος ἠδύνατο νὰ φέρῃ ἢ καὶ ν' ἀποβάλλῃ.

— Tibi cum sine cornibus adstas

Virgineum caput est: —

λέγεται παρὰ τῷ Ὁβιδίῳ ἐν τῇ ἐπισήμῳ προσφώνησει τοῦ Βάκχου² ἠδύνατο λοιπὸν καὶ ἄνευ κερᾶτων νὰ ἐμφανίζηται καὶ ἐνεφανίζετο ἄνευ κερᾶτων, ὅταν ἠθελεν ὑπὸ τὴν παρθενικὴν αὐτοῦ καλλονὴν νὰ φανῇ. Ὑπὸ ταύτην λοιπὸν ἦδη ἠθελεν νὰ παραστήσωσιν αὐτὸν καὶ οἱ καλλιτέχναι, ἀναγκαζόμενοι κατὰ συνέπειαν ν' ἀποφύγῃσι πᾶσαν προσθήκην, κακὴν ἐμποιοῦσαν ἐντύπωσιν. Τοιαύτην τινὰ προσθήκην θ' ἀπετέλουν τὰ κέρατα, ἅτινα ἐπὶ τοῦ διαδήματος ἐστερεοῦντο· τοῦτο δύναται τις νὰ ἴδῃ ἐν κεφαλῇ ἐν τῷ βασιλικῷ μουσεῖῳ τοῦ Βερολίνου.³ Τοιαύτη τις προσθήκη ἦτο καὶ αὐτὸ τὸ διάδημα, ὅπερ ἐκάλυπτε τὸ ὠραῖον μέτωπον καὶ ὡς ἐκ τούτου τοσοῦτον σπανίως ἐπὶ τῶν ἀγαλμάτων τοῦ Βάκχου ἀπαντῶμενον ὅσον καὶ τὰ κέρατα, καίπερ ἐπίσης συχνῶς τροστιθεμένου αὐτῷ ἦδη ὑπὸ τῶν ποιητῶν, ὡς ἐφευρέτη αὐτοῦ. Τὰ κέρατα καὶ τὸ διάδημα παρέσχον τῷ ποιητῇ λεπτοὺς ὑπαινιγμοὺς περὶ τῶν πράξεων καὶ τοῦ χαρακτῆρος τοῦ θεοῦ. Τοῦναντίον παρεκώλυνον ταῦτα τὸν καλλιτέχνην ἀπὸ τοῦ νὰ ἐπιδείκνυται μαιζόνας καλλονάς· ἀφοῦ δέ, ὡς πιστεύεται, ὁ Βάκχος ἔφερε τὸ ἐπώνυμον (Biformis) Δίμορφος, διὰ τὸν λόγον κυρίως ὅτι καὶ ὠραῖος καὶ φοβερός ἠδύνατο νὰ παρίσταται, ἢτο φυσικὸν βεβαίως ὅτι οἱ καλλιτέχναι ἐκείνην τῶν μορφῶν αὐτοῦ ἐκ προτιμίας εἰσέλεγον, ἥτις τὰ μάλιστα ἀνταπεκρίνετο εἰς τὸν προορισμὸν τῆς τέχνης αὐτῶν.

Παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ποιηταῖς ἡ Ἀθηνᾶ καὶ ἡ Ἑρα συχνάκις ἐκσφενδονίζουσι τὴν ἄστραπην. Ἀλλὰ διατί δὲν συμβαίνει τοῦτο καὶ ἐν ταῖς ἀπεικονίσεσιν αὐ-

τῶν; ἐρωτᾷ ὁ Σπένς¹ καὶ ἀπαντᾷ: Τοῦτο ἦτο ἰδιαίτερον προνόμιον τῶν δύο τούτων θεῶν, τὸ αἴτιον τοῦ ὀποιοῦ ἐγνώσθη ἴσως τὸ πρῶτον ἐν τοῖς σαμοθρακικοῖς μυστηρίοις· τῶν καλλιτεχνῶν ὅμως ὡς κοινῶν ἀνθρώπων ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων θεωρουμένων καὶ ὡς ἐκ τούτου σπανίως ἐπιτρεπομένου αὐτοῖς νὰ εἰσάγωνται εἰς τὰ μυστήρια ταῦτα, οὐδὲν ἀναμφιδόλως οὔτοι περὶ αὐτοῦ ἐγνώριζον, ὅπερ δὲ ἠγνούουν δὲν ἠδύνατο καὶ νὰ παραστήσωσιν. Ἐπεθύμουν νὰ ἐρωτήσω τὸν Σπένς: κατὰ βούλησιν ἐργάζοντο οἱ κοινοὶ οὔτε ἀνδρες ἢ τῇ διαταγῇ ἐξοχωτέρων, οἵτινες ἠδύνατο νὰ ἦναι μεμυημένοι εἰς τὰ μυστήρια ταῦτα; Ἐν τῇ αὐτῇ δ' ἄρα γε περιθρονήσει διετέλουν καὶ παρ' Ἑλλήνων οἱ καλλιτέχναι; Δὲν ἦσαν δὲ οἱ Ῥωμαῖοὶ καλλιτέχναι κατὰ μέγα μέρος Ἑλλήνες τὸ γένος; καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ὁ Στάτιος καὶ ὁ Βαλέριος Φλάκκος παριστάνουσιν ὠργισμένην Ἀφροδίτην καὶ μετὰ χαρακτηριστικῶν τοσοῦτον τρομερῶν ὥστε ἠδύνατό τις νὰ ἐκλάβῃ αὐτὴν ὡς Ἐρινύην μᾶλλον ἢ ὡς τὴν θεάν τοῦ ἔρωτος. Ματαίως ὁ Σπένς ἀναζητεῖ ἐν τοῖς ἀρχαίοις τεχνουργήμασι τοιαύτην τινὰ παράστασιν τῆς Ἀφροδίτης. Τί δ' ἐκ τούτου συμπεραίνει; Ὅτι περισσοτέραν ἔλευθερίαν ἔχει ὁ ποιητὴς ἢ ὁ ἀγαλματοποιὸς καὶ ὁ ζωγράφος. Τοῦτο ὄφειλε νὰ συμπεράνη· ἀλλὰ παρεδέχθη ἄπαξ διὰ παντός ὡς ἀρχὴν ὅτι ἐν ποιητικῇ περιγραφῇ οὐδὲν εἶναι καλόν, ὅπερ ἀπρεπὲς θὰ ἦτο, ὅταν εἶτε ἐν εἰκόνι εἶτε ἐν ἀγάλματι παριστάνετο². Ἐπομένως δέον νὰ ἐσφαλλὸν οἱ ποιηταί.

«Ὁ Στάτιος καὶ Βαλέριος ἀνάγονται εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ἡ Ῥωμαϊκὴ ποίησις διετέλει ἐν παρακμῇ. Οὔτοι καὶ ἐνταῦθα δεικνύουσι τὴν παρεφθαρμένην αὐτῶν καλαισθησὶν καὶ τὴν ἀναξίαν λόγου κριτικῆν δύναμιν. Τοῦναντίον δὲ παρὰ ποιηταῖς καλλιτέρας ἐποχῆς οὐδὲν ἄπαντῶσι τοιαῦτα ἐλαττώματα περὶ τὴν γραφικὴν ἐκφρασίαν»³. Ἴνα τοιαῦτα τις εἴπῃ ἔχει ἀνάγκην πράγματι ὀλίγης μόνον διακριτικῆς δυνάμεως· ἐν τῇ περιπτώσει ὅμως ταύτῃ οὔτε τοῦ Βαλερίου οὔτε τοῦ Στατίου θὰ ὑπερμαχίσω, γενικὴν δὲ μόνον ποιῆσομαι παρατήρησιν. Οἱ θεοὶ καὶ τὰ πνευματικὰ ὄντα, ὡς ὁ καλλιτέχνης αὐτὰ παριστάνει, δὲν εἶναι καθ' ὀλοκληρίαν ταῦτα πρὸς ἐκεῖνα, ὃν χρειαίαν ἔχει ὁ ποιητὴς. Παρὰ τῷ καλλιτέχνῳ ἀποτελοῦσι ταῦτα προσωποποιήσιν ἀφηρημένων ὄντων, ἅτινα τὸν αὐτὸν δέον νὰ διατηρῶσι χαρακτηρισμὸν πάντοτε, ὅταν πρόκειται νὰ ὄσῃ καταληπτά. Τοῦναντίον δὲ παρὰ τῷ ποιητῇ εἶναι πραγματικὰ ὄντα ἐν ἐνεργείᾳ, ἅτινα πρὸς τῷ γενικῷ αὐτῶν χαρακτῆρι καὶ ἄλλας ἔχουσιν ιδιότητας καὶ πάθη, δυνάμενα νὰ προεξάρχων ἐκείνων ἀναλόγως τῆς ἐκ τῶν περιστάσεων παρουσιαζομένης εὐκαιρίας ἢ Ἀφροδίτη εἰς τὸν γλύπτῃν οὐδὲν ἢ ὡς ἔρωσ παρίσταται. Οὗτος λοιπὸν ὄφειλε νὰ δώσῃ αὐτῇ πᾶσαν τὴν ἠθικὴν καὶ κόσμιον καλλονὴν, πάντα τὰ χαρίεντα θέλγητρα, ἅτινα θέλγουσιν ἡμᾶς ἐπὶ προσφιλῶν ἀντικειμένων καὶ τὰ ὀποῖα κατὰ συνέπειαν συναποφέ-

1) Polymetis Dial IX. p. 129.

2) Metamorph. lib. IV. v. 19.20.

3) Begeri Thes. Brandenb. Vol. III. p. 242.

1) Polymetis Dial VI. p. 63.

2) Polymetis Dialogue XX p. 311 Scarce anything can be got in a poetical description, which would appear absurd, if represented in a statue or picture.

3) Polymetis Dial. VII. p. 74.

ρομεν μετὰ τῆς διακεκριμένης περὶ τοῦ ἔρωτος ἰδέας. Ἡ ἐλαχίστη ἀπομάκρυνσις ἀπὸ τοῦ ιδεώδους τούτου προκαλεῖ τὴν ἀφ' ἡμῶν παραγνώρισιν τῆς εἰκόνας αὐτοῦ. Καλλονὴ μετὰ μείζονος ὄντως μεγαλοπρεπείας καὶ αἰδοῦς δὲν εἶναι πλέον Ἀφροδίτη, ἀλλὰ Ἥρα· θέλητρα ἀλλὰ μᾶλλον ἐπιβλητικὰ καὶ ἀνδρική ἢ χαριέντα παριστώσιν Ἀθηνᾶν ἀντὶ Ἀφροδίτης. Ἐν τέλει πραγματικὴν ἀντίφασιν ἀποτελεῖ τῷ γλυπτῇ ἢ παραστάσει ὀργιζομένης Ἀφροδίτης, Ἀφροδίτης παραφερομένης ὑπὸ ἐκδικήσεως καὶ ὀργῆς, καθόσον ὁ ἔρωσ ὡς τοιοῦτος οὐδέποτε ὀργίζεται, οὐδέποτε ἐκδικεῖται. Παρὰ τῷ ποιητῇ ὅμως ἢ Ἀφροδίτη ἐκπροσωπεῖ πράγματι καὶ τὸν ἔρωτα, ἀλλὰ τὴν θεὰν τοῦ ἔρωτος, ἥτις πρὸς τῷ χαρακτῆρι τούτῳ κέκμηται καὶ τὴν ἰδίαν αὐτῆς ἀτομικότητα καὶ ἐπομένως τοσοῦτον ἰκανὴ πρὸς τὰς ὁμάς τοῦ βδελυγμοῦ δέον νὰ ἦναι, ὅσον καὶ πρὸς τὰς ὁμάς τῆς συμπαιθείας. Τί παράδοξον λοιπὸν ὅτι αὕτη παρὰ τῷ ποιητῇ μαινεται ἐξ ὀργῆς ἢ λύσσης, ὅταν ἰδίᾳ αὐτὸς ὁ ἐξυβριζόμενος ἔρωσ ἦναι καὶ ὁ ἐξερεθίζων αὐτήν;

Εἶναι μὲν ἀληθές πράγματι ὅτι καὶ ὁ καλλιτέχνης ἐν συνθέσει ἔργοις δύναται ἐξ ἴσου καὶ ὁ ποιητὴς νὰ εἰσαγάγῃ τὴν Ἀφροδίτην ἢ καὶ πᾶσαν ἄλλαν θεὰν ἐκτὸς τοῦ ἰδιαίοντος χαρακτῆρος αὐτῆς ὡς πραγματικῶς ἐνεργοῦν ὄν, πλὴν δέον τότε ἵνα τοῦλάχιστον αἱ πράξεις αὐτῆς μὴ ἀντιφάσκωσι πρὸς τὸν ἴδιον χαρακτῆρα, ἂν μὴ ἤδη ἀποτελεῶσιν ἀμέσους τούτου συνεπείας. Ἡ Ἀφροδίτη παραδίδωσι τὰ θεῖα ὄπλα τῷ ἰδίῳ υἱῷ· τὴν προᾶξιν δὲ ταύτην δύναται ὁ καλλιτέχνης ἐξ ἴσου καὶ ὁ ποιητὴς νὰ παραστήσῃ. Οὐδὲν κωλύει αὐτὸν ἐνταῦθα τοῦ ν' ἀποδώσῃ τῇ Ἀφροδίτῃ ὅλην τὴν χάριτα καὶ τὸ κάλλος, ὅπερ ἀρμόζει αὐτῇ ὡς θεᾷ τοῦ ἔρωτος, διὰ τούτου δὲ μάλιστα ἀκριβῶς καθίσταται αὕτη ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ μᾶλλον εὐδιάκριτος.

(Ἀκολουθεῖ).

ΟΛΓΑ ΛΑΖΑΡΙΔΟΥ.

ΦΥΣΙΚΟΧΗΜΙΚΑ*

Περὶ θερμότητος.

ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΝ ΤΩΝ ΔΙΑΛΕΞΕΩΝ.—Ὁ τίτλος τῶν ἡμετέρων κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο διαλέξεων δὲν ἐκφράζει ἰσῶς ἀκριβῶς ποῖον ἔσται τὸ ὑποκείμενον τῶν διαλέξεων τούτων, διότι ἐν τῷ γενικῷ καὶ οἰοῦναι ἀπερᾶντῳ ὑπὸ τὸν τίτλον τῆς θερμότητος τμήματι τῆς ὅλης φυσιογνωμίας τοσαύτη πλῆθὺς γεγονότων καὶ φαινόμενων περιλαμβάνεται, τὰ δὲ γεγονότα καὶ τὰ φαινόμενα ταῦτα τοσοῦτων διακεκριμένων μερῶν τῶν ἐν γένει φυσικῶν ἐπιστημῶν ἄπτονται, ὥστε ἀπολύτως ἀναγκαῖον θεωροῦμεν νὰ προτάξωμεν ἐνταῦθα προλογιζόμενοι τινα, δι' ὧν μετὰ τῆς δυνατῆς ἀκριβείας νὰ ὀρίσωμεν διὰ γενικῶν

* Διαλέξεις Α' γενομένην ἐν τῷ Ἑλληνικῷ Φιλολογικῷ Συλλόγῳ, τῇ 23 Ἰανουαρίου.

γραμμῶν τὸ ἀπασχολῆσον ἡμᾶς κατὰ τὰς εὐμενῶς παραχωρηθείδας ἡμῖν τέσσαρας τοῦ ἔτους τούτου διαλέξεις ζήτημα.

Βεβαίως ἀδύνατον εἶνε, καὶ κατὰ τὴν ἡμετέραν ἀντίληψιν ἀντικρυς ἀσύμφωνον πρὸς τὸν σκοπὸν οὔτινος αἱ δημόσια διαλέξεις τοῦ ἡμετέρου Συλλόγου στοχάζονται, τὸ νὰ πραγματευθῇ τις οἰονδήποτε τῶν μεγάλων φυσικῶν ἢ φυσιογνωστικῶν θεμάτων καθ' ὅλον αὐτοῦ τὸ πλάτος, ἀναγράψων πάσας τὰς τοῦ θέματος τούτου λεπτομερείας καὶ ἀνεξαιρέτως ἀπτόμενος ἀπάντων τῶν σημείων τοῦ θέματος τούτου. Καὶ ἀδύνατον μὲν θεωροῦμεν τοῦτο, διότι ἡ τοιαύτη λεπτομερὴς ἀναγραφὴ ἀπαιτεῖ χρόνον ἀσυγκρίτως τοῦ ἐκαστοτε παρεχομένου ὑπὸ τοῦ προγράμματος μείζονα, ἀσύμφωνον δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν τῶν ἀπὸ τοῦ θέματος τούτου διαλέξεων, διότι τὰ εἰδικὰ ζητήματα ἀπαιτοῦσιν εἰδικὴν ἐκ προτέρων τοῦ ἀκροατοῦ παρασκευήν, μόνον δὲ διὰ σειρᾶς μαθημάτων τακτικῶς κατ' ἔτος καὶ κατὰ πρόδον γιγνομένων δυνατὸν ἴσως νὰ ἐπιτευχθῇ ἢ βαθμιαία τῶν θεμάτων τούτων ἀνύψωσις.

Τούτων οὔτως ἐχόντων, οὐδὲν ἕτερον ὑπολείπεται τῷ τὴν διάλειξιν ποιουμένῳ ἢ τὸ νὰ ρυθμίσῃ δεξιῶς τὰς σχετικῶς πρὸς τὸν παρεχόμενον αὐτῷ χρόνον ἀπαιτήσεις τοῦ προγράμματος πρὸς τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐκλεγόμενον θέμα, ὥστε ἐντὸς τῶν παρεχομένων αὐτῷ χρονικῶν ὀρίων νὰ ἐπιτύχῃ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ἀρτίαν καὶ πλήρη τοῦ θέματος αὐτοῦ σύμπληξιν. Ἐννοεῖτε ὅτι διὰ παντὸς τρόπου δέον ν' ἀποφύγῃ τις τὴν ἀναγραφὴν τῶν εἰδικῶν ζητημάτων, περὶ ὧν ἄνωτέρω ἐγένετο λόγος, ἢ, ἐὰν τοῦτο εἶνε ἀπολύτως ἀδύνατον, ν' ἀναφέρῃ πρότερον ἐν εἰδει προπαρασκευῆς τὰ σχετικὰ πρὸς ἐκείνα εἰδικὰ τῆς ἐπιστήμης δεδομένα, ὑπὸ μορφήν ὀρισμοῦ, ἀξιώματος, κανόνος, λήμματος, νόμου.

Ἐπὶ τῶν βάσεων τούτων στηριξαντες τὴν διεξαγωγὴν τοῦ θέματος τῶν διαλέξεων τοῦ ἔτους τούτου ἠναγκάσθημεν νὰ ὀρίσωμεν ὡς θέμα τούτων οὐχὶ πᾶν ὅ,τι ἀνάγεται εἰς τὸν εὐρύτατον τῆς θερμότητος κύκλον, ἀλλ' ἐκ τοῦ κύκλου τούτου μόνον τὰ γενικῶς ἀναφερόμενα εἰς τὴν θερμότητα τὴν οἰοῦναι σχετικὴν πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς γῆς παρουσίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἥτοι τὴν θερμότητα τοῦ ἡλίου καὶ τῶν ἀστέρων, τὴν ἰδίαν τοῦ ἡμετέρου πλανήτου θερμότητα, τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς γηγενούς, κατὰ δευτέρον δὲ λόγον τὴν ἐν τοῖς ὀργανοῖς οὖσι κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἐπὶ τῆς γῆς ζωῆς αὐτῶν ἐκδηλουμένην θερμότητα ὡς καὶ τὰς θερμολογικὰς περιστάσεις ὑπὸ τὰς ὁποίας ἡ ζωὴ αὕτη ὑφίσταται καὶ δύνата νὰ ἐξακολουθήσῃ ὑφισταμένην.

ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΦΥΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΡΜΟΤΗΤΟΣ.—Καλοῦμεν θερμότητα τὴν αἰτίαν εἶναι ἢ ἀποδίδομεν τὰ φαινόμενα τῆς αἰσθήσεως τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ, ὧν ἀντιλαμβανόμεθα ἰδίᾳ, καίπερ ἀτελέστατα καὶ τὸ πλεῖστον ἐσφαλμένως, διὰ τοῦ αἰσθητηρίου τῆς ἀφῆς. Εἰς τὴν αὐτὴν αἰτίαν ὑπὸ τῆς πείρας ὀδηγούμενοι ἀποδίδομεν καὶ ἕτερα φαινόμενα, οἷα τὴν συστολὴν καὶ τὴν διαστολὴν τῶν σωμάτων καὶ τὰς μεταβολὰς τῆς καταστάσεως αὐτῶν, ἥτοι τὴν ἀπὸ στερεῶν εἰς ρευστὰ (τῆξις) καὶ ἀπὸ ρευστῶν εἰς ἀέρια ἢ ἀτμοὺς (ἐξάερωσιν ἢ βρασμόν),

ἐτι δὲ καὶ τὰ ἀντίστροφά τούτων, ἦτοι τὴν ἀπὸ ἀερίων εἰς ρευστά (ἐκ ρευστῶσιν) καὶ τὴν ἀπὸ ρευστῶν εἰς στερεά (πῆξιν) μεταβολήν.

Περὶ τῆς φύσεως τῆς θερμότητος διάφοροι ὁλοσχερῶς ἀναιρούμενοι διευτυπώθησαν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ὑποθέσεις, ὧν ἐπιστημότεραι καὶ μάλλον γνωσταὶ εἶνε αἱ φερόμεναι ὑπὸ τὰ ὀνόματα τῆς ἐκπομπῆς καὶ τῶν κυμάτων. Καὶ κατὰ μὲν τὴν πρώτην, δι' ἧς ἠρμάνευον τὰ θερμαντικά φαινόμενα πλὴν ἄλλων καὶ οἱ ἐξοχώτεροι τῶν μετὰ τὴν ἀναγέννησιν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν σοφῶν, οἱ ὁ Νεύτων, ὁ Lavoisier, ὁ Laplace καὶ ὁ Gay-Lussac, τὰ φαινόμενα τῆς θερμότητος ἠρμνεύοντο διὰ τῆς παραδοχῆς ἰδιαιτέρας τινὸς ὕλης ἀβαροῦς, ἣν ἐκάλουν θερμότητα, οὗτινος τὰ άτομα ἐν καταστάσει ἀδιαλείπτου ἀπώσεως εὐρισκόμενα σφενδονίζονται κατὰ πάσας τὰς διευθύνσεις καὶ εἰς πάσαν ἀπόστασιν, συσσωρεύονται ἐν τοῖς φυσικοῖς τῶν σωμάτων πόροις κατὰ διαφόρους μεταβλητὰς ποσότητας καὶ καταπολεμοῦσι τὴν ὑπὸ τῆς συνοχῆς ἐνεργουμένην προσέγγισιν καὶ τὰσιν πρὸς ἄμεσον ἐπαφὴν τῶν μορίων καὶ τῶν ἀτόμων τῶν διαφόρων σωμάτων. Κατ' ἀρχαιοτέραν ἐτι ἐποχὴν, οἷον παρὰ ταῖς διαφόροις ἑλληνικαῖς φιλοσοφικαῖς σχολαῖς, πολυάριθμοι ἐμορφώθησαν ὑποθέσεις περὶ τῆς φύσεως τῆς θερμότητος. Οὕτως Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος ἐθεώρει τὸ πῦρ ὡς τὴν ἀρχὴν παντὸς ὄντος, τὰ ὑλικά σώματα μεταμορφούμενα ὑπὸ τὴν ἐπενέργειαν αὐτοῦ, τοῦτο δὲ ἀναλλοίωτον καὶ ἀμετάβλητον. Ὁ Ἐμπειδοκλῆς, ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης ἐθεώρουν τὸ πῦρ ὡς τὸ ἥττον ὑλικὸν τῶν τεσσάρων συστατικῶν (στοιχείων) πάσης ὕλης, ἅτινα κατὰ τὴν τάξιν τῆς πυκνότητος αὐτῶν ἦσαν τὸ πῦρ, ὁ ἀήρ, τὸ ὕδωρ καὶ ἡ γῆ. Οἱ δὲ σοφοὶ τῶν μέσων χρόνων, οἱ πρόδρομοι

τῆς θεωρίας τῆς ἐκπομπῆς ἐθεώρουν τὸ πῦρ ὡς ὑλικὴν οὐσίαν ἱκανὴν ἵνα συντεθῆ μετὰ τῶν σωμάτων καὶ μεταβάλλῃ τὴν φύσιν αὐτῶν· οὕτω, ἐὰν διὰ τινος οἰουδιπότῃ μέσου, οἷον διὰ τῆς προσεγγίσεως ἀνημμένου σώματος, ἐπήρχετο ἡ διάσπασις τῶν περιοριζόντων τὸ πῦρ περικαλυμμάτων, ἀμέσως τὸ στοιχεῖον τοῦτο ἔνεκα τῆς ἐκτακτικῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἀνέθρωσκεν ἀπὸ τοῦ ἐσωτερικοῦ τοῦ σώματος τούτου καὶ οὕτω παρήγετο τὸ φαινόμενον τῆς καύσεως.

Ἡ τοιαύτη ἀντίληψις τῆς ὑλικῆς φύσεως τοῦ θερμογόνου διήκει σχεδὸν ἄνευ ἀντιρρήσεως καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ ἸΗου αἰῶνος, εὐχερῶς δὲ δι' αὐτῆς ἠρμνεύοντο τὰ φαινόμενα τῆς καύσεως, ἥτις οὐδόλως ἀπεδίδοτο εἰς τὴν μετὰ ὀξυγόνου τοῦ ἀέρος σύνθεσιν τοῦ καιομένου σώματος, παραδόξως δὲ, φαινόμενα ὁλοσχερῶς ἀντίθετα ἠρμνεύοντο διὰ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως, ἐκάστοτε καὶ κατὰ τὰς περιστάσεις ἄρδην ἀνατρεπομένης. Οὕτω, ἐὰν κατὰ τὴν πυράκτωσιν σώματός τινος παρουσιάζετο αὐξήσις τοῦ βάρους αὐτοῦ, τὸ φαινόμενον ἠρμνεύετο διὰ τῆς παραδοχῆς τῆς πυκνώσεως μεγάλῃς ποσότητος πυρὸς ἐν τῇ μάξῃ τοῦ σώματος, ἐὰν δὲ τὸναντίον τὸ προῖον τῆς πυρακτώσεως ἐτέρου τινὸς σώματος ἐφαίνετο κουφότερον τοῦ ἀρκτικοῦ, μετεβάλλετο δὲ τοῦτο εἰς καπνὸν καὶ ἀέρια ἐλαφρὰ διαφεύγοντα τὴν παρατήρησιν, τὸ φαινόμενον ἠρμνεύετο παραδεκτοῦ γινομένου ὅτι τὸ πῦρ ἀπετέλει τὸ μείζον μέρος τῆς μάξης τοῦ σώματος τούτου, τὸ δὲ μετὰ τὴν πυράκτωσιν ὑπολειπόμενον φυσικῶς ἦτο κουφότερον τοῦ ἀρκτικοῦ πρὸ τῆς καύσεως σώματος. Ἐκ τοῦ παραδείγματος τούτου εὐχερῶς συνάγεται ὅτι οἱ τοῦ παρελθόντος αἰῶνος σοφοὶ ἀπέδιδον ἄνευ στενοχωρίας εἰς τὴν οὐσίαν τοῦ πυρὸς ὅτ' ἐν τῇ ιδιότητι τοῦ ὀξυγόνου τοῦ ἀέρος, συντιθεμένου, ὡς γνω-

ΕΠΙΦΥΛΛΙΣ.

ΠΟΙΚΙΛΗ ΔΙΑΛΕΞΙΣ.

Ἐπὶ ταῖς παρὰ τοῖς καθολικοῖς ἀπόκρυφς ποιά τις κίνησις παρατηρήθη ἐν Σταυροδρομίῳ, δημοσίων τινῶν χορῶν καὶ ἰδιαιτέρων δοθέντων καὶ ἐσπερίδων διοργανωθεισῶν, ἀλλ' ἡ κίνησις αὕτη οὐχ' ἐπαίσθητή πᾶσιν ἐγένετο. Ἐχόρευσάν τινες, ἄλλοι δὲ καὶ ἐσπερίδων μετέσχον, περιβληθέντες τὸ ἐρυθροῦν αὐτῶν ἔνδυμα καὶ ἐπὶ κεφαλῆς περιθέντες οὐχὶ στέφανον, ἀλλὰ μεγαλοπρεπῆ περικεφαλίδα (ἔτε) ἡτὴν περιβόλην τῶν Ρωμαίων περιβληθέντες καὶ διασκεδάσαντες. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα ἦσαν περιορισμένα, οὐχὶ γενικά. διὸ καὶ ἡ κίνησις δὲν ἐγένετο καταφανὴς πᾶσι. Αἱ ἀπόκρυφς ἀπὸ τοῦδε κυρίως ἄρχονται. Ὅθ' ἴδωμεν δὲ ὅσοιαι θὰ ἦνε.

Οἱ δημόσιοι χοροὶ φέτος εἶνε πως περιορισμένοι. Ἐκ τῶν δοθησομένων οἱ κυριώτατοι εἶνε ὁ ὑπὲρ τῆς Φιλοπτώχου ἀδελφότητος τῶν κυριῶν ἐν Σταυροδρομίῳ καὶ ὁ ὑπὲρ τῶν ἐν Γαλατῆ παιδευτηρίων. Ὁ πρῶτος θὰ εἶνε ἄνευ προσωπίδων, δι' εἰσιτηρίων ὀνομαστικῶν, σταλησομένων ὑπὸ ἐπιτροπῶν ἐξ εὐγενεστάτων κυριῶν καὶ ἐξ ἀνδρῶν τὰ πρῶτα φερόντων παρ' ἡμῶν συγχροτή-

θεισῶν, γενίσκεται δὲ κατὰ τὸ μέσον τῆς τεσσαρακοστῆς τῶν καθολικῶν ἐν τῷ θεάτρῳ Μνηματακίων, ὁ δεῦτερος διοργανούμενος ὑπὸ εὐγενεστάτων ἐπίσης κυριῶν ἔσται μετὰ προσωπίδων καὶ προμηνύεται ζωηρὸς, δοθησόμενος μάλιστα τὸ τελευταῖον σάββατον τῶν ἀπόκρυφς ἐν τῷ θεάτρῳ Μνηματακίων.

Πρὸς τοὺς χοροὺς τούτους τοὺς δημοσίους θὰ γίνωσιν, ἐννοεῖται, καὶ οἱ ἰδιωτικοί, οὐχὶ ὅμως μεγάλοι ἐξ ὧν φαίνεται. Λοιπὸν αἱ διασκεδάσεις ἄρχονται διὰ τοὺς φίλους αὐτῶν, διότι ὑπάρχουσι καὶ μὴ φίλοι, προτιμῶντες τὸν ἥσυχον βίον, ὑπάρχουσι οἱ εὐθυμοὶ καὶ οἱ ἀδιάφοροι, ἵνα μὴ εἴπωμεν οἱ μελαγχολικοί, οἱ τὰ πάντα κατὰ Σχοπεναύερον κρίνοντες μετ' ὕλας τὰς διαμαρτυρίας τῶν τὰς ἰδέας αὐτοῦ ἀποτασσομένων ὡς σατανικὰς. Ὁ κόσμος δὲν δύναται νὰ ἦνε ὅλος εὐχαριστημένος, οἱ Δημόκριτοι καὶ οἱ Ἡράκλειτοι ὑπάρχουσι πάντοτε.

* *

Ὁ ἐπιφανὴς μαθητὴς τοῦ Otf. Müller, ἀρχαιολόγος καὶ ἱστορικὸς καὶ ἔξοχος καθηγητὴς ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Βερολίνου Ernest Curtius ἄγει κατὰ τὸν προσεχῆ αὐγουστον τὴν ὀγδοηχοστὴν ἀμφιτερήριδα τῶν γενεθλίων αὐτοῦ, γεννηθεὶς τῷ 1814. Ὁ Κούρτιος ἐστὶν ἐκ τῆς τάξεως τῶν γερμανῶν ἐκείνων σοφῶν τῶν λατρευσάντων τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα, ἐν οἷς καὶ

δὸν ἀπὸ τῶν ὀριστικῶν ἐπὶ τῆς καύσεως πειραμάτων τοῦ Lavoisier, μετὰ τοῦ καιομένου σώματος κατὰ πᾶσαν ἐν τῷ ἀέρι καῦσιν, ὅτε δὲ τὰς φαντασιώδεις ιδιότητας τοῦ πολυθρυλλήτου φλογιστοῦ τοῦ Stahl, ὅπερ κατ' ἐκείνον καὶ τὴν σχολὴν αὐτοῦ ἀποχωρεῖ παντὸς καιομένου σώματος κατὰ τὴν καῦσιν αὐτοῦ.

Ἄλλ' αἱ ὑποθέσεις αὗται περὶ τῆς ὑλικῆς φύσεως τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ θερμογόνου, ἐφ' ἧς, ὡς ἀνωτέρω ἐσημειώθη, ἐστηρίχθη ἡ θερμοαντικὴ θεωρία τῆς ἐκπομπῆς, ὁλοσχερῶς ἐγκατελείφθησαν σήμερον ἀντικατασταθεῖσαι διὰ νέας ὑποθέσεως, ἥτις ἐγένετο παραδεκτὴ ἀνευ ἀντιρρήσεως ὑπὸ τῶν ἐξοχωτέρων φυσιογνοστών τῶν νεωτέρων χρόνων καὶ ἥτις φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα ὑπόθεσις τῶν κυμάτων. Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην ἡ θερμότης εἶνε τὸ ἀποτελεσμα τῆς παλμικῆς κινήσεως τῶν ἐσχάτων τῆς ὕλης μορίων, κινήσεως ἐλαχίστου μὲν πλάτους ἀλλὰ ταχυτάτης, μεταδιδομένης εἰς ἀποστάσεις διὰ τινος ἀπειρώς ἐλαστικοῦ διαμέσου, τοῦ αἰθέρος, ὅστις, πληρῶν τὰ τε μεταξύ τῶν μορίων ἀπάντων τῶν σωμάτων κενὰ (φυσικοῦς πόρους) ὡς καὶ τὰ μεταξύ τῶν ἀστέρων διαστήματα, κραδαίνεται διὰ τῆς ἐπ' αὐτοῦ προσκρούσεως τῶν μορίων τῶν σωμάτων, τὸν δὲ κραδασμὸν τοῦτον ὑπὸ μορφήν κυμάτων μεταδίδει μετὰ μεγίστης ταχύτητος καθ' ἀπάσας τὰς διευθύνσεις, ἀπαραλλάκτως ὅπως διὰ τῶν ἡχητικῶν κυμάτων τοῦ ἀέρος μεταδίδεται μετὰ ταχύτητος ἀσυγκρίτως ἐλάσσονος ὁ ἦχος. Οὕτω κατὰ τὴν νεωτάτην ταύτην θεωρίαν, ἥτις φέρεται ὑπὸ τὸ ὄνομα θεωρία δυναμικῆ τῆς θερμότητος ἢ θερμοδυναμικῆ, ἅπαντα τὰ θερμοαντικὰ φαινόμενα ἐξ ἐνιαίας πηγάζουσιν αἰτίας, τῆς κίνησης, θερμότερα δὲ εἶνε ἐκεῖνα τῶν σωμάτων, ὧν

τὰ μόρια δονοῦνται μετὰ μείζονος ταχύτητος ἢ μετὰ μείζονος πλάτους, τὰ δὲ σώματα θερμαίνονται ἢ ψύχονται καθ' ὅσον ἐπέρχεται αὔξησις ἢ ἐλάττωσις τῆς ταχύτητος τῆς κινήσεως αὐτῶν.

Ἡ ἰδέα τῆς ἀποδόσεως τῶν θερμοαντικῶν φαινομένων εἰς κινήσιν τῶν ἐσχάτων τῆς ὕλης μερῶν δὲν εἶνε νέα, ἀλλὰ τούναντιον ἀρχαιοτάτη. Οὕτως ὁ μέγας ἄγγλος φιλόσοφος Φραγκίσκος Βάκων (1561 — 1626) ἐφθόρει ὅτι ἡ θερμότης εἶνε κινήσις τῶν ἐλαχίστων τῆς ὕλης μερῶν, κατὰ δὲ τὸν Locke ὅ,τι κατὰ τὴν ἡμετέραν ἀντίληψιν εἶνε θερμότης, οὐδὲν ἕτερον πράγματι εἶνε ἢ κινήσις. Ὁ Robert Boyle προέβαινε ἐπὶ πλέον καὶ ὠμίλει περὶ τῆς θερμότητος τῆς ἀναπτυσσομένης συνεπειᾶ κτύπου: « Ἐάν, λέγει, ἐμπήξωμεν ἦλον ἐν τεμαχίῳ ξύλου, παρατυροῦμεν ὅτι καθ' ἅπασαν τὴν διάρκειαν τῆς διεισδύσεως τοῦ ἦλου δέον πολλακίς νὰ κτυπήσωμεν τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἵνα ἐπέλθῃ αἰσθητὴ τις τοῦ ἦλου τούτου θερμάνσις. Ἀλλὰ μόλις ἡ διεισδύσις τοῦ ἦλου διακοπῆ, ὀλίγοι μόνον κτύποι ἀρκοῦσιν ἵνα θερμάνωσιν αὐτὸν ἐπαισθητῶς. Τῷ ὄντι, κατὰ μὲν τὴν πρῶτην περίστασιν ἡ παραγομένη κινήσις εἶνε κυρίως προωδική· ἀλλ' ὅταν ἡ πρὸς τὰ πρόσω κινήσις τοῦ ἦλου παύσῃ, ἢ διὰ τῶν κτύπων τῆς σφύρας μεταδιδόμενη πρόωσις ἀδυνατεῖ νὰ κινήσῃ πρὸς τὰ ἐμπρὸς τὸν ἦλον ἢ νὰ θραύσῃ αὐτὸν καὶ δέον νὰ δαπανηθῇ εἰς τὴν παραγωγὴν τῆς ταχυτάτης καὶ μεταβαλλομένης ἐσωτερικῆς ἐκείνης κινήσεως, ἐν ἣ νοοῦμεν συνισταμένην τὴν θερμότητα. » Αἱ δαφεῖς αὗται καὶ λίαν ὀρθαί περὶ θερμότητος ἰδέαι τοῦ Boyle τάττουσιν αὐτὸν ἐν τοῖς προδρόμοις τῆς μηχανικῆς θεωρίας τῆς θερμότητος. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸν ὁ Νεύτων, εἰ καὶ ὀπαδὸς τῆς θεωρίας τῆς ἐκπομπῆς, εἶπεν ὅτι ἡ θερμότης συνίσταται εἰς κινήσιν τελουμένην ἐν τοῖς

ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ καὶ ἀπαιρωσάντων ἑαυτοὺς εἰς τὴν διαλεύκανσιν αὐτῆς. Ἡ « Ἑλληνικὴ Ἱστορία » αὐτοῦ, ἣ ἐν τῇ γερμανικῇ ἐκδόσει τρίτομος, εἶνε τοῖς πᾶσι γνωστὴ, θεωρεῖται δ' ὡς ἀριστοῦργημα καὶ εἶνε κατὰ τὸν μακαρίτην σοφὸν Boeckh « ἕκθεσις ἐμβριθῆς ἐν ὠραίῳ καὶ ἰδανικῷ σχήματι ». Ἡ ἱστορία αὕτη, ὡς γνωστόν, εἶνε μεταπεφρασμένη μετ' ἐξόχου ἐπιτυχίας εἰς τὴν γαλλικὴν. Ἀλλὰ πλὴν τοῦ θαυμαστοῦ τούτου ἔργου ὁ Κούρτιος καὶ πλεῖστα ἄλλα ἔγραψε συγγράμματα καὶ διατριβὰς ἐξ ὧν τὸ περὶ Πελοποννήσου αἰ Ἀττικαὶ Μελέται καὶ ἄλλα, πρὸς δὲ ἐξέδωκεν ἄρτι τὴν Περιγραφὴν τῶν Ἀθηνῶν, σπουδαιότατον ἐπίσης συγγράμμα. Γενόμενος δὲ φίλος Φρειδερίκου τοῦ Εὐγενεῖς, τὰ μάλιστα συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς Ὀλυμπίας, αὐτὸς συστήσας τῷ μακαρίτῳ αὐτοκράτορι τὸν μαθητὴν καὶ φίλον αὐτοῦ διδάκτορα Gustaw Hirschfeld, καθηγητὴν τῆς τοπογραφίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Κωνιστόβεργης, ὃν ἠτυχήσαμεν νὰ γνωρίσωμεν πρό τινων ἐτῶν ἐνταῦθα, καὶ ὅστις ἐστὶν ὁ κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς ἐκεῖνας ἀνακαλύψας τὸ ἐκ τῶν ἀριστοῦργημάτων τῆς ἀρχαίας γλυπτικῆς τὸν Ἑρμῆν τοῦ Πραξιτέλου.

Οὕτως ὁ Ἑρνέστος Κούρτιος ἀναποσπάτως συνέδεσεν ἑαυτὸν τῷ ἑλληνικῷ ἔθνει, ὅπερ ἐσαεὶ εὐγνωμον αὐτῷ ἔσται. Ἐπὶ δὲ τῇ τελεσθησομένῃ πανηγύρει συνεκροτήθη ἐν τῇ γερμανικῇ πρωτεύουσῃ ἐπιτροπὴ σοφῶν ὅπως ἐορτάσῃ αὐτήν. Ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη ἐπέμψεν τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς ὅπως στηθῇ ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἐν τῷ

περιφανεῖ μνημείῳ τῆς δόξης αὐτοῦ ἢ ποσομῇ αὐτοῦ. Τοῦτο μαθοῦσα ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις ἔσπευσε νὰ δηλώσῃ τῇ ἐπιτροπῇ ὅτι ἀμέμενος ἀποδέχεται, ὅπως στηθῇ ἡ προτομὴ τοῦ ἐνδόξου ἑλληνοστοῦ ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς Ὀλυμπίας, τιμῆς ἕνεκεν, αὐτὴ δ' ἀναλαμβάνει τὴν ἰδίαν δαπάνην κατασκευῆν τοῦ βάθρου καὶ τὴν διοργάνωσιν τῶν ἀποκαλυπτηρίων τῆς προτομῆς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀμφιετηρίδος. Τὴν ἀθόρυμητον ταύτην προσφορὰν τῆς ἑλληνικῆς κυβερνήσεως ἐνθουσιωδῶς ἀπεδέξατο ἡ τῶν σοφῶν γερμανῶν ἐπιτροπὴ. Ἡ προτομὴ, ἐκ μαρμάρου κατασκευασθεμένη δι' ἐράνων, πεμφθήσεται εἰς Ἀθήνας τὴν 21 αὐγούστου, ὅτε γνήσονται τὰ ἀποκαλυπτήρια αὐτῆς ἐν Ὀλυμπίᾳ ἐν πανηγυρικῇ ἐπιστήμῳ τελετῇ ὑπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ βασιλείου διοργανισμένη. Πάμπολλοι δὲ γερμανοὶ σοφοί, μαθηταί, θαυμασταὶ καὶ φίλοι τοῦ ἐπιφανοῦς ἀνδρὸς θὰ προσέλθωσιν εἰς τὸν ἱερὸν τόπον, ὃν ἀπεκαλύψεν ἡ πρωτοβουλία καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς αὐτοῦ, ἵνα ἐν ἐνθουσιασμῷ μετὰ τῶν εὐγνωμονούντων Ἑλλήνων ἀποκαλύψωσι τὴν μαρμαρινὴν αὐτοῦ προτομήν. Τοῦτο ἔσται ὁνοεὶ ἀποθέωσις ἐν ἱερῷ χώρῳ ἐνθέου μύστου τῆς ἑλληνικῆς μεγαλοφυίας. Οἱ ἐπισκέπται τῆς Ὀλυμπίας πρὸς τῷ Ἑρμῇ τοῦ περικλοῦς γλύπτου θὰ ἔχωσι πρὸ αὐτῶν τὴν μορφήν τοῦ γερμανοῦ σοφοῦ, τὴν ἀρχαίαν τέχνην τὸ ἰδανικὸν καλὸν καὶ τὸν ἐνδοξὸν αὐτοῦ θαυμαστὴν τὸν ἐκπροσωποῦντα ἅμα τὴν νεωτέραν ἐπιστήμην. Ἡ δάφνη ἐκάλυψε τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀρχαίου γλύπτου, ἡ δάφνη καλύπτει τὸν θαυμαστὸν

δύμασι, πολύ δὲ μεταγενεστέρως τούτου ὁ Laplace καὶ ὁ Lavoisier ἐφάνησαν ἀμφιταλαντευόμενοι μεταξύ τῆς θεωρίας τῆς ὑλικῆς φύσεως τοῦ θερμογόνου καὶ τῆς κινήσεως, ὅτε μὲν ἀναγράφοντες ὅτι ἅπαντα τὰ σώματα τῆς φύσεως εἶσι βεβυθισμένα ἐντὸς τοῦ θερμογόνου, ὅτι πανταχόθεν ὑπὸ τούτου περιβάλλονται, ὅτι τοῦτο διεισδύει πανταχόθεν ἐντὸς αὐτῶν καὶ πληροῖ πάντα τὰ κενὰ μεταξύ τῶν μορίων αὐτῶν διαστήματα, ὅτε δὲ, τὴν ἀντίθετον, ὅτι ἡ θερμότης εἶνε ἡ ζῶσα δύναμις ἢ προκύπτουσα ἐκ τῶν ἀνεπαισθήτων κινήσεων τῶν μορίων τῶν σωμάτων, ὅτι εἶνε τὸ ἄθροισμα τῶν γινομένων τῆς μάξης ἐκάστου μορίου ἐπὶ τὸ τετράγωνον τῆς ταχύτητος, καὶ ὅτι ἐν γένει ἡ πρώτη ὑπόθεσις προσαρμόζεται εἰς τὴν δευτέραν διὰ τῆς ἀντικαταστάσεως τῶν ὄρων: ἐλευθέρα θερμότης, συνδεδευσμένη θερμότης, ἀπολυομένη θερμότης, διὰ πῶν: ζῶσα δύναμις, ἐλάττωσις ζώσεως δυνάμεως, ἀΐξήσις ζώσεως δυνάμεως.

Ὅπως δὲ ἴσως, ἡ τελεία ἀνάπτυξις τῆς δευτέρας θερμοαντικῆς ὑποθέσεως ἐπεφυλάσσειτο εἰς τοὺς κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῶν τοῦ 19ου αἰῶνος ἀκμάσαντας φυσιοδίφας, ἐν οἷς κατατάσσονται οἱ Rumford, Davy, Fresnel καὶ Montgolfier, οἵτινες ἀνεγνώρισαν ὅτι οὐ μόνον ἡ κίνησις μετασχηματίζεται εἰς θερμότητα, ἀλλὰ καὶ ἀντιστρόφως αὕτη μεταμορφοῦται εἰς κίνησιν· ὁ Séguin (1839), ἀναγνωρίσας ὅτι τὸ κατὰ τὴν κατάψυξιν ἀερίου ἢ ἀτμοῦ τινος ἀναπτυσσόμενον μηχανικὸν ἔργον μετρεῖ καὶ ἀντιπροσώπευει τὴν δαπανηθεῖσαν θερμότητα· ὁ Sadi Carnot, ὁ διατυπώσας τὸ διάσημον αὐτοῦ μηχανικὸν θεώρημα, ὅπερ τοσαύτας ἔσχεν ἀξιολογώτατας ἐφαρμογὰς· ἴδιον δὲ ὁ δόκτωρ Mayer ὁ ἐξ Heilbronn (1841), πρῶτος διατυπώσας τὴν ὑψίσταμένην μεταξύ μηχανικοῦ τινος

ἔργου καὶ τῆς πρὸς παραγωγὴν αὐτοῦ ἀπαιτουμένης θερμότητος σχέσιν καὶ ὀρίσας οὕτω τὸ μηχανικὸν ἰσοδύναμον τῆς θερμότητος, ὀλίγον δὲ μετὰ τούτου (1843) ὁ ἐν Μαγχεστρία καθηγητῆς Joule, ὅστις πρῶτος ὤρισε πειραματικῶς τὸ μηχανικὸν ἰσοδύναμον τῆς θερμότητος, ἰδρύσας οὕτως ὀριστικῶς τὴν νέαν θεωρίαν καὶ ἐξαγαγὼν αὐτὴν τοῦ κύκλου ἀπλῆς ἐπιστημονικῆς ὑποθέσεως. Ἀπὸ τῶν τελευταίων τούτων καὶ μετὰ τὰ ἐπὶ τούτῳ γινόμενα πειραματικὰ ἔργα καὶ συγγραφὰς τοῦ κ. Κοπεγχάγης Colding, τοῦ ἐκ Ζυρίχης Clausius, τοῦ ἐκ Γλασκώβης Macquorn Rankine, τοῦ ἐξ Ἐδιμβούργου W. Thompson, τοῦ ἐκ Λονδίνου Tyndall, πρὸ μνητῶν μόλις ἀφ' ἡμῶν μεταστάντος, οὕτινος τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον: Ἡ θερμότης θεωροῦμένη ὡς εἶδος κινήσεως σύγγραμμα ἔσχε τὴν μεζίονα διᾶδοσιν, καὶ τῶν γάλλων Hirn, Dupré, Carin, Regnaud καὶ Verdet, ἡ ἐπιστήμη ἀνέγραψεν ἐν τοῖς γνωστοῖς αὐτῆς νόμοις καὶ τὸν θεμελιώδη τοῦτον: Πᾶσα ποσότης ζώσεως δυνάμεως, ἀφανιζομένη ὑπὸ μορφὴν θερμότητος, ἀναπαράγεται ὡς μηχανικὸν ἔργον, καὶ ἀντιστρόφως, νόμον βεβαιούμενον κατὰ τὴν παραγωγὴν τῶν φυσικῶν φαινομένων, ὡς καὶ κατὰ λειτουργίαν τῶν μηχανῶν, ἐτι δὲ καὶ κατὰ τὴν παραγωγὴν τῶν φυσιολογικῶν φαινομένων τῶν ζωϊκῶν λειτουργιῶν, περὶ ὧν κατωτέρω ἔσται ἡμῖν ὁ λόγος.

H. Γ. ΒΑΣΑΜΑΚΗΣ.

(Ἀκολουθεῖ).

ἐκείνου. Ἡ ἀνθρωπότης ἀμφοτέρους ἔστειλε συνηγομένους ἐν τῷ ἑλληνικῷ πνεύματι.

Αἱ ἀνασκευαὶ ἐν Ἑλλάδι ὑπὸ τὰς τῶν τριῶν ξένων ἐν Ἀθήναις σχολῶν καὶ ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἐνεργουμένων καθ' ἑκάστην νέους ἀποκαλύπτουσι θησαυρούς, καθ' ἑκάστην νέας φανεροῦσι πόλεις. Οὕτω κατὰ τὴν τελευταίαν συνεδρίαν τῆς ἀρχαιολογικῆς γερμανικῆς σχολῆς ὁ κ. Νόακ, ἐταῖρος αὐτῆς, ὁμιλήσας περὶ τῶν μυκηναϊκῶν πόλεων τῆς Κωπαίδος καὶ τῶν παναρχαίων ἀποξηραντικῶν ἔργων τῶν Μινωῶν, ἄτινα ἀπεκάλυψεν ἐσχάτως ἡ ἀποξηρανσις τῆς λίμνης ἐξέθηκε τὰ κατὰ τὴν ἀνακάλυψιν δύο ἐτι μυκηναϊκῆς ἐποχῆς πόλεις παρὰ τὰς γνωστὰς πλησίον ἀλλήλων. Κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ συνεδρίαν ὁ τε διευθυντῆς τῆς σχολῆς καὶ ἄλλοι ἐταῖροι σπουδαίας ἐπίσης ἐποιήσαντο ἀνακωνώσεις.

Ὁ δὲ γάλλος μηχανικὸς Κατόν, ὄντιν ἀνετίθη ὑπὸ τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως ἡ περιφράξις τοῦ Κερκυραϊκοῦ, ἀνασκάπτων ἄρτι κατὰ τὴν Ἀγίαν Τριάδα τὸν τόπον, δι' οὗ ὑπετίθητο ὅτι διήρχετο ὁ Ἡριδανὸς πρὸς δοκιμὴν, ἀπεκάλυψε διὰ μικρᾶς σχετικῶς ἐκχωματώσεως τὸν χώρον τοῦ ποταμοῦ τούτου, ὅστις ἀνεπὶβήσεν αἰφνιδίως δι' ἀφρόνου ὕδατος κατακλύσας τὸ μέρος. Τὸ τοιοῦτό αὐτῶς ἔσται ὠφέλιμον, πρῶτον μὲν ὅτι βεβαιούται ὀριστικῶς

πλέον ἡ θέσις τοῦ ποταμοῦ τούτου, δεύτερον δὲ ὅτι ἡ πόλις λέγεται, ἀποκτᾷ ἐπαρκῆ ποσότητα ὕδατος. Ἡμεῖς δ' εὐχόμεθα ν' ἀποπλύνῃ τὰς Ἀθήνας καὶ ἀπὸ τοῦ ρύπου τοῦ ἐθνοφθόρου κομμυτισμοῦ.

Ἐν τῷ τελευταίῳ φιλολογικῷ παραρτήματι τοῦ Figaro δημοσιεύονται διάφοροι ἀπαντήσεις εἰς τὴν ἐξῆς ἐρώτησιν: Δύνεται ὁ ἔρως νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀσθένεια καὶ ὁ ἔρως ὡς ἀσθενής;

Ἐκ τῶν ἀπαντήσεων αἱ μὲν οὐχὶ ὡς ἀσθένειαν, ἀλλ' ὡς φυσικὴν κατάστασιν τὸν ἔρωτα ἀποδέχονται καὶ τὸν ἔρωτα ὡς φυσικῶς πρᾶττοντα ἢ πάσχοντα, αἱ δὲ, ἄλλοτε ὡς ἀσθένειαν καὶ ἄλλοτε ὡς φυσικὴν κατάστασιν καὶ ἄλλαι ὡς ἀσθένειαν καὶ τὸν ἔρωτα, καὶ τὴν ἔρωσιν βεβαίως, ὡς ἀσθενῆ. Ἐκαστος τῶν ἐνδιαφερομένων ἂς ἐκλέξῃ οἰκονομικὰ θελεῖ γνώμη.

Ὁ γνωστὸς ἑλληναστὴς κ. Gaston Deschamps ἐδημοσίευσεν ἐν τῷ φύλλῳ τῆς 4 φεβρουαρίου τοῦ Χρόνου τῶν Παρισίων ἐκτενὲς ἄρθρον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν Ὁ νεοελληνισμὸς (Le néo-hellenisme), ἐν ᾧ ὁρ ὠμενος ἀπὸ τῆς ἱστορίας τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας κατὰ τὴν ἀλεξανδρινὴν ἐποχὴν ὑπὸ Franz Susemihl πολλὰ περὶ αὐτοῦ λέγει, περὶ ὧν ἐν προσεχέῃ φύλλῳ ἔσται ἡμῖν ὁ λόγος.

O. A.

κόσμον. Εἰς τὰς ὑπὸ τῆς φύσεως ἠδικομημένας αἱ ἀπογοπεύσεις ὀλιγωτέραν προξενούσιν ἐντύπωσιν.

Τὰ ἀνωτέρω εἰσὶν ἡ συγκεφαλαίως πολλῶν συνδιαλέξεων γενομένων ἐν πολλαῖς ἡμέραις κατ' ἀνίστους δόσεις. Ὅτε μὲν ἡ Κλοτίλδη ἔρριπτε κατὰ τὸ γεῦμα φράσιν τινά, ἦν μόνη ἡ δεσποινὶς δὲ Κιλλιανὴ ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ· ὅτε δ' ἐξηκολούθει ἐκφέρουσα τὰς φιλοσοφικὰς αὐτῆς θεωρίας ἐνώπιον τῆς κυρίας Λασσαβιέλ καὶ τῆς μίστρως Κράου. Ὅσακις δὲ ἦτο μόνη μετὰ τοῦ θύματος αὐτῆς, εὐχερέστερον ἠδύνατο νὰ καταταράξῃ αὐτήν, ἐπαναλαμβάνουσα ἐν τούτοις ἀδιαλείπτως·

— Πόσον κατανοεῖ τις ὅτι αἱ σκευωρίαὶ αὐταὶ τοῦ κόσμου εἰσὶν ἄγνωστοὶ εἰς ὑμᾶς!

Μετ' ὀλίγον ἡ Θηρεσία ἔμαθεν ὅτι ὁ Ἀλδέρτος δὲ Σενάκ δὲν ἠθέλησε ν' ἀναχωρήσῃ χωρὶς ν' ἀποχαιρετίσῃ τὴν Κλοτίλδην· ἔμαθε· μετὰ τινων παραλλαγῶν—τὰς λεπτομερείας τῆς ἐν τῇ νήσῳ Γεζιρέχ συνεντεύξεως ὑπὸ τὰς ὄψεις τῆς κυρίας Λασσαβιέλ. Ἐν ἄλλῃ περιπτώσει θὰ ἔψεγεν αὐστηρῶς τὴν παράτολμον διαγωγὴν τῶν δύο γυναικῶν· ἀλλὰ κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην ὀλίγον ἐφρόντιζε περὶ τῶν ἄλλων. Ἡσθάνετο ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς ἦττον ἀόριστον καὶ ὀξύτερον τὸ ἄλγος, ὅπερ εἶχεν αἰσθανθῆ ἓνα ἐσπέραν βλέπουσα τὸν Ἀλδέρτον καὶ τὴν γυναῖκα ἐκείνην μόνους ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Νείλου, περιπλεγδὴν κρατουμένους καὶ ἐξαφανιζομένους ἐν τῷ σκότει τῆς νυκτός. Ἀνεκάλυπτεν αἰφνης ὅτι ἀπὸ δύο μνηῶν ἀδιαλείπτως καὶ ἐν πάσῃ περιπτώσει ἐσκέπτετο περὶ τοῦ ἀνδρός ἐκείνου, παραβάλλουσα αὐτὸν πρὸς ὅσους ἐγνώρισε καὶ οὐδὲν κοινὸν μεταξὺ αὐτοῦ καὶ ἐκείνων εὐρίσκουσα. Ὅποια ἀπογοήτευσις! Ἡ ὥραία Κλοτίλδη κατέστησε καὶ αὐτὴν εὐγλωττον.

Ἐνόμιζε τὸ πρῶτον ὅτι ἔπαθεν ἀπλῆν προσβολὴν τῆς φιλαυτίας αὐτῆς. Συνέβη ὅ,τι οὐδέποτε θὰ ἐθεώρει δυνατόν· εἰς ἀνὴρ προσειλικύσατο τὴν προσοχὴν αὐτῆς καὶ ἐθεώρησε τοῦτο ὡς τέρψιν, κοσμιωτάτην ἄλλως καὶ ἀνεπίφογον, καθόσον οὐδέποτε ἠδύνατο νὰ ἔχῃ ἔστω καὶ ἴχνος ἐλπίδος. Ἐχαιρεν ἡ τοῦλάχιστον προσεπάθει νὰ χαρῆ ὅτι ἀπληγάσθετο οὕτω μίαις λύπης, ὅτι, δηλαδὴ, ἐν τῇ ἀποχωρήσει αὐτῆς δὲν θὰ συναπέφερε τὴν συναίσθησιν ὅτι κατεσπάραξε μίαν καρδίαν. Ἡ σκέψις δὲν ἀνὴρ ἀξίος αὐτῆς ἐξηκολούθει ἀγαπῶν αὐτὴν δὲν ὑπῆρχε πλέον κίνδυνος νὰ τὴν διαταράξῃ κατὰ τὰς χαλεπὰς ὥρας τῆς δοκιμασίας καὶ τῆς αὐστηρότητος τῶν μοναχικῶν καθηκόντων. . . . Ἐν συντόμῳ, ἐσκέπτετο περὶ τῆς ματαιότητος τῶν ἀνθρωπίνων φίλτρων.

Ἄλλ' ἐμελέτησε τοσοῦτον ἐν ταῖς μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ θαλάσσης καὶ ἐνώπιον τῶν τερπινοτάτων τοῦ κόσμου ἀκτῶν ὄνειρώξεσιν αὐτῆς, ὥστε διηρωτήθη μίαν ἡμέραν—αἱ πρῶται κυαναὶ γοργμαὶ τῶν τῆς Γαλλίας παραλίω διεκρίνοντο ἠδὴ ἐν τῷ ὀρίζοντι—διὰ τὴν ἠσθάνετο ἑαυτὴν τοσοῦτον διὰφόρον ἢ πρὸ τινων μνηῶν, ὅτε βαθμιαίως ἐξηφανίζοντο ἀπὸ τῶν ὄψεων αὐτῆς τὰ ὄρη ἐκεῖνα καὶ οἱ κόλποι. Οὐδὲν ἀνθρώπινον ὄν δύναται νὰ εἴπῃ τί ἡ συνειδήσις ἀπῆντησεν αὐτῇ· ἀλλὰ διήλθε τὸ πλεῖστον τῆς τελευταίας ἡμέρας τοῦ διάπλου ἐν πλήρει μονώσει. Καὶ ὅτε ἐπὶ τῆς προκυμαίας τῆς Νικαίας ἡ κυρία Κεστεμβέργι ἔτεινε αὐτῇ τὴν χεῖρα ἐκφράζουσα τὴν ἐλπίδα προσδεχούσας

συναντήσεως, ἡ νεάνις ἔμεινε ἀφωνος, ἀλλ' ἐκφράζουσα δι' εὐγλωττοτάτου βλέμματος ὅτι οὔτε ἡ Κλοτίλδη, οὔτε ἄλλος οὐδεὶς θὰ ἐπανέβλεπε πλέον ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τὴν Θηρεσίαν δὲ Κιλλιανὴν.

Ἐπὶ τέλος καὶ τὴν τελευταίαν σταγόνα τοῦ πικροῦ ποτηρίου τὴν αὐτὴν ἐσπέραν δεχομένη ἐν τῷ σταθμῷ τοὺς ψυχροτάτους ἀποχαιρετισμούς τοῦ Χριστιανοῦ, εἰς ὃν τέλος ἐπανέτελλεν ἡ ἐλευθερία σὺν τῇ ἐλπίδι τῆς πραγματώσεως τῶν ὑποσχέσεων. Ἡ ἀδιαφορία τοῦ ἀνθρώπου ἐκείνου, τοῦ ὅλως παραδεδομένου εἰς τὴν ἰδιοτροπίαν αὐτοῦ, ἔβαινε πολλακίς μέχρι χαρᾶς κακῶς ὑποκρυπτομένης. Ἄλλῃ τις θὰ ἠσθάνετο ἑαυτὴν καιρῶς προσδεδλημένην, ἀλλ' ἡ Θηρεσία προσεπάθει νὰ χαρῆ ἐπὶ τούτῳ καὶ νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν Θεόν, θεωροῦσα τὴν ἄκαιρον ταύτην εὐαρέσκειαν ὡς προάγγελον ὀριστικῆς ἀναρρώσεως. Μόνη μετὰ τῆς μίστρως Κράου διήνυσε τὸν μακρὸν δρόμον, ἀνευρίσκουσα τὸν χειμῶνα καθόσον προσήγγιζεν εἰς τὸ τέγμα τοῦ ταξειδίου, διότι μόλις ἔληγεν ὁ φεβρουάριος μῆν.

Τέλος ἡ θύρα τῆς μόνῆς ἀνοίγεῖσα ὅπως δεχθῆ τὰς δύο περιοδεύτριας ἐκλείσθη. Εἰς τὴν νεωτέραν αὐτῶν οὐδέποτε πλέον ἔμελλε ν' ἀνοίγῃ τοῦ λοιποῦ. Ἡ Θηρεσία, ἦν ἡ θεία αὐτῆς ὑπεδέξατο τόσον στοργικῶς, ὅσον θὰ ὑπεδέχετο αὐτὴν ἡ μήτηρ, ἠσθάνθη τὴν καρδίαν αὐτῆς θερμοαιμένην ὅσον ἀπὸ πολλοῦ δὲν ἠσθάνθη, καὶ ἐν τῷ διαπύρῳ τῆς αὐτοθυσίας πόθῳ ἐσκέπτετο ὅτι αἱ ἀμοιβαὶ τῆς αὐτοθυσίας ταύτης ἤρξαντο ἦδη ἀπονεμόμεναι αὐτῇ. Ἀπειρηκυσία ἐκ τοῦ καμάτου ἀπεχώρησεν εὐθύς εἰς τὸ δωμάτιον, ὅπερ κατεῖχεν ὡς οἰκότροφος, μετὰ τῆς μίστρως Κράου, δωμάτιον, ὅπερ πύχτετο ν' ἀνταλλάξῃ ὅσον τάχιον ἀντὶ τοῦ εἰς τὰς δοκίμους ὀρισμένου περιδόλου.

Οὗτος ἦν ὁ πρῶτος λόγος, ὃν ἤκουσε τὴν ἐπιούσαν ἡ κυρία δὲ Σαβορναί, ὅτε μετεπέμψατο τὴν ἀνεψιῶν ὅπως συνομιλήσῃ μετ' αὐτῆς, ἡ δὲ συνδιαλέξις ταχέως ἔλαβε χαρακτῆρα ἐξομολογήσεως. Καὶ ὄντως ἡ Θηρεσία ἐδήλωσεν εὐθύς ὅτι δὲν ὀμίλει πλέον πρὸς τὴν θείαν, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἡγουμένην πάντων τῶν μελῶν τῆς νέας οἰκογενείας, εἰς ἣν θὰ προσήρχετο.

— Ὑμεῖς, εἶπε, πρόκειται ν' ἀποφασίσθε μίαν ἡμέραν ἐὰν ἦμαι ἀξία ἢ ἀναξία τῆς χάριτος, ἦν ἐξαιτούμαι· ἀνάγκη ἄρα νὰ μὲ γνωρίζητε, εἰ δυνατόν, ὅσον ὁ Θεὸς μὲ γνωρίζει.

Τότε ἠνοιξε τὴν καρδίαν αὐτῆς καὶ ἐξομολογήθη ὅτι βέβηλον αἰσθημα, ἀγνώστον ἕως τότε, παρεῖσε δυνεν εἰς τὴν καρδίαν αὐτῆς μικρὸν κατὰ μικρὸν παρὰ τὸν θεῖον ἔρωτα, ὡς κισσὸς ἀδιόρατος τὸ πρῶτον παρὰ τὰς ρίζας παλαιῶτου δένδρου. Ἡ χρηστὴ κόρη μετ' εὐγενεῶς πόθου δικαιοσύνης πρὸς ἑαυτὴν ἐδικαιολογήθη, οὕτως εἶπεῖν, διαγράφασα φυσικὴν καὶ ἠθικὴν τοῦ Ἀλδέρτου εἰκόνα, ἥς τὸ εἰλικρινῶς ἀληθὲς ἀνεγνώρισεν ἡ μοναχὴ, χωρὶς ὅμως νὰ δηλώσῃ ὅτι ἦτο εἰς θέσιν νὰ κρίνῃ ἐξ αὐτοψίας περὶ αὐτῆς. Ἡ νεάνις ἐξηκολούθησε λέγουσα μετὰ πλείονος ταπεινοφροσύνης·

— Συναισθάνομαι νῦν τὸ ἀμάρτημά μου· ἡμαρτὸν ἐξ ὑπερηφανίας· ἐκολακεύθην πιστεύουσα ὅτι ἡγαπῶμαι, ὅσον θὰ ἐπεθύμουν ν' ἀγαπῶμαι ὑπ' ἀνδρός, ἐὰν ἔμελλον νὰ ζήσω ἐν τῷ κόσμῳ. Διπλοῦν ἀίχος μὲ τιμωρεῖ. Ἀνεγνώρισα πρῶτον ὅτι σύνθεός τι καὶ

κοινὸν ἄθυρμα εἶναι ὅ,τι ἐγὼ ὡς ἐξαιρετικὸν τι καὶ μέγα ὑπελάμβανον. Ἡ γλῶσσα, ἥτις μὲ διατάραξε χωρὶς νὰ τὸ αἰσθανθῶ—φεῦ! ἐθεώρουν ἑμαυτὴν τόσον ἰσχυρὰν!—καὶ εἰς ἄλλης τὰ ὄτα ἤχησε κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν καὶ ὑπὸ τὰ ὄμματα μου, ὅτε ἐγὼ ἐδῆλουν ὅτι τὰ ὄτα μου εἰσι κεκλεισμένα εἰς τὰς φωνὰς τῆς γῆς. Ἀκριβῶς δὲ ἀφότου μοὶ ἀπεκαλύφθη ἡ πλάνη μου, ἠσθάνθην τὸ μέγα αὐτῆς γόπτρον· ἀντὶ νὰ μειδιάσω καὶ νὰ ταπεινωθῶ, ὑπέφερα καὶ ὑποφέρω ἔτι. Τοιοῦτο τὸ ἄφρον καὶ ἀσθενὲς πλάσμα, ὅπερ ἐπανέρχεται πρὸς ὑμᾶς. Φεῦ! εἶμαι ἀκόμην ἀξία νὰ φέρω τὸ ἔνδυμα τοῦτο, ὅπερ θὰ καλύπτῃ τοῦ λοιποῦ πληγὴν;

Ἡ κυρία δὲ Σαβορναὶ ἐσκέφατο πρὸς στιγμὴν. Ἐκπλαγεῖσα μᾶλλον ἢ θλιβεῖσα ἐκ τῆς ἐξομολογήσεως ταύτης, διηρωτᾶτο ποία ἡ πρόθεσις τοῦ Σενὰκ ὅτε πρὸ τινῶν ἡμερῶν ἐπεσκέπτετο αὐτὴν ἐν τῷ ἐντευκτηρίῳ τῆς λεωφόρου Κλέβερ. Ἐπρωτῶτες δὲ τὴν νεανίδα, ἦν κατεπτόσεν ἡ σιωπὴ αὐτῆ.

— Ὅμιλεῖτε περὶ σφάλματος διαπραχθέντος, περὶ ὑποκρισίας ἀνακαλύφθεισης. Πῶς ἡ ἀλήθεια αὐτῆ σὰς ἀπεκαλύφθη;

Ἡ δεσποινὶς δὲ Κιλλιὰν ἀπάντησεν ἀφηγηθεῖσα τὰς μετὰ τῆς Κλοτιλδῆς συνδιαλέξεις, ἦν ἀπεικόνισεν ὡς γυναῖκα σόδαράν, διορατικὴν, ὡς καρδίαν μεστὴν μὲν πικρίας, ἀλλὰ καὶ ἀποδιάσασαν ἤδη τὸν κόσμον, πρὸ παντὸς δὲ πλήρη εὐθύτητος καὶ εὐλοκρινείας. Ἡ μοναχὴ ἤκουε μετὰ μεγίστης προσδοχῆς τὰς ἐλαχίστας λεπτομερείας· ὅτε δὲ ἡ ἀνεψιὰ ἐπέγρανε τὸν λόγον, ἐπρωτῶσεν αὐτὴν·

— Ἄνευ τῶν ἀποκαλύψεων τῆς παραδόξου ταύτης φίλης θὰ ἐνεμένετε καὶ σήμερον μετὰ τῆς αὐτῆς βεβαιότητος εἰς τὴν ἀπόφασίν σας;

— Ἐάν μοι ἐπιτρέψετε, ἀπάντησεν ἡ Θερεδία, θὰ ἐξετάσω ἑμαυτὴν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ σὰς εἶπω τὴν ἐτυμηγορίαν τῆς συνειδήσεώς μου. Ἀλλὰ πρὸς τί τοῦτο; Θὰ προετίμων νὰ γηράσω ἀγαμοῦ ἐν τῷ κόσμῳ ἢ νὰ δώσω τὴν χεῖρά μου εἰς ἄνδρα, τοῦ ὁποῖου πᾶσαι αἱ σκέψεις νὰ μὴ με ἀνῆκωσιν ἀφ' ἧς ἡμέρας μὲ ἐγνώρισεν.

— Ἐχει καλῶς, κόρη μου ἀποσύρθητε νῦν καὶ θὰ συνομιλήσωμεν πάλιν. Ἐν τοσοῦτῳ εὐχαριστήσων τῷ Θεῷ ὅτι εἶναι ὀλιγώτερον σοῦ δύσκολος εἰς ὅσα ἀποδέχεται δῶρα.

ΙΣΤ'.

Ὁ Ἀλδέρτος εἶχεν ἐννοήσει ὅτι δὲν ἦτο πρόπον νὰ ζητήσῃ νέαν ἀκρόασιν παρὰ τῆς κυρίας δὲ Σαβορναὶ πρὸ τῆς παρελεύσεως μᾶς τοῦλάχιστον ἐβδομάδος· ἀλλὰ κατὰ τοῦτο τὸ διάστημα δὲν ἔλειψε νὰ ὀμιλῇ, Κύριος οἶδε μετὰ ποίων περιστροφῶν, περὶ τῆς δεσποινίδος δὲ Κιλλιὰν πρὸς τοὺς φίλους, οὓς ἀνεύρισκε μετ' ἀπουσίαν οὗ καὶ ἡμῶς ἐτῶν. Αἰσθημά τι τρόμου κατέλαβεν αὐτὸν παρατηρήσαντα ὅτι ὁ κόσμος ἔταπτεν ἤδη αὐτὴν ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν ἐκλιπόντων καὶ τεθνεώτων, ἐν ᾧ τοσοῦτον ταχέως ἐγγράφει ἐν ὀνομα· ἐν γένει ἐλέγεται ὅτι ἐκείνη μὲν ἐνεταφιάσθη πρὸς ἑστῶν ἐντὸς τῶν τοίχων μοναστηρίου, ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτῆς ἀπέθνησκεν ἐκ σπληνικῆς νόσου ἐν Καίρῳ. Συναισθανόμενος ὅτι δὲν ἠδύνατο ν' ἀπαγγείλῃ τὸ ὄνομα τῆς Θερεδίας χωρὶς ν' ἀπο-

καλύψῃ τὰς ἐλπίδας αὐτοῦ, ἐφοβοῖτο μὴ ἐπισύρῃ τὸν γέλωτα ἐὰν τὸ μυστικὸν αὐτοῦ προεδίδετο.

Ἄφ' ἑτέρου καὶ αἱ ὄλως ἀμυδραὶ ἐκεῖναι ἐλπίδες ἤρχισαν, δυνάμει τοῦ ἀμεταβλήτου νόμου τῆς ἀντιδράσεως, νὰ τῷ φαίνωνται γελοῖαι. Καὶ ὅτε εἶδε τὴν κυρίαν δὲ Σαβορναὶ ἐν δευτέρῳ συνεντεύξει, ἡ ὑποδοχὴ αὐτῆς μετ' ὄλην τὴν τυπικὴν φιλοφροσύνην, οὐδαμῶς συνετέλεσε νὰ ἐμπνεύσῃ αὐτῇ πλείονα πεποιθήσιν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν. Ἐν τῷ βλέμματι τῶν ἀδόλων αὐτῆς ὀφθαλμῶν κατέλαβέ τι τὸ ψυχρότερον καὶ τεθλιμμένον τόσον ὥστε ἐπρωτῶσεν ἐὰν συνέβη τι νεώτερον.

— Τὸ νεώτερον εἶναι, εἶπεν ἡ μοναχὴ, ὅτι ἡ ἀνεψιὰ μου ἐπανῆλθεν.

— Τόσον ταχέως! ἀνέκραξε χαιρών ἅμα ἐπὶ τῇ εἰδήσει ὅτι ἡ Θερεδία ἦν τόσον πλυσίον αὐτοῦ καὶ ἀδημονῶν ἐπὶ τῇ σπουδῇ αὐτῆς ὅπως καθιερχθῆ εἰς ἦν ἐκοῦσα ἐξελέξατο φυλακὴν· προσέθηκε δὲ διὰ φωνῆς ὑποτρεμούσης·

— Δὲν παρετηρήσατε ἴχνος τι μεταβολῆς τῆς ἀποφάσεώς της, ἔστω καὶ ἐλάχιστόν τινα δισταγμὸν;

— Οὐδέν, σὰς βεβαίῳ. Καθῆκον ἔχω νὰ σὰς τὸ εἶπω καὶ νὰ σὰς συμβουλευσῶ ὅπως σκεθῆτε ὠρίμως. Μήπως ἄρα γε ἀπατάσθε καὶ σεῖς ὁ ἴδιος, μήπως ἀπατάτε τοὺς ἄλλους ἐπιμένον εἰς τὴν ἐπιδιώξιν σκοποῦ, ὅστις εἶναι ἴσως ὄνειρον ἰδιοτροπία; Σκέψθητε, κύριε, τί ἡ εὐλάβεια πρὸς οἶκον, οἶος αὐτός, ἐπιβάλλει εἰς πάντα εὔηγμένον ἄνθρωπον.

— Θεέ μου! ἀνέκραξεν ἐν μεγίστῃ ταραχῇ ὁ Σενὰκ, τί ἄρα γε θὰ μοι εἶπτε ἀκόμην, κυρία; Θὰ με ἀφαιρέσητε τὴν ἐλπίδα τοῦ νὰ σὰς ἐπανιδῶ; Καὶ ὅμως ἔμελλον νὰ σὰς ζητήσω δυσκολωτέραν χάριν.

— Νὰ ἴδῃτε τὴν ἀνεψιάν μου; Ἀλλὰ, κύριε, ἕως οὐ εἰσεβῆ εἰς τὴν τάξιν τῶν δοκίμων ἡ δεσποινὶς δὲ Κιλλιὰν δύναται νὰ δέχεται, ἐὰν θέλῃ, τοὺς φίλους τῆς οἰκογενείας αὐτῆς· εὐρίσκειται ἐδῶ ὡς θυγάτηρ ἐν τῷ οἴκῳ μπρὸς καὶ οὐχὶ ὡς κατάδικος ἐν φυλακῇ.

— Μίαν τελευταίαν χάριν, παρακαλῶ. Ὡς βλέπετε, ἔχω ἀνεπιθύλακτον εἰς ὑμᾶς πεποιθήσιν. Εἶπατε· μὲ σὺ μ β ο υ λ ε ὕ ε τ ε νὰ θελήσω νὰ τὴν ἴδω;

Ἡ κυρία δὲ Σαβορναὶ προσέβλεψε τὸν ὀμιλοῦντα καὶ ἐπὶ μικρὸν ἐσκέφατο.

— Κύριε, ἀπήντησε τέλος, δὲν ἔχω λόγους νὰ σὰς ἀποτρέψω, καὶ ἡ ἀνεψιὰ μου θ' ἀποφασίσῃ ἐν πάσῃ ἐλευθερίᾳ ἐὰν θεωρῇ καλὸν νὰ σὰς δεχθῆ. Ἐν τούτοις μοὶ φαίνεται ὅτι φρονίμως θὰ πράξῃτε ἐὼν ἀφήσῃτε νὰ παρεβῶσιν ὀλίγοι μῆνες πρὶν ἡ κάμντε τὸ διάδημα.

Ὁ Ἀλδέρτος ἐνόησεν ὅτι τῷ ἐπεβάλλετο καιρὸς δοκιμασίας, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο νὰ εὐρῆ τὸ μέτρον αὐστηρόν. Ἀλλως δὲ τί εἶχε νὰ φοβηθῆ; Ὁ ἀντίζηλος αὐτοῦ δὲν ἦτο ἐκ τῶν ἀνυπομόνων καὶ τῶν ἐπισπυδόντων τὴν λύσιν. Μία μόνη πιθανότης ὑπελείπετο αὐτῷ τοῦ νὰ κατακτήσῃται τὴν Θερεδιαν· ἔδει νὰ πιστεύσῃ αὐτὴ εἰς τὴν ἀκλόνητον εὐστάθειαν ἀνθρωπίνου ἔρωτος καὶ νὰ πιστεύσῃ τοῦτο δι' αὐτοῦ· ἴσως τότε θὰ συνήνει νὰ κατέλθῃ πάλιν εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ τὸ θαῦμα τοῦτο ὁ χρόνος μόνος ἠδύνατο νὰ ἐπιτελέσῃ.

Ὁ Σενὰκ ἀπεχαιρέτισε τὴν κυρίαν δὲ Σαβορναὶ,

ὑποσχεθεὶς ὅτι δὲν θὰ ἐπανήρχετο εἰς τὸ ἐντευκτῆριον πρὸ τῆς παρελεύσεως τῆς ἐγγιζούσης τότε τερσαρακοστῆς. Πρὸς διάχυσιν εἶχε τὴν ἐπασχόλησιν νέας ἐγκαταστάσεως ἐν Παρισίοις, ὅθεν δὲν ἐσκόπει πλέον ν' ἀποχωρήσῃ, οἰαδήποτε κἂν ἦτο ἢ λύσις τοῦ προσφιλοῦς προβλήματος. Τοιαύτη πράγματι ἦτο ἡ διαφορά τῆς ἐνεστώσης αὐτοῦ ψυχικῆς καταστάσεως πρὸς ἢν πρὸ δύο ἢ τριῶν ἐτῶν ἐπηρεσθάνετο. Ἐὰν ἐπέπρωτο αὐτῷ νὰ ζῆσθαι ἄνευ τῆς Θηρεσίας, ἐπεθύμει τοῦλάχιστον νὰ ζῆ ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ, ν' ἀναπνῆ τὸν αὐτὸν ἀέρα, νὰ διέρχεται ἐνίοτε ὑπὸ τοὺς τοίχους, οἵτινες ἐνέκλειον αὐτὴν ἐνὶ λόγῳ ὁ καιρὸς τῶν ἀνὰ τὴν ὑψηλίον ἐκδρομῶν παρήλαθε δι' αὐτόν.

Ἐν τῷ μεταξύ οἱ φίλοι ἐώρταζον τὴν ἐπάνοδον αὐτοῦ, καὶ βροχηδὸν ἐπιπτον ἐπ' αὐτοῦ αἱ προσκλήσεις, ἀλλ' εἰνόητον ὅτι οὐδεμίαν εἶχεν ὄρεξιν νὰ διασκεδάσθῃ. Ὅπως ἐξέφυγε πρόφασιν διὰ τὸν μόνηρον βίον, ὃν ἐσκόπει νὰ διαγράψῃ, ἐγένετο συντάκτης διαφόρων ἐπιθεωρήσεων καὶ ῥητῶν ἐπιστημονικῶν ἐταιριῶν. Οἱ τίτλοι μόνον τῶν δημοσιευομένων ὑπ' αὐτοῦ ἀρθρῶν παγετώδη ἐνέπνεον τρόμον εἰς τοὺς βεβήλους ἀναγνώστας. Ἐποικῆσατο διαλέξεις, ὧν τὸ ἀκροατήριον, πολυπληθὲς πάντοτε καὶ πρόθυμον, ἀποβαίνει αἰνίγμα εἰς τὸν παρατηρητὴν τῶν τάσεων καὶ τῶν ἠθῶν τοῦ παρισιανοῦ δημοσίου. Τέλος ἐπάλαιδε πάσῃ δυνάμει κατὰ τῆς ἀπενθαρρύνσεως καὶ τῆς ἀνίας. Περὶ τὰ μέσα ἀπριλίου, τὴν προτετραίαν σχεδὸν τῆς ἡμέρας, ἦν ὥρισε διὰ τὸ ὅσον φθοερὸν τόσον καὶ προσδοκώμενον διάδημα, ἀπῆντησεν ἐν τῷ κήπῳ τοῦ Κεραμικοῦ ἄνδρα ἐν δισύραις ἐνεκλιμένον, ὅστις ἐβραδυπόρει μετ' ἠθους ἐξηντλημένου καὶ τῇ βοήθειᾳ ῥάβδου, ἥτις ἐφαίνετο ὡσεὶ βακτηρία γήρωσ. Ὁ Σενάκ ἐπεφώνησε μετ' ἐκπλήξεως·

— Ὑψίστε Θεέ ! Ὁ Κιλλιάν !

— Ναί, εἶπεν ἐκεῖνος. Ὁ Κιλλιάν ἢ μᾶλλον τὸ λείψανον αὐτοῦ.

— Ποία ἀφροσύνη νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Παρισίους μόλις λήγοντος τοῦ χειμῶνος ! Διὰ τί δὲν με προειδοποιήσας ;

— Πράγματι τόσον πολὺ χαίρεις ἐπαναβλέπων με ; Ἔστω, ἂν θέλῃς νὰ συνομιλήσωμεν, ἐλθὲ εἰς τὸν οἶκόν μου. Ὁ ἀνοικτός ἀῆρ δὲν εἶναι πλέον δι' ἐμέ, καὶ ἔρχομαι περὶ ἀπὸ τῆς λέσχης, τὸ ὅποῖον διὰ τοὺς σήμερινοὺς πόδας μου εἶναι φθοερὸν ταξείδιον.

Μετὰ δέκα λεπτά οἱ δύο ἄνδρες ὠμίλουν ἐν τῷ καπνιστηρίῳ τοῦ μαρκιστοῦ κατὰ τὸ ἰσόγειον τοῦ μεγάρου Κιλλιάν.

— Μὲ ἐρωτᾷς διὰ τί ἐπέστρεψα τόσον ταχέως ; ἔλεγεν ὁ Χριστιανὸς ἀπλοῦστατον· διότι προτιμῶ νὰ ἦμαι κατὰμονος ἐν Παρισίοις ἢ κατὰμονος ἐν Νικαίᾳ. Οἱ καλοὶ μου φίλοι ἐβαρύνθησαν τὴν ἐκεῖ διαμονήν, φρονῶ δὲ ὅτι ἐμὲ μᾶλλον ἐβαρύνθησαν, καὶ ἐπιθάντες τοῦ δρόμωνος ἀπῆλθον εἰς Μαδέραν. Ἰσως θὰ με ὠφέλει νὰ μεταβῶ καὶ ἐγὼ μετ' αὐτῶν, ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην δὲν προσεκλήθην. Ἐννοεῖς ;

Τὰς τελευταίας ταύτας λέξεις συνώδευσε μετὰ διάμα πικρότατον ἐκφράζον ἄλγος, ὅπερ κατέβλησε τὴν καρδίαν τοῦ Ἀλδέρτου, ἐννοήσαντος τὴν σημασίαν αὐτοῦ. Ἡ Κλοτίλδη παρητήθη βεβαίως τὸ ἔργον τῆς νοσοκόμου, ἢ ἀπελπὴν τὴν νόσον κρίνουσα ἢ ἀποχωρῶσαν τὴν ὑπ' αὐτῆς χορηγηθεῖσαν θεραπείαν.

Ἄλλ' ὁ Χριστιανὸς ἐκ πείσματος ἢ ἐξ ἀβρότητος δὲν ἀπήγγειλε τὸ ὄνομα ἐκεῖνης, ἥτις συνέταμε τὴν ζωὴν αὐτοῦ ῥίψασα ὅτι ἐξ αὐτῆς ὑπελείπετο εἰς τοὺς ἀνέμους τοῦ πάθους καὶ τῆς ἀθυμίας. Ἄπαξ μόνον, καὶ τοῦτο βραδύτερον, ἐγένετο λόγος περὶ αὐτῆς μετὰ τῶν δύο φίλων.

Καὶ ὅμως εὐκόλως διεκρίνετο ὅτι ἡ καρδία τοῦ Κιλλιάν ἦν πλήρης πικρίας, ἥτις ὑπερεκχειρίζουσα ἐξέβριε κατὰ πᾶσαν αὐτοῦ λέξιν. Ἐπειδὴ δὲ δὲν ἦτο ὑπόχρεως νὰ τηρήσῃ εὐλάβειαν πρὸς τὴν θεῖαν αὐτοῦ, ἀντεξεδίκεῖτο κατ' αὐτῆς. Ἄλλ' ὁ Σενάκ ἐγγνώριζεν ἥδη τὴν κυρίαν Σαβορναὶ καὶ ἔστρεψε μάλιστα πρὸς αὐτὴν εὐγνώμονα φιλίαν· ἀνέλαβεν ἐκ τούτου τὴν συνηγορίαν αὐτῆς καὶ κατεπολέμησε τὰς ἄγαν αὐστηρὰς τοῦ Χριστιανοῦ κρίσεις, σπληνίζομενος ἐπὶ τῆς ἰδίας αὐτοῦ πείρας.

— Πῶς ! εἶπεν ὁ μαρκιστὸς μετὰ τινος ἀμνηχανίας. Τὴν εἶδες ; Καὶ διατί ;

— Διὰ νὰ τῇ εἶπω ὅ,τι ἐν τῇ διανοίᾳ μου καὶ τῇ καρδίᾳ μου ἔχω, ὅ,τι καὶ σὺ γνωρίζεις· διὰ νὰ τῇ ὀμιλήσω περὶ τῆς ἀδελφῆς σου.

— Ὁραῖα θὰ σὲ ὑπεδέχθῃ !

— Ὑπῆρξεν ἀνεπίληπτος καθ' ὅλα, καὶ ἀγνοῶ τί πλέον νὰ θαυμάσω, τὴν ἀγαθότητα, τὴν λεπτότητα ἢ τὴν σύνεσιν αὐτῆς.

— Κάλιστα, ὡς νὰ βλέπω τὴν συνέντευξιν. Σοὶ ὑπεσχέθην νὰ πράξῃ πᾶν ὅ,τι δυνατόν εἰς αὐτὴν διὰ νὰ σὲ δεχθῇ ὡς σύζυγον ἢ ἀδελφὴν μου.

— Ὅχι, ἀλλὰ μοι ὑπεσχέθῃ νὰ μὴ πράξῃ τι ἐναντίον μου.

— Ἐν τούτοις σὲ ἐμπόδισε νὰ ἴδῃς τὴν Θηρεσίαν.

— Διόλου· ἢ δεσποινίς δὲ Κιλλιάν δύναται νὰ μὲ δεχθῇ, ἐὰν εὐαρεστῆται, ὅταν ζητήσω τοῦτο.

— Τότε τί περιμένεις ;

— Νὰ παρέλθῃ ὀλίγος καιρὸς πρὸς ἀπόδειξιν πόσον σταθερὰ εἶναι ἡ πρὸς αὐτὴν ἀφοσίωσίς μου. Τὴν συμβουλήν αὐτὴν μοὶ ἔδωκεν ἡ κυρία δὲ Σαβορναί.

Ὁ Χριστιανὸς κατελήθη ὑπὸ σπασμωδικῶν βέλωτος, ὅστις ταχέως μετεβλήθη εἰς παροξυσμικὸν βήχος.

— Ἄγία ἀφέλεια ! εἶπε. Δὲν γνωρίζεις τὰς καλογραίας ἐν γένει καὶ τὴν σεβαστὴν μου θεῖαν ἰδίαν. Γνωρίζεις ποία ἡ δύναμις τῶν ἥτις καταβάλλει τὸν κόσμον ; Μελιτώδης τις γλυκύτης, ἡ ὁποία οὐδέποτε λέγει ὄχι. Ἡ κυρία δὲ Σαβορναί θὰ σὲ ἀποκοιμήσῃ ἢ μᾶλλον σὲ ἀπεκοιμήσῃ. Μίαν ἡμέραν, ὅταν θὰ ζητήσῃς εὐσεβῶς τὴν χάριν νὰ συνομιλήσῃς μετὰ τῆς ἀνεψιῆς τῆς, θὰ σοὶ δοθῇ ἢ ἀπάντησιν ὅτι εἶναι διακονίας ἢ τριακοντίας λεύγας μακρὰν ἐν τινι μοναστηρίῳ τοῦ τάγματος διὰ νὰ μὴ διαταράσῃ αὐτὴν ἢ τύρβῃ τοῦ κόσμου, ἥτις παρὰ πολὺ ἀκούεται ἐν τῇ λεωφόρῳ Κλέβερ.

Ὁ Σενάκ δὲν ἀπῆντησε· περιεπάτει πυρετωδῶς ἐν τῷ καπνιστηρίῳ, συνθλιβὼν ἐν τοῖς δακτύλοις ὡς ψυχὸν ἄρτου τὸ σιγάρον αὐτοῦ. Ἀνεπόλει ἱστορίας τινὰς, ἀς ἤκουσεν ἄλλοτε, καίπερ δὲ θέλων νὰ τηρήσῃ ἀπάθειαν κατελαμβάνετο ὑπὸ τρόμον.

— Δὲν ἐπεσκέψθῃς λοιπὸν ἀπὸ τῆς ἐπάνοδου σου τὴν ἀδελφὴν σου : ἠρώτησεν αἰφνης.

— Ὅχι, ἀπῆντησεν ὁ Χριστιανὸς. Οὐδέποτε πατῶ τὸν πόδα εἰς τὸν ἅγιον οἶκον τῆς θείας μου.

Ὁ Σενάκ εὐρῶν πρόφασιν τινα ἀφήκεν εὐθὺς τὸν

φίλον αὐτοῦ καὶ μετὰ τινα λεπτά εἰσῆρχετο τὸ τρίτον εἰς τὸ ἐντευκτήριον τῆς λεωφόρου Κλέβερ, ὅπου ἦλθεν εἰς συνάντησιν αὐτοῦ ἡ κυρία δὲ Σαβορναὶ χαλεπαίνουσα πῶς διότι δὲν περιέμενεν αὐτὸν τόσοον ταχέως.

— Σύγγνωτέ μοι, ἀνέκραξεν ὁ νέος ἐν μεγίστῃ συγκινήσει. Εἶμαι ὁ ἀτυχέστατος τῶν ἀνθρώπων ἐάν δὲν εὐαρεστηθῆτε ν' ἀπαντήσῃτε εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην: Ἡ δεσποινὶς δὲ Κιλλιανὴ εἶναι ἀκόμῃ ἐδῶ:

— Καὶ ποῦ λοιπὸν θὰ ἦτο; ἠρώτησεν ἡ μοναχὴ μετ' ἀμμηίου ἀξιοπρεπείας.

Ἄλλ' αἰφνης προσδύλουσα τὸν ξένον διὰ βλέμματός συμπαθεστέρου:

— Εἶδετε βεβαίως τὸν ἀνεψιὸν μου; εἶπε. Κατανεύσαντος δὲ τοῦ Σενάκ· Δὲν σὰς ἐρωτῶ, ἐξηκολούθησε λέγουσα, τί σὰς εἶπε. Τὸ μαντεύω. Θὰ λάβῃτε τὴν ἀπάντησιν, ἀλλ' ὄχι παρ' ἐμοῦ.

Ἐκρούσε κώδωνα διὰ τῆς ἐπιμελελημένης αὐτῆς χειρός, ἐν ἣ ἔλαμπεν ὁ χρυσοῦς δακτύλιος τῶν βαθμοῦχων μοναχῶν, προσῆλθε δὲ μία δόκιμος.

— Εἶπατε εἰς τὴν δεσποινίδα δὲ Κιλλιανὴν ὅτι τὴν περιμένω ἐδῶ, εἶπεν ἡ Ἐπιμελήτρια.

Ὁ Ἀλδέρτος ἠγέρθη τρέμων ἐκ φόβου μᾶλλον ἢ χαρᾶς καὶ τρίβων διὰ τῆς χειρός τὸ μέτωπον.

— Ω! κυρία, εἶπε, δὲν ἐπεθύμουν νὰ τὴν ἴδω κατ' αὐτὸν ἰὸν τρόπον. Ἀκουσίως σὰς θὰ τὴν σκληρύνῃτε ἔτι μᾶλλον, διότι εἴθετε ὠργισμένη ἐναντίον μου. Μὴ καταδικάζετε τὸν ταλαιπῶρον Κιλλιανὸν, ὅστις εἶναι λίαν ἀσθενής, οὔτε ἐμέ, ὅστις εἶμαι λίαν δυστυχής. Ἄφετέ με ν' ἀπέλθω. Εἶμεθα πάντες κακῶς παρεσκευασμένοι διὰ τόσοον σοβαρὰν συνέντευξιν. Θὰ ἐπανέλθω βραδύτερον, ὅταν ὑμεῖς κρίνῃτε καλόν.

Ἡ κυρία δὲ Σαβορναὶ ἔμεινεν ἐπὶ μικρὸν ἄφωνος, ἔχουσα εἰς χεῖρας τὸν ἐπὶ τοῦ στήθους αὐτῆς κρεμάμενον ἀργυροῦν σταυρόν, ὡσεὶ ἐμέτρει τὰς γλυφὰς αὐτοῦ. Ὁ Σενάκ δὲν ἠδύνατο ν' ἀποστρέψῃ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀπὸ τῆς διευθύνσεως ἐξ ἧς ἔμελλε νὰ ἔλθῃ ἡ Θηρεσία μετ' ὀλίγον εἶδε τὸν ὑπὸ τὸν βράχον κοιμώμενον κύνα ὀρθοῦντα τὰ ὄτα καὶ σείοντα τὴν οὐράν, ταῦτοχρόνως δὲ ἀδροφυῆς καὶ ῥαδινῆ μορφήν ἐπεφάνη μεταξὺ τῶν θάμνων.

— Κύρις, εἶπεν ἡ μοναχὴ ἥτις ἐφαίνετο λαβοῦσα ὀριστικὴν ἀπόφασιν, ὅταν ἐξέλθῃτε ἐντεῦθεν θὰ δυνηθῆτε νὰ εἰπῆτε εἰς τὸν φίλον σὰς ὅτι εἶδετε τὴν ἀδελφὴν του φρουρουμένην μόνον ὑπὸ τῆς τιμῆς καὶ τοῦ Θεοῦ. Σὰς ἀφίνω νὰ συνδιαλεχθῆτε.

Μόλις ἐπέσανε τὰς λέξεις ταύτας, ἡ θύρα ἠνεόχθη καὶ εἰσῆλθεν ἡ Θηρεσία δὲ Κιλλιανὴ. Τὸ εὐστροφον καὶ ταχὺ αὐτῆς βῆμα, εὐτονον ἄμα καὶ ἁρμονικόν, διέγραφεν ἐν τῷ ὑψώματι τῆς μελαίνης αὐτῆς ἐσθίτος τῆς ὥραιας πτυχᾶς τῆς περιβολῆς τῶν ἀρχαίων θειανῶν. Ἡ κυρία δὲ Σαβορναὶ εἶπεν αὐτῇ:

— Τέκνον μου, ὁ ἐπιστήθιος τοῦ ἀδελφοῦ σὰς φίλος ἐλθὼν σὰς φέρει εἰδήσεις του, ἐνόμισα δὲ ὅτι εὐχάριστον θὰ σὰς ἦτο νὰ τὸν δεχθῆτε. Ἐγὼ ἀναγκάζομαι ν' ἀπέλθω διότι με περιμένουσι, ἀλλὰ γνωρίζω μετὰ τίνος σὰς ἀφίνω. Τὴν 3 μ. μ. ὡραν ὁ κ. δὲ Σενάκ θὰ σὰς ἀφήσῃ ἐλευθέραν ὅπως παραστήτε εἰς τὸν ἐσπερινόν.

Καὶ ταῦτα εἰπούσα ἡ μοναχὴ ἀπῆλθε χαιρετίσασα

τὸν Ἀλδέρτον δι' ὑποκλίσεως πλήρους χάριτος. Διερχομένη δὲ πρὸ τῆς Θηρεσίας ἠγγίσε τὴν κεφαλὴν αὐτῆς διὰ χειρονομίας, ἥτις ἠδύνατο νὰ θεωρηθῆ καὶ ὡς θωπεία καὶ ὡς εὐλογία. Εἶτα ἀπεχώρησεν ἐκπεπληγμένη ἐπὶ τῇ ἀστραπῇ τῆς χαρᾶς, ἣν ἀπεκάλυπτεν ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς νεανίδος, οὗς τὰ τρέμοντα αὐτῆς βλέφαρα εὐθὺς ἐκάλυψαν.

ΙΖ'

Προκειμένου περὶ γυναικείας ψυχολογίας, ἥς τοσαύτη σήμερον γίνεται χρῆσις, ἡ κυρία δὲ Σαβορναὶ ἠδύνατο νὰ δώσῃ μαθήματα καὶ εἰς τοὺς εἰδικωτάτους. Χιλιάδες νεανίδων ἦνοιξαν αὐτῇ τὴν καρδίαν αὐτῶν παρακαλοῦσαι ν' ἀναγνώσῃ ἐν ταύτῃ ὃς ἐν βιβλίῳ ἑκατοντάδες νεαρῶν γυναικῶν, δυστυχῶν ἐξ ἰδίου αὐτῶν ἢ ἐξ ἀλλοτρίου παραπτώματος προσῆλθον αὐτῇ ὅπως ἐξομολογηθῶσι· μπτέρες κατέφυγον εἰς αὐτὴν ἐν τῇ ἀπογνώσει καὶ ἐπεζήτησαν τὴν συμβουλὴν αὐτῆς ἐν τῇ ἀμυχανίᾳ. Πολλοὺς βεβαίως ἔκκευε τῇ ἰδίᾳ αὐτῆς χειρὶ ξανθοῦς καὶ μέλανας βοστρύχους, ἀλλ' οὐδεὶς ἐγίνωσκε πόσα θύματα ἢ σύνεσις αὐτῆς ἀπέτρεψεν ἀπὸ τῆς μονῆς, ὡς ἀμνοὺς τρυφεροὺς εἰς θυσίας ἐπιχειροτάτας προωρισμένους. Ὁ Χριστιανὸς δὲ Κιλλιανὸν παρεγνώριζεν ἢ ἤθελε νὰ παραγνωρίζῃ αὐτήν, ὅτε κατηγόρει αὐτῆς ὅτι ἐζήτει νὰ ἐγκλείσῃ τὴν Θηρεσίαν ἐν τῇ μονῇ. Ἐάν ἦτο διορατικώτερος ἢ ὀλιγώτερον ἄδικος θὰ ὠμολόγει ὅτι, ἀνευ αὐτῆς, ἡ ἀδελφὴ του ἀπὸ ἔτους καὶ πλέον θὰ ἔφερε τὸ τῶν δοκιμῶν σῆμα.

Ὁ Χριστιανὸς θὰ ἔβαλλε βεβοίως τὸ ἀνάθεμα κατὰ τῆς θείας αὐτοῦ ἐάν ἐγνωρίζεν ὅτι οὐδὲν αὐτὴ εἶπε τῇ Θηρεσίᾳ περὶ τῶν δύο ἐπισκέψεων τοῦ Ἀλδέρτου εἰς τὸ ἐντευκτήριον τῆς μονῆς. Καὶ ὅμως διὰ τοῦτον ἢ δι' ἐκεῖνον τὸν λόγον ἡ μοναχὴ ἐτήρησεν ἐχεμυθίαν, καὶ ἡ δεσποινὶς δὲ Κιλλιανὴ εἶχε πάντα λόγον νὰ θεωρῇ ἑαυτὴν λησμονηθεῖσαν.

Λογικῶς, κατόπιν τῶν συμπαθεστάτων διασαφήσεων τῆς Κλοτιδῆς, ἡ λήθη αὐτῆ οὔτε νὰ τὴν ἐκπλήξῃ ἔπρεπεν, οὔτε νὰ τὴν λυπήσῃ ἐν τῇ ὀσμῆρᾳ ὀριστικώτερα ἀποφάσει τοῦ ν' ἀποχωρήσῃ τοῦ κόσμου. Ἄλλ' ὅμως ἠσθάνετο ἐν ἑαυτῇ ἀοριστόν τι ἄλλο καὶ ἀνεξήγητον χόλον. Ἐπεθύμει ἄπαξ ἔτι, τὸ τελευταῖον, νὰ ἔχῃ πρὸ αὐτῆς τὸν Ἀλδέρτον, ὅπως πρὸ τοῦ τυράννου ἐκείνου, τοῦ ἄγαν ἴσως προσφιλοῦς, ἀνακρούσῃ τὴν φρεσκὴν αὐτῆς πρὸς τὰ εἰδωλα, τὴν περιφρόνησιν, ὀπλονότι, αὐτῆς πρὸς τὰ ψεύδη τοῦ κόσμου. Ἐνόμιζεν ὅτι ἡ ὁδὸς τοῦ μαρτυρίου τοσοῦτω ἐνδοξότερα θὰ ἦτο, ὅση πλείονας θὰ συνῆπτε μάχας, πλείονα θὰ ἐποδοπάτει προσκόμματα πρὶν ἢ αὐτὴν τραπῆ. Ἄλλ' ἡ ὁδὸς ἠνοίγετο πρὸ αὐτῆς κενή, ἔρημος, ἐλευθῆρως εὐρύχωρος· οὐδεμίᾳ ἐπίγειᾳ φωνῇ, οὐδ' αὐτῇ ἢ τῆς μίστρας Κράου, τοῦ μόνου ἐν τῷ κόσμῳ ὄντος, ὅπερ ἔμενεν ἔτι πλῆσιον αὐτῆς, ἀπέτρεπεν αὐτὴν τῆς ὁδοῦ ταύτης. Πολλάκις, κατὰ τὰς μακρὰς αὐτῆς ἀγρυπνίας, ἐψιθύριζε τὴν δέσιν ταύτην.

— Θεέ μου, ὅταν ὁ ἐχθρὸς παραστῆ, χορήγησόν μοι τὸ πνεῦμά σου καὶ τὴν δύναμίν σου, ὅπως ἐπαξίως ὑπερασπίσω τὸ σοὶ ἀνάκον.

Ἄπλουστερον καὶ ἀσφαλέστερον θὰ ἦτο ἄλλαν ν'

ΑΠΟ ΒΑΓΔΑΤΗΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΙΝΔΙΑΣ

Ἡ ἡμέρα, τὴν ὁποίαν διήλθον ἐν Βασσόρα, ἦτο Σάββατον: Οἱ Ἰσραηλίται, ἀργοῦντες, περιεφέροντο καθ' ὀμίλους ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Achar. Μία συνοδεία Ἰσραηλιτῶν παριστᾷ εἰκόνα ἐνδιαφέρουσαν δι' ἓνα ζωγράφον τῆς σχολῆς τοῦ Βερονέξ καὶ τοῦ Δελακρουά. Οἱ πλεῖστοι αὐτῶν φέρουσιν ἀκόμην ἐσθῆτας ποδιῆρας, ποικιλοχρούς, μεταξωτὰς καὶ βαρυτίμους, συνσφιγμένας μὲ ζώνην κατὰχρυσον, ἐπ' αὐτῶν δὲ μανδύας λεπτοτάτους, διαφανεῖς καὶ ἀφρώδεις, ἔχοντας ὅλα τὰ ὀμὰ λεγόμενα χρώματα, ἐρυθροὺς ἢ κίναβαρινούς, ἰσοκοκκίνοὺς ἢ ἐλαιόχρους, κυανοὺς ὡς τὸ ἰνδικὸν ἢ πρασίνους ὡς ἄωρα φασούλια. Αἱ ὑποδέσεις τῶν εἶναι ἐκ κίτρινου μαροκκινού, τὰ δὲ βλαυτῖα τῶν, τοῦ αὐτοῦ ἐπίσης χρώματος, τὰ σύρουσι μελαγχολικῶς ἐπὶ τοῦ ἐδάφους, ἀνακινουῦντες νέφη κοινωροῦ. Ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν φοροῦσι μέγα φέσιον, μὲ περιτυλίγματα κολοσσαῖα, ἔξωθεν τῶν ὁποίων κρέματα παμμεγέθους κρωσσός, κινούμενος ἀκαταπαύστως ὡς οὐρά, εἰς τρόπον, ὥστε, βλέπων τις ἐκ τῶν ὀπισθεν τὰς κεφαλὰς συνοδείας σπυροῦσης, ἐκλαμβάνει αὐτὴν ὡς τερατώδες ποιμνιον προβάτων τῆς Καραμανίας.

Χωρὶς τὴν ἐνδιατριφὴν περιδύσσειον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Βασσόρας, ἐπιβαίνω τοῦ ἀτμοπλοίου τὸ ὅποιον τὴν ἐπιούσαν, λίαν πρωί, ἀπῆρην ἐκ τοῦ λιμένος τῆς Μεσοποταμίας. Ὅποια διαφορά σκιάφους! Ἡ Κίλδα τῶν Βρεττανικῶν Ἰνδιῶν ἀπὸστραπεν ἐκ καθαριότητος, τὸ δὲ πλήρωμα αὐτῆς καθ' ἐκάστην πρωίαν ἐπεθεωρεῖτο ὑπὸ τοῦ δευτέρου πλοίαρχου ἰστάμενον ἐν στρατιωκῆ γραμμῇ καὶ πειθαρχίᾳ. Οἱ ναῦται ἦσαν Ἰνδοί, Ἰαβαναῖοι καὶ Μαλαίσιοι. Οἱ ἡγήματα τοῦ μαγειρείου ἦσαν Κινέζοι, ὁ μάγειρος Πορτογάλος, ὁ πλοίαρχος Σκώτος, οἱ μηχανικοὶ Βρεττανικοὶ, οἱ ἀξιωματικοὶ Ἰρλανδοί. Ἦτο δηλ. μία διεθνὴς κιβωτός, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἦν ὁ μόνος σημαντικὸς ὀπωροῦν ἐπιβάτης· μεθ' ὅλον δὲ τὸ βρετανικὸν φλέγμα τῶν περὶ ἐμέ, διαβεβαίω ὅτι μοὶ ἐπεδαψιλεύθησαν μυρία περιποιήσεις, τοῦ πλοίαρχου μάλιστα δικαιοῦσαντος τὴν παρομιώδη τῶν Σκώτων φιλοξενίαν.

Τὸ ἀτμόπλοιον βοηθούμενον ὑπὸ τοῦ ρεύματος τοῦ ποταμοῦ κατήρκετο ἐν μεγαλοπρεπεῖ ταχύτητι, ἐγὼ δὲ δὲν ἐχόρταινον θαυμάζων τὰς ἐκατέρωθεν μαγευτικὰς ὄχθας, δεξιόθεν τὴν τουρκικὴν, ἀριστερόθεν τὴν περδικὴν, ἀμφοτέρας συνδένδρους καὶ καταφύτους, διακρίνων ἐνιαχοῦ ἡμιγύμνους ἰθαγενεῖς ἀνηρωμένους ἐπὶ τῶν φοινικοδένδρων, τῶν ὁποίων ἐκλάδευον τὰς στεφάνους, φαινομένους δὲ μακρόθεν ὡς ἀνήκοντες εἰς τὴν φυλὴν τῶν Διλιπουτιῶν. Ἐπὶ τῆς ἀριστερῆς ὄχθης κείται ἡ Μοχαμμερα, ἐπαρχία περδική, κατοικουμένη ὑπὸ Περσῶν καὶ Ἀράβων, διαιωμένων ὑπὸ σκηνὰς ἢ πηλοκτίστους καλύδας, ἐπὶ δὲ τῆς δεξιᾶς, παρὰ τὰς ἐκβολὰς, τὸ Φάο, ἐνθα ὑπάρχει σταθμὸς τηλεγραφικὸς τῶν Ἀγγλῶν συνδέων τὰς Ἰνδίας μετὰ τοῦ λοιποῦ κόσμου. Μετὰ ἔξωρον ἀπὸ τῆς Βασσόρας πλοῦν, αἱ ὄχθαι λήγουσι, τὸ ἔδα-

φος αὐτῶν λούεται ὑπὸ τῶν ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ, τὰ δὲ πρὸς τὸ τέλος αὐτῶν φοινικοδένδρα, κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, φαίνονται ὡς ἐνυδρα μεγάλα φυτὰ, ἀνακύψαντα ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης διὰ τ' ἀναπνεύσασιν ἐπὶ μικρὸν καὶ ἔτοιμα νὰ καταβυθισθῶσι καὶ πάλιν εἰς τὸν πυθμένα.

Μεθ' ὅλων τὴν εὐρύτητα τοῦ ἀναφανέντος ὀρίζοντος, ἐπὶ δύο ἀκόμην ὥρας τὸ χρῶμα τῆς περδικῆς θαλάσσης, εἰς τὴν ὁποίαν εἰσῆλθον, ἐξακολουθεῖ νὰ διατηρῆται κίτρινον, ὁμοιον πρὸς τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ. Ἀλλὰ τὸ χρῶμα αὐτὸ βαθμιδῶν ἀραιούται, ὠχρεῖται, καθίσταται διαγυρότερον καὶ τέλος λαμβάνει τὴν ἀπόχρωσιν θαλασσοῦ μὲν χρώματος, πάντοτε ὅμως ὑπώχρου, ὅλος δὲ σχεδὸν ὁ περδικὸς κόλπος καίτοι ἡρεμος, διατηρεῖ τὴν χροιάν τρικυμιῶδους θαλάσσης. Ὅταν τὸ ἀτμόπλοιον ἐπλεεν ἐν τῷ πελάγει, ἔστρεψα τὸ βλέμμα πρὸς τὰ ὀπίσω καὶ εἶδον τὸ γοπητικώτερον πανόραμα. Τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ φαίνονται μακρόθεν ὡς σχηματίζοντα διὰ μαγείας ζώνην διαχωρίζουσαν αὐτὰ τῶν θαλασσίων, εἰς τὸ βάθος δὲ διαγραφόνται τὰ πυκνὰ φοινικοδένδρα, ὡς φαντασμαγορικὸς τις κόσμος, ἀρτίως δημιουργηθεὶς ἐκ τοῦ μὴ ὄντος, καὶ δίδων ἐπακριβῶς τὴν ἰδέαν τῆς κοσμογονίας, οἷαν διδάσκει ἡμῖν ἡ Ἁγία Γραφή.

Ὁ περδικὸς κόλπος ἐπέδυσεν ἄλλοτε πολλοὺς θαλασσοπόρους, ἢ δ' ἐν αὐτῷ ἐμπορικὴ κίνησις ἦτο μεγίστη. Τινὲς τῶν ἀρχαίων ἀπεκάλουν αὐτὸν Ἐρυθρὰν θάλατταν, Διόδωρος ὁ Συκελιώτης Ἀραβικὸν κόλπον, ὁ δὲ Ἀρριανὸς λέγει: «Κόλπον περδικόν, ἦν δὴ Ἐρυθρὰν θάλατταν μετεξέτεροι καλέουσι». Σήμερον ὀλίγιστα ἀτμόπλοια διαπλέουσιν αὐτὸν, οἱ δὲ κάτοικοι τῶν παραλίων του εἶναι πολὺ ἠραιωμένοι. Πρὸς τὸ μέρος τῆς περσίας ἔχει τὸν κυριώτερον λιμένα τοῦ Φαρσιστάν, τὴν Βουσίρην, δύο δὲ ἐτέρους ἡπτονος σπουδαιότητος τὴν Αἰγγαν καὶ τὸ Βενδερ Ἀμπάς. Ἐνώπιον τῶν τριῶν τούτων λιμένων ἀγκυροβολοῦσι τὰ ἀτμόπλοια. Πρὸς τὸ μέρος τῆς Ἀραβίας ἔχει κυρίως τὰς νήσους Bahrein, τρεῖς τὸν ἀριθμὸν, τῶν ὁποίων οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται ἀποικειστικῶς εἰς τὴν ἀλαίαν τῶν μαργαριτῶν, ὅτινες ὡς γνωστὸν, εἰς τὴν θάλασσαν ταύτην εἶναι οἱ ὠραιότεροι τῆς ὑψηλίου.

Μετὰ εικοσιτετράωρον πλοῦν ἠγκυροβολήσαμεν ἐνώπιον τῆς Βουσίρης. Μεγάλαι ἰστιοφόροι λέμβοι μᾶς περιεκύκλωσαν. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἀτμόπλοιον διαμένει μίαν ὅλην ἡμέραν, ἔσπευσα νὰ ἐξέλθω πρὸς ἐπίσκεψιν τῆς πόλεως. Ἡ λέμβος, καίτοι βοηθημένη ὑπὸ τοῦ ἀνέμου, μόλις μετὰ μίαις ὥρας πλοῦν ἐπλησίασε τὴν ἀμυώδη ἀκτὴν. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖ ἐχρηιάσθησαν δύο ἡμίγυμνοι ἀπόγονοι τοῦ Ἀρταξέρξου, διὰ νὰ μετὰφέρωσιν ὡς ἐμπόρευμα ἐπὶ τῶν ὄμων αὐτῶν ἀπὸ τῆς λέμβου εἰς τὴν ξηρὰν. Διὰ τοῦ μέσου δὲ τούτου ἀποσιβάζονται καὶ ὅλα τὰ ποικίλα ἐκφορτώματα, τὰ προωρισμένα διὰ τὸ Σιχράζ, τὸ Ἰσπαχάν καὶ τὰς λοιπὰς πόλεις τοῦ ἐσωτερικοῦ.

Τὸ ὄνομα Βουσίρην δὲν παράγεται ἐκ τῆς περιδόξης ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Αἰγύπτῳ πόλεως Βουσίριδος, ὡς ἠθέλησαν τινες νὰ ὑποθέσωσιν. Ἄλλ' εἶναι παραμόρφωσις τοῦ ἀραβοπερδικοῦ ὀνόματος Ἀμπερὸ ἢ Σεχέρ, σημαίνοντος πατήρ τῶν πόλεων καὶ

*) Ἰδε ἐρηθ. 12, σελ. 233—236.

γραφόμενου εἶδετι τοιοῦτοτρόπως παρ' ὄλων τῶν ἰθαγενῶν.

Ἡ Βουσίρη ἔχει μεγάλην ἐμπορικὴν κίνησιν. Ὑπάρχουσι προξενεῖα Γαλλικόν, Ἀγγλικόν καὶ τῶν Κάτω χωρῶν. Δύο τρεῖς ἀγγλικοὶ καὶ ὀλλανδικοὶ οἴκοι ἔχουσιν ἐκεῖ ὑποκαταστήματα. Ἡ πόλις αὕτη καθ' ἑαυτὴν οὐδὲν παρουσιάζει τὸ ἐνδιαφέρον. Αἱ ὁδοὶ εἶναι σκολιαὶ καὶ στεναί, αἱ οἰκίαι κατάκλειστοι ὡς φρούρια, ἢ ἀγορὰ τῆς χαμηλῆ καὶ ἀκάθαρτος. Καθήμενός τις εἰς ἐν ἐργαστήριον δύναται νὰ στηρίξη τοὺς πόδας αὐτοῦ εἰς τὸ ἀντικρινόν. Τὸ ὕδωρ τῆς πόλεως ἐμπεριέχει τὸ μικρόβιον ταινίας ὑποδερμικῆς, ὁμοιοζούσης τὸν σκόληκα τῆς Γουίνεας, ἢ δὲ ταινία αὕτη ἀφοῦ πρότερον ἀναπτυχθῆ καὶ περινηθῆ τὰ διάφορα μέλη τοῦ σώματος, ἐπιφέρουσα πανταχοῦ πόνους δριμεῖς, παρουσιάζει ἐν τέλει τὴν κεφαλὴν τῆς εἰς τὸν μηρόν, ἢ εἰς τοὺς μῦς τῆς κνήμης, καὶ τότε χρειάζεται πολλὰ ὑπομονὴ καὶ δεξιότης ὅπως ἀπαλλαγῆ τις αὐτῆς. Οἱ ἰθαγενεῖς προσδένουσι τὴν κεφαλὴν τῆς ταινίας ταύτης εἰς τεμάχιον καλάμου, τὸ ὁποῖον περιστρέφουσι καθ' ἑκάστην περιτυλίσσοντες οὕτω τὴν ταινίαν μέχρι οὗ αὕτη ἐξέλθῃ ὀλοτελῶς τοῦ σώματος· ἐνίοτε ὅμως ἐξ ἀπροσεξίας διασπᾶται πρὸ τῆς ἐξόδου καὶ τότε τὸ ὑπόλοιπον σχηματίζει νέαν κεφαλὴν, ἀρχίζει δὲ νέας ἐν τῷ ὀργανισμῷ περιουσίας· ὥστε ἕκαστος κάτοικος τῆς Βουσίρης διέρχεται μέρος τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἐν ἀλλαγῇ καὶ πόνοις, φροντίζων μόνον περὶ τοῦ ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἀδιακρίτου περινηγτοῦ. Οἱ πλούσιοι ὅμως Πέρσαι ὡς καὶ οἱ Εὐρωπαῖοι προμηθεύονται τὸ πόσιμον ὕδωρ ἐκ Βασόρας, οὕτω δὲ λυτροῦνται τῆς βασάνου ταύτης· ὥστε τὸ ὑποχρεωτικότερον δῶρον, τὸ ὁποῖον δύναται νὰ προσφέρουν εἰς ξένον, εἶναι νὰ σταίλωσιν αὐτῷ ψιᾶλην ὕδατος Μεσοποταμικῆς προελεύσεως.

Διὰ νὰ ἐπιστρέψω τὸ ἐσπέρας εἰς τὸ ἀτμόπλοιον μοὶ ἐχρειάσθησαν δύο ὄραι θαλασσοπλοίας. Πρὸ τῆς δύνσεως τοῦ ἡλίου ἐγκατελείψαμεν τὸν κόλπον τῆς Βουσίρης καὶ τὴν ἐπαύριον ἠγκυροβολήσαμεν ἐνώπιον τῆς Λίγγας, τὴν δὲ μεθεπομένην εἰς Βενδερ-Ἀμπάς.

Ἀμφότεραι αἱ παράλιοι αὗται πόλεις, μακρόθεν φαίνονται ὡς ἀξιοθαύμαστα καλλιτεχνήματα μαργάρου, ὡς μεμονωμένα ἐπαύλεις ἰδιοτρόπου τινος σατραπῆος ἢ ὡς μυστηριώδη ἐνδιατήματα νυμφῶν καὶ νηρηίδων· ἀρκεῖ ὅμως νὰ ἐξέλθῃ τις εἰς τὴν ξυρὰν διὰ νὰ εὐρεθῆ ἀμέσως ἀπὸ τοῦ ὄνειρου εἰς τὴν πραγματικότητα. Τότε κατανοεῖ ψηλαφητῶς, πόσον εἶναι εὐτυχεῖς οἱ δυνάμενοι νὰ διανύσωσι τὸν βίον αὐτῶν ζῶντες πάντοτε ἐν τῷ κόσμῳ τῆς φαντασίας, χωρὶς νὰ αἰσθάνωνται τὰς πικρίας τῆς πεζυῆς ἀνάγκης.

Ἐνώπιον τοῦ Βενδερ-Ἀμπάς εὐρίσκειται ἡ περίηπιος νῆσος τοῦ Ὀρμούζ, ἥτις ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τῆς εἰς τὴν ἀκτὴν πρωτεύουσος τοῦ βασιλείου τοῦ Ὀρμούζ, τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Ἀρριανὸς ὀνομάζει Ἀρμόζεια ν.

Ἐπιβῆξεν ἐποχῇ, καθ' ἣν ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ συνεκεντροῦντο τὰ πλούτη τοῦ κόσμου, ὅ,τι δὲ πολῦτιμον καὶ ἑκτακτον κατασκευάζετο, μεταφέρετο ἐκεῖσε πρὸς πόλιν. Ἐμειναν ὅθεν παρσιμῶδη τὰ

βαρῦτιμα σκευὴ καὶ τὰ λαμπρὰ κοσμήματα, τὰ ὁποῖα συνεσωρεύθησαν ἐν αὐτῇ.

Καὶ ὁ Μίλτων ἐν τῷ Β' βιβλίῳ τοῦ «Ἀπολεσθέντος παραδείσου» ἄρχεται οὕτω :

Θρόνου ὑψοῦ πομπῆς, Βασιλείου πολὺ ὑπερλάμπρου
ὄλου τοῦ πλοῦτου Ἰνδίας καὶ Ὀρμούς, ἐκείνων τῶν τόπων
ἔνθ' ἡ αἰγλήσεσσι Ἔως μὲ χεῖρα πολῦτιμον ραίνει
λίθους στιλπνοὺς καὶ χρυσὸν ἐπ' αὐτῆς τῶν βαρβάρων ἀνάκτων...

Ὁ Ἀβδούλ-Ραζζάκ, πρέσβυς τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν Σάχ-Ρόκ, μεταβαίνων εἰς τὰς Ἰνδίας, ἐπεσκέφθη καὶ τὴν νῆσον τοῦ Ὀρμούζ τῷ 1442, διεκλήρυττε δὲ ὅτι ἡ μητρόπολις τῆς νήσου ἦτο ἡ μητρόπολις τοῦ κόσμου διὰ τὰ πλούτη αὐτῆς. Ἀλλὰ τῷ 1507 ὁ Πορτογάλος Albuquerque, ἀντιβασιλεὺς τῶν Πορτογαλικῶν Ἰνδιῶν, διάσημος θαλασσοπόρος καὶ τολμηρότατος στρατηγός, κατάρθωσε, κατόπιν πεισματωδστάτης καὶ πολυμέρου ναυμαχίας, νὰ κυριεύσῃ τὴν νῆσον, νὰ συνάψῃ συνθήκην μετὰ τοῦ βασιλέως αὐτῆς Σεΐφφεδδίν καὶ νὰ καταστήσῃ αὐτὴν ὑποτελεῖ τοῦ πορτογαλικοῦ βασιλείου. Ἐκτοτε ὅμως ἤρχισεν ἡ παρακμὴ τῆς. Μετὰ ἕνα καὶ ἡμισὺν αἰῶνα, εἰς τὰ 1662, ἐκυριεύσεν αὐτὴν ὁ Σάχ-Ἀβδᾶς, ἐνῶ δὲ εἰς τὴν ἐποχὴν ἐκείνην κατῳκεῖτο ὑπὸ 50,000 κατοίκων, σήμερον μόλις ζῶσιν ἐπ' αὐτῆς 500 ψυχαί, τρεφόμεναι ἐκ τῆς ἀλιείας καὶ ἐργαζόμεναι εἰς τὰ ἀλατωρυχεῖα τὰ ὁποῖα κατέχουσι μέγα μέρος τῆς νήσου. Εἶναι δὲ ἀξίον μελέτης πῶς ἡ πλουσιωτέρα νῆσος τοῦ κόσμου ἔμεινεν οὕτω ἔρημος καὶ ἀκατοίκητος μὴ ἐπισύρουσα σήμερον τὴν προσοχὴν τῶν περιηγητῶν, εἰμὴ μόνον ἐκ τῶν εἰς τὸν ἡλίον ἀπαστραπτουσῶν κορυφῶν τῶν ὄρεων τῆς, εἰς τὰ ὁποῖα οὐδ' ἡ ἐλαχίστη βλαστάνει χλόη, ἀφοῦ ταῦτα ἀποτελοῦνται ἐκ βράχων ἄλατος, ἀναμνηστικόντων τὴν μεταμόρφωσιν τῆς συζύγου τοῦ Λώτ.

Ἐν τούτοις ἡ «Κίλβα» προχωρεῖ. Μετὰ μίαν ἡμέραν θὰ ἐξέλθωμεν τοῦ Περσικοῦ κόλπου καὶ θ' ἀναπνεύσωμεν τὴν αὔραν τοῦ Ἰνδοῦ ὠκεανοῦ. Κρίνω οὐχὶ ἄσκοπον πρὸ τῆς ἐξόδου νὰ εἶπω ὀλίγα τιμὰ περὶ τῆς ἀλιείας τῶν μαργαριτῶν, τοὺς ὁποίους μετὰ τόσης χάριτος φέρετε, κυρίαί μου, ἀγνοοῦσαι ἴσως τὰς κοπώσεις εἰς τὰς ὁποίας ὑπόκεινται οἱ ἀλιεῦντες αὐτοῦς. Αἱ κόγχαι, αἱ ἐμπεριέχουσαι τοὺς μαργαρίτας εὐρίσκονται εἰς βάθος δύο ἕως τριάκοντα μέτρων. Τὸ μεγαλύτερον μαλάκιον εὐρίσκειται εἰς τὰ βαθύτερα μέρη καὶ ἀναπτύσσεται μόνον εἰς τὸ ἔδαφος τοῦ βυθοῦ τὸ ὁποῖον εἶναι βραχώδες. Οἱ ἔμποροι τῶν μαργαριτῶν, Ἰνδοί, Πέρσαι ἢ Ἀραβες, δανείζουσι χρήματα καθ' ὅλον τὸ ἔτος εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἀκτῶν, τοιοῦτοτρόπως δὲ ἀποκτᾶσι τὸ δικαίωμα, νὰ τοὺς μεταχειρίζονται βραδύτερον ὡς ἀπλᾶ μηχανήματα. Ἡ ἀλιεῖα ἄρχεται κατὰ μᾶλλον καὶ διαρκεῖ μέχρι τοῦ δεπτεμβρίου, κατὰ τὴν θερμότεραν δηλαδὴ ἐποχὴν τοῦ ἔτους· τότε ἢ ἐν τῷ περσικῷ κόλπῳ κίνησις εἶναι μεγίστη. Ὑπολογίζουσιν ἕως 5.000 τὰ σκάφη διάφορον μεγέθους, ὧν ἕκαστον φέρει εἴκοσιν ἄτομα, κατὰ μέσον ὄρον, ἀναδιβάζουσι δὲ εἰς 40.000 ψυχὰς τοὺς ἐπ' αὐτῶν εὐρίσκομένους δύτας.

Ἡ κατάδυσις γίνεται κατὰ τρόπον λίαν ἀπλοῦν

καὶ ὄλως πρωτογενή. Ὁ δὴν ἐξ ἐφοδιάζεται μὲ λαβίδα διὰ νὰ σφίξῃ τοὺς ρώθωνάς του, μὲ κάλαμον διὰ νὰ ἐναποθέσῃ τὰ ὄστρεα καὶ μὲ μάλιον λίθον ὅστις τὸν βοηθεῖ εἰς τὴν κατάδυσιν· εἰς τὰ ἄκρα τῶν δακτύλων του φέρεται δακτυλήθρας ἐκ δέρματος καμήλου διὰ ν' ἀποσπᾶ εὐκόλως τὰ ὄστρεα. Εἰς τὴν ζώνην του προσδέδει σχοινίον τὸ ὁποῖον κρατοῦσιν οἱ ἐν τῷ σκάφει, εἰς τὸ ἐλάχιστον δὲ κίνημα ἀνασύρουσιν αὐτὸν ἐκ τοῦ βυθοῦ. Μένει ἐντὸς τῆς θαλάσσης 90 — 100 δευτερόλεπτα. Σπάνιον εἶναι οἱ δῦται οἵτινες μένουσιν ἐως δύο λεπτὰ. Πόσοι ἐξ αὐτῶν ὅταν ἀνασυσθῶσιν ἔχουσι τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξωγκωμένους καὶ ἐρυθροὺς, τὸ δὲ αἷμα των ρεεῖ ἀφθονον ἐκ τοῦ στόματος καὶ ἐκ τῆς ρινός; Τὰ μαλάκια ἐξαγόμενα ἐναποτίθενται ἐπὶ τῆς ἀκτῆς, ἐνθα φυλάσσονται ἐπιμελῶς, μεχοιδοῦ ἀρχίσῃ τὸ ἀνοιγμα, καὶ ἡ ἐξαγωγή τῶν μαργαριτῶν ὑπὸ τὰ βλέμματα αὐστηροτάτων Ἄργων, συνήθως συγγενῶν τοῦ ἐργολάβου.

Ὡς ἐπληροφόρηθην, διερχόμενος ἐκεῖθεν, κατ' ἔτος πωλοῦνται ἐν τῇ ἀγορᾷ τῆς Βομβάης μαργαρίται ἀξίας 9—10 ἑκατομ. φρ. Ἡ πώλησις γίνεται μὲ τὸ γίνωστον βάρος μισκάλ, τὸ ὁποῖον ζυγίζει 12 γραμμάρια. Ἡ ἀξία τοῦ μισκάλ διαφέρει ἀναλόγως τῆς ποιότητος, τοῦ χρώματος, τοῦ σχήματος καὶ τοῦ μεγέθους τοῦ πολυτίμου προϊόντος, ἀνέρχεται δὲ ἕως 80 καὶ 100 χιλ. φρ. Ὅλοι οἱ δῦται εἶναι βραχύβιοι, πολλοὶ δὲ κατ' ἔτος θνήσκουσιν ἐπὶ τόπου ἐκ συμφορῆσεως τοῦ αἵματος. Ὡστε, ὅταν ὑπὸ τὴν αἴγλην τῶν νυκτερινῶν φῶτων θαυμάζωμεν, ἐπὶ κομψοπεποῦς κεφαλῆς ὠραῖον ἐκ μαργαριτῶν διάδημα, ἢ ἐπὶ γλαφυρᾶς ὀλένης ἀποστίλβον περιδέριον, ἀναλογισθῶμεν ὅτι πιθανὸν νὰ ὑπάρχωσιν ἐν αὐτοῖς μαργαρίται στοιχίσαντες τὴν ζωὴν εἰς πλειότερας ἀνθρωπίνους ὑπάρξεις.

Ἄλλ' ἐπανελάθωμεν εἰς τὸ ἀτμόπλοιο, τὸ ὁποῖον ὄλονεν προχωρεῖ. Ἡ ἐν τῇ αἰθοῦσῃ αὐτοῦ αὐξάνουσα θερμότης ἠνάγκαζε τὸν τε πλοίαρχον καὶ ἐμὲ νὰ κατακλινώμεθα εἰς τὸ ἐξέξιν ἐπὶ τοῦ καταστρώματος, ὅταν δὲ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην νύχθην αὐτῷ καλὴν νύκτα, μοὶ ἀπάντησε:

— Καλὴν νύκτα. Αὔριον, ὅταν θὰ ἐγερθῆτε, θὰ πλέωμεν εἰς τὸν Ἰνδικὸν ὠκεανόν.

Πράγματι, ὅταν ἐξύπνησα, εὐρισκόμεθα ἐν πλήρει πελάγει. Ὅριζον εὐρύς ἔχων ὡς πλαίσιον ἀτμῶδη πέπλον μεταβληθέντα ἐντὸς ὀλίγου εἰς χρυσόκονιν. Ἡ θάλασσα, γαλνία καὶ ἡρεμὸς ὡς τιμίου ἀνθρώπου συνειδησίς, ἐπεξέτεινε φιλαρέσκως τὰ παρθενικὰ τῶν ὑδάτων αὐτῆς κάλλη εἰς ἀπεραντοὺς καὶ φαντασιώδεις χώρας. Τέσσαρα ἡμερονύκτια διήλθομεν ἐν τῷ ὠκεανῷ, βλέποντες μόνον ἐνίοτε τὰ ἀκρωρείας τῆς σειρᾶς τῶν ὄρεων τοῦ Βελουχιστάν, πότε ὑψουμένας μετὰ τόλμης πρὸς τὸ στερέωμα καὶ τότε ὑπνωτούσας ὑπὸ νεφελῶδη ἐφαπλώματα. Τὴν δὲ πέμπτην ἡμέραν πρωὶ προσωρμίσθημεν εἰς τὴν Κουράτσην, ἡ ὁποία εἶναι ὁ λιμὴν τῶν βορειανατολικῶν Ἰνδιῶν συγκοινωνῶν ἰδίως μὲ τὴν Χαϊδεραβάδην, τὴν Λαχόρην, Κασμίρην καὶ τὰ βασίλεια τοῦ Πουντζάβ καὶ τοῦ Νεπάλ. Τὸ ἀτμόπλοιο μὲν αὐτόσε διήμερον ὄλον, ἐγὼ δ' ἐπωφελήθεις ἐξῆλθον καὶ διέμεινα ἐν τῇ πόλει, ἥτις ἀπέχει τοῦ λιμένος πέντε περίπου μίλια καὶ εἶναι ὠραιότατη. Φαντασθῆτε

τοὺς εὐρυτέρους δρόμους, τὰς ἰδιορρυθμότερας οἰκοδομὰς, τοὺς καλλιτεχνικωτέρους κήπους, ἀτμόσφαιραν ἀποπνεύσαν μῦρα καὶ ἀρώματα, κάτι τι φαντασμαγορικὸν καὶ μυστηριώδες καὶ θὰ σχηματίσῃτε ἀμυδρὰν ἰδέαν περὶ τῆς πόλεως. Ἐκαστον ἰδιωτικὸν ἐνδιαίτημα καλούμενον *hungalow* ἀποτελεῖται ἀπὸ μέγαν τετραγωνικὸν κήπον. Ἐν τῷ κέντρῳ αὐτοῦ ὑπάρχει τὸ κύριον οἶκημα διὰ τοὺς οἰκοδεσπότης καὶ τοὺς ξένους, εὐάερον, μὲ κρεμαστὰ παμμεγέθη ριπίδια, μὲ ἐξώστας δροσερωτάτους, μὲ διαίρεσεις προκαλούσας ὁρμήματα ἀνενάως τὴν ἀτμόσφαιραν. Εἰς τὰς τέσσαρας δὲ γωνίας τοῦ κήπου ὑπάρχουσιν ἕτεροι τέσσαρες οἰκοδομαί, ὧν ἡ μία εἶναι διὰ τὰ μαγειρεῖα, ἡ ἄλλη διὰ τοὺς σταύλους, ἡ τρίτη δι' ἀποθήκας καὶ πλυντήριον καὶ ἡ τετάρτη διὰ κατοικίαν τῶν ὑπηρετῶν. Οὕτω δὲ ἐν τῷ κυρίῳ οἰκίματι βασιλεύει ἡσυχία μοναστηριακή, διακοπτομένη μόνον ἀπὸ τὰ κελαδύματα τῶν ἐν τῷ κήπῳ ἀπειραγίμων πτηνῶν.

Ἐν τῇ Κουράτση εὐρίσκειται εἰς τῶν πλουσιωτέρων ζωολογικῶν κήπων τοῦ κόσμου ὡς πρὸς τὰ μαστοφῆρα. Τὸ δὲ μουσεῖον τῆς φυσικῆς ἱστορίας ἐμπεριέχει ἀντικείμενα σπανιώτατα. Σχολεῖα, ἐκκλησίαι, λέσχαι καὶ τράπεζαι ὡς καὶ ἡ τῆς αὐτοκρατείας ἀγορὰ, κοσμοῦσι τὴν πόλιν. Ἄλλ' ἐκεῖνο, ὅπερ ἱκανοποιεῖ ἰδίᾳ τὸν Ἕλληνα περιηγητὴν, εἶναι ὅτι ὁ τὴν ἀνωτάτην θέσιν κατέχων ἐμπορικὸς οἶκος εἶναι ὁ τῶν ἀδελφῶν Ράλλη, χαίρων φήμης πανινδικῆς. Τὸ ὄνομα *Ralli Brothers* τὸ ἀκούετε ἅμα ὡς ἀποδιδοθῆτε εἰς μίαν πόλιν τῶν Ἰνδιῶν, εἰς ἅπαντα δὲ τὰ κέντρα ὑπάρχουσι γραφεῖα, ἐν οἷς Ἕλληνες ὑπάλληλοι διαχειρίζονται ἐπιδειξιώτατα ὅλα τὰ νήματα, δι' ὧν κινεῖται τὸ ἐν Ἰνδίας ἐμπόριον. Ὑπολογίζουσιν ὅτι 50,000 λιρῶν ἐξοδεύονται ἐτησίως εἰς ταχυδρομικὰ καὶ τηλεγραφήματα. Εἶναι δὲ ἀξιοθαύμαστον πῶς ὁ Ἕλληνικὸς οὗτος οἶκος ἐπεβλήθη εἰς τὰς ἀπείρους φυλάς τῆς ἀπωτάτης Ἀσίας καὶ πῶς ἐν τῷ ἰσχυρῷ συναγωνισμῷ, τὸν ὁποῖον ἐπανεπιλημμένως ἐπχειρῶσαν κατ' αὐτοῦ τόσαι ἔξεναι καὶ ἰθαγενεῖς ἐταιρίαι, ἐξῆλθε πάντοτε νικητὴς κατατροπώσας τοὺς ἀντιπάλους του καὶ ἀποδείξας περιτράνω τὴν ὑπεροχὴν τοῦ Ἕλληνικοῦ πνεύματος, ὅταν τοῦτο ὁμονοῖ καὶ συγκεντρώται.

Ἐπέστρεψα εἰς τὸ ἀτμόπλοιο μίαν ὥραν πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς του. Τὰ πάντα ἐν αὐτῷ ἥλλαξαν. Ἡ πρώτη μόνον θέσις εἶχε περὶ τοὺς 40 ἐπιβάτας, ὧν οἱ πλεῖστοι ἀξιοματικοί, μὲ λιναὺς δροσερὰς στολὰς καὶ μὲ ψυδιογνομίας ἀποπνεούσας παιδικὴν φαιδρότητα. Ἰκαναὶ δὲ Ἀγγεῖδες, διανύσασαι δύο ἢ τρία ἔτη τῆς ζωῆς αὐτῶν πληθύνον τῶν συζύγων των, συνώδεον αὐτοὺς ἐπιστρέφοντας εἰς τὴν πατρίδα. Ἡ πρύμνα τοῦ ἀτμοπλοίου κατεῖχετο ὑπὸ ἀποσκευῶν, μαρσίπων, κιβωτίων καὶ μακρῶν ἐκ καλάμου ἀνακλιντῶν, ἐν οἷς ἐξηπλοῦτο τις μακαρίως, παραδιδόμενος εἰς ἀτελευτήτους ρεμβαδμούς. Ἡ ἐσπέρα ἐκείνη παρῆλθεν ἐν σχετικῇ ἡσυχίᾳ, διότι ὄλοι ἐφρόντιζον περὶ τῆς τακτοποιήσεως τῶν ἀποσκευῶν των καὶ τῆς ἀναπαικωτέρας ἐγκαταστάσεως

Τὴν ἐπαύριον ἐπρόκειτο νὰ διέλθωμεν τὸν τροπικὸν τοῦ Καρκίνου. Ὅλοι κατεχόμεθα ὑπὸ νοχελούς νάρκης, ἄνδρες δὲ καὶ γυναῖκες ἐκίνουν νευροπαθῶς

τὰ ἐκ φύλλων Λατανίας ριπίδια. Ἐνθυμήθην τότε τὸν γνωστὸν Δὲ Ἀμίκας, ὅστις μετὰ τῆς συνήθους αὐτῷ χάριτος καὶ εὐτραπείας ἀφηγεῖται τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν διήλθε τὸν αὐτὸν τροπικὸν μεταβαίνων ὁμῶς εἰς Ἀμερικίν. Ὑπῆρχε. λέγει, ἐν τῷ πλῆθει τῶν συνταξιδιωτῶν τὸν μίᾱ ἰδιόρρυθμος ξανθὴ κεφαλὴ, ἥτις ἀπλησιζομένη διότι ἔδλεπε μόνον οὐρανὸν καὶ θάλασσαν, διὰ τὰ διασκεδάσθαι τὴν στενοχωρίαν τῆς, ἔχυνε συνεχῆ πίδακα λόγων, ἄλλοτε ἀπλοϊκῶν καὶ ἄλλοτε παραδόξων, ἀποδεικνύοντα ὅτι αἱ γεωγραφικαὶ γνώσεις ἦσαν λίαν ἀτελεῖς καὶ συγκεχυμένα ὑπὸ τὴν χρυσόξανθον ἐκείνην κόμην. Ὅταν δὲ εἰς ταξιδιωτικῆς συναντήσας αὐτὴν τῇ εἶπε :

— Σήμερον, κυρία, θὰ διέλθωμεν τὸν τροπικὸν τοῦ Καρκίνου, αὐτὴ ἀπῆντησε μετὰ φαιδρότητος :

— ὦ! τέλος πάντων! . . . τοῦλάχιστον θὰ ἴδωμεν κάτι τι!

Τὸ δεῖπνον τῆς δευτέρας ἑσπέρας ὑπῆρξεν εὐθυμον, διότι ἕκαστος εἶχε τί νὰ εἴπῃ· αἱ κυρίαί, καίτοι ἀγγλίδες, ὠμίλουν ὁμῶς ὡς μεσημβριναί. Μόνον εἰς εὐρύτερον Ἀμερικανός, ταξιδεύων διὰ τὰ περιηγηθῆ, εἶχε προσηλωθῆ ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ φαγητόν του, τὸ ὁποῖον κατεβρόχθιζε λαιμάργως, χωρὶς νὰ δίδῃ προσοχὴν εἰς τὰ λεγόμενα. Μίαν ὥραν μετὰ τὸ δεῖπνον οἱ πλεῖστοι ἀπεσύρθησαν, ἔμεινα δὲ μόνος μετὰ τοῦ Ἀμερικανοῦ ἐπὶ τοῦ καταστρώματος καὶ θαύμαζον τὴν θεσπεσίαν τοῦ ὠκεανοῦ νύκτα, τὸν ἀπεριγράπτου ὥραον οὐρανὸν, ὁμοιάζοντα πρὸς μέγα ἰνδικόχρον χρυσοκέντητον ἐπιστέγασμα καὶ ἀνεμιμνησκόμενον τὸν στίχον ἐνὸς Κινέζου ποιητοῦ, τοῦ Θου-φου, ὅστις παρομοιάζει τὴν νύκτα πρὸς μέλανα δράκοντα, ἐξερχόμενον εἰς περίπατον καὶ ἀδιαλείπτως ἐξεμοῖντα χρυσοὺς μαργαρίτας.

Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ὁ Ἀμερικανὸς με προσεκάλεσε καὶ ἐξηπλώθημεν ἕκαστος ἐπὶ ἐνὸς ἀνακλίντρου, ἀρχίσαντες ἐν τῇ νηνεμίᾳ τῆς νυκτὸς καὶ τοῦ σκότους συνομιλῶν. Μὲ διηγήθη τὸ ἀνὰ τὰς Ἰνδίας ταξιδίον αὐτοῦ.— Τόσος βάρβαρος παράγεται εἰς τὸ Πουνδζιπ καὶ τόσος εἰς τὸ Νεπάλ. Τὸ ἰνδικὸν πρέπει νὰ καλλιεργηθῆ ἐν ἐκτάσει καὶ εἰς τὴν Ἀμερικίν, ὅπου θ' ἀποφέρῃ νέα πλοῦτη. Οἱ Ἀγγλοὶ κατ' αὐτὸν εἶναι οἱ πρῶτοι ἀποικιστὰι τοῦ κόσμου. Τόσα ἑκατομμύρια ρουπιῶν εἰσπράττονται κατ' ἔτος καὶ ὅλα ἐξοδεύονται ἐπιτοπίως, τὸ δὲ ἔξοδον τοῦτο εἶναι ἔγγειον κεφάλαιον τοκοφόρον. Εἰς τὴν Ἀγραν καὶ εἰς τὴν Βεναρὲς δὲν ὑπάρχουν ἐπικερδεῖς πράξεις· οἱ ἄνθρωποι εἶναι ὀκνηροί, παραδεδομένοι εἰς θρησκευτικὰς ἐκστάσεις. Ἡ Μαδράση, μάλιστα, ἐργατικωτάτη. Ἡ ἐπαρχία τοῦ Οὐδ πλουσιωτάτη. Ὁ Ναβάβης τοῦ Jeyporr ἔχει ἡμερησίαν πρόσοδον ἑκατὸν χιλιάδων ρουπιῶν· ἡ Βομβάν ἀπέχει τόσα μίλια· ἡ Καλκούττα ἀπέχει τῆς Βομβάν 1400 μίλια· αὐριον τὸ πρῶν εἰς τὰς 9 παρὰ τέταρτον θὰ ἴδωμεν τὴν Βομβάν· ὠμίλει μετὰ τῆς ἀκριθείας χρονομέτρου καὶ μετὰ τῆς βεβαιότητος ἀνθρώπου γινώσκοντος τὸ θέμα του· ἐτελειώσε δὲ λέγων — ὦ εἶμαι πολὺ εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸ ταξιδίον μου. Καὶ σεῖς; με ἠρώτησεν.

— Ἐγώ, τῷ ἀπῆντησα, εἶμαι κατενθουσιασμένος. Ὅποια καλλονὴ τῆς φύσεως χωρὶς νὰ ἦναι τις ποιητικῆς, γίνεται τοιοῦτος. Ἀρκεῖ μόνον νὰ ἴδῃ τὸν μεγαλοπρεπῆ κομῆτην τὸν ὁποῖον ἀφίνει τὸ ἀτμόπλοιον

ὀπισθὲν του, διὰ νὰ κατανοήσῃ τὸν ἀληθῆ φωσφορισμὸν τῶν τροπικῶν. Ἀρκεῖ νὰ ἴδῃ τὸν ἀστροκέντητον οὐρανόν, ἐν τῷ ὁποίῳ τὸ χρυσοῦν χρῶμα εἶναι ἀβθονώτερον τοῦ κυανοῦ, διὰ νὰ βεβαιωθῆ ὅτι τῶν λοιπῶν μερῶν οἱ οὐρανοὶ εἶναι σκοτεινὰι παρῳδίαί. Ἀρκεῖ νὰ περιλουσθῆ ἀπὸ τὴν χλιαρὰν τοῦ ὠκεανοῦ αὔραν, διὰ νὰ νομίσῃ ὅτι ἄγγελος θεοπέουσιν αὐτὸν διὰ τῶν ἄλλων πτερύγων των. Φαντάζομαι δὲ πόσον μεγαλειτέρα θὰ ἦτο ἡ ἀπόλαυσις, ἐὰν ταξιδεύων τις οὕτω, νύτῃχει νὰ θλίβῃ καὶ τρυφερὰν χεῖρα, συμπεριζόμενος οὕτω μετὰ προσώπου ποθητοῦ τὴν ἀφατον αὐτὴν ἀγαλλιάσιν! καὶ τὸν ἠρώτησα: — Δὲν εἶσθε τῆς γνώμης μου;

Ἐπόκωφον ρογχάλισμα, ὑπῆρξεν ἡ ἀπάντησις. Οἱ λυρισμοὶ μου ἀπεκοίμισαν τὸν Ἀμερικανόν! . . .

Τὴν ἐπαύριον περὶ τὴν 10ην ἠγκυροβολήσαμεν εἰς τὸν λιμένα τῆς Βομβάν. Ἐδῶ τὸ θέαμα εἶναι ἀπεριγραπτόν. Πελώρια κῆτη ἀτμοκίνητα εἶναι προσαραγμένα εἰς τὰς λιθοκτίτους παραλίας. Ἡ ἔλευσις τοῦ ἡμετέρου ἀτμοπλοίου συμπίπτει μετὰ τὴν αὐθυμερὸν ἀναχώρησιν τοῦ δ'· Εὐρώπων ταχυδρομείου. Ὅλων τῶν κρατῶν αἱ σημαῖαι κυματίζουσιν ἐπὶ τῶν ἰσθῶν. Ἡ κίνησις δὲ τῶν εἰσπλεόντων καὶ ἀποπλεόντων σκαφῶν εἶναι τόσον μεγάλη, ὥστε μόνον τὸν λιμένα τῆς Μασσαλίας δύναμαι νὰ συγκρίνω πρὸς τὸν λιμένα τῆς Βομβάν.

Ἀπέδην χωρὶς νὰ ἐνοχληθῶ ἀπὸ τελωνειακοὺς ὑπαλλήλους. Ἐν Ἰνδίας ὑπάρχει τελωνειακὴ ἀτέλεια· ἐνοχλεῖται ὁμῶς ὁ ταξιδιωτικὸς ἀπὸ τοὺς διερμηνεῖς καὶ ὑπνρέτας τῶν ξενοδοχείων· χωρὶς νὰ ἐνοήσω πῶς, εὐρέθην αἰθνης ἐντὸς ταχυτάτης ἀμάξης, ἥτις διελθοῦσα τὰς κυριώτερας ὁδοὺς με διεβίβασεν ἐκ τῆς ἀποβάθρας εἰς τὸ ἐν τῇ μεγάλῃ πλατείᾳ τῆς πόλεως ξενοδοχεῖον Esplanade.

Ἡ περιγραφή τῆς μεγαλοπόλεως ταύτης ἀπαιτεῖ μίαν ὄλην διάλεξιν, δὲν ἐπιθυμῶ δὲ, κυρίαί καὶ κύριοι, νὰ καταχρασθῶ πλεῖστον τῆς συγκαταβατικῆς ὑπομονῆς σας. Ὑπεσχέθην νὰ σὰς μεταφέρω μετὰ τῆς Ἰνδιῶν καὶ τὸ ἔπραξα. Θὰ με παρατηρήσῃτε ἴσως ὅτι μεταβαίνων τις εἰς Ἰνδίας δὲν μένει ἐκεῖ, ἀλλ' ἐπιστρέφει. Βεβαίως. Ἐνθυμοῦμαι μάλιστα ὅτι οἱ οἶνοι τῶν Πυρναίων στέλλονται ἐπίτηδες μέχρις Ἰνδιῶν, ὅταν δ' ἐπιστρέψωσιν ἐκεῖθεν εἰς Εὐρώπην καθίστανται εὐγευστότεροι, νοστιμώτεροι, καλλίτεροι. Δύνασθε ὅθεν νὰ εἴπατε μετ' ἐμοῦ: — Τί κρίμα! ὅ,τι συμβαίνει με τοὺς οἶνους νὰ μὴ συμβαίνει καὶ με τοὺς ἐξ Ἰνδιῶν ἐπανακλινόμενους ἀγορητὰς!

K. X. ΜΕΤΑΣΑΣ.

ΛΙΝΑ.*

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Ἐκεῖνο ὅπερ παρέρχεται.

XII.

Ἄλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς προσφιλεστέρας αὐτῇ τοποθεσίας τῆς ἀγροικίας ἐκείνης ὁ νεανίας ἰνδαλαματοποίησε! ποσάκις ἀπὸ τῶν ὑέλων ταύτης τῆς θύρας, διὰ μέσου τῶν παραπετασμάτων δὲν εἶχεν ἰδεῖν τὴν λατρευτὴν παρθένον τερπομένην ἐπὶ τῆς ἐξώστρας, ἢ κάτω ἀνὰ μέσον τῶν πρασιῶν ἐπὶ τῆς ἄκρας τοῦ λειμῶνος, ἦν, οἷονεὶ μεταξόπτιλος σμαραγδόχρους τάπης, ἢ γλῶττῃ ἐκάλυπτε! . . . καὶ τότε ποῖον θησαυρὸν δὲν θὰ εἶδιδε προθύμως ὅπως δυνηθῆ ἢ συλλέξῃ ὑπὸ τὰ βήματα αὐτοῦ ἐκπεφυλλισμένα τινὰ πέταλα ἀνθους, ἅπερ ἀπέρριψεν ἢ χεῖρ τῆς, ἢ ἡ πνοή τῆς ἐθώπευσεν!

Αἴφνης σταθερά τις ἰδέα τῷ ἐπῆλθεν, ἀκαταμάχητος τις ἀνάγκη τοῦ ν' ἀποκομίσῃ τι ἐξ αὐτῆς, ὡς λείψανον τῆς πολυφιλήτου ἐκείνης παρουσίας, ὡς ἐπιζῶσαν ἀνάμνησιν τῶν ἡμερῶν ἐκείνων, ἃς αὐτός τὸσον θλιβερώς ἐβίωσε.

— Δὲν θὰ τὴν ἐπανίδω· εἶπε καθ' ἑαυτόν· ἐν ἔνθεος, μίαν ταινίαν . . .

Δὲν προῦχώρησεν ἐν τῇ σκέψει αὐτοῦ.

Ἡ ὑελόφρακτος θύρα τοῦ κοιτῶνος τῆς Εὐελίνης, ἀνοιγομένη ὡς ἡ τοῦ ἰδίου του κοιτῶνος ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐξώστρας, ὠρθοῦτο ἐκεῖ πρὸ αὐτοῦ. Δὲν ἦτο καλῶς κεκλεισμένη καὶ ὡς σκληρὸς πειρασμός, ἀπὸ τῆς σιδηρᾶς κλεισιᾶδος αὐτῆς ἐξαμίτινος κόσυμβος, ὃν ἡ νεανίας ἐφόρει περὶ τὸν λαιμὸν καθ' ἣν στιγμὴν ἔφθασεν ἐκ Παρισίων, ἐκρέματο ἀφιέμενος εἰς τὰς ἡρέμους τῶν ἀέρων πνοᾶς· τὸ ἀπλοῦν ἐκεῖνο περιδέραιον προσεῖλκυεν, ἐκάλει, ἐγοήτευεν αὐτόν· τὸ μετάλλιον δὲν εὕρισκε το πλεόν προσηλωμένον ἐπ' αὐτοῦ, ὅθεν ἠδύνατο νὰ τὸ λάβῃ.

Πρὸς τοῦτο ἦρκε νὰ ἐκτείνῃ μόνον τὴν χεῖρα· ἀλλ' αἰφνιδίως ἔστη ὡσεὶ ἡ γῆ ἐκλονήθη ὑπὸ τοῦς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἐπὶ στιγμὴν ἐνόμισεν ἑαυτὸν παίγιον ἀκαριαίας ὄνειρώξεως· βραδέως, βραδύτατα ἢ βραεῖα θύρα διανοίγετο, λευχεύμων δὲ τις μορφή διεγράφετο ἐπὶ τοῦ μέλανος χάσματος τῆς ῥωγμῆς. Ὁ Ἰωάννης ὀπισθοχώρει βῆμα πρὸς βῆμα καθ' ὅσον ἔβλεπεν αὐτὴν προχωροῦσαν πρὸς αὐτόν· ὅτε δὲ τὴν εἶδεν ἐξεληθούσαν ἐπὶ τῶν λιθίνων τῆς ἐξώστρας πλακῶν, ἀνεγνώρισεν ἐν αὐτῇ τὸ προσφιλὲς αὐτῷ ἰνδαλμα.

Οἱ μεγάλοι ὀφθαλμοὶ τῆς κόρης τῷ ἔρριπτον παρακλητικὰ βλεμματά, ἐν ᾧ διὰ κινήσεως θερμοτάτης ἰκεσίας ἦνου τὰς χεῖρας· ταυτοχρόνως δ' ἡ φωνὴ τῆς, ἢ πεφιλημένη φωνή, γλυκεῖα εἰς τὸ οὖς αὐτοῦ, ὡσεὶ τὸ πρῶτον ἤδη τὴν ἤκουεν, ἐψιθύρισε νῆρέμα.

*) Ἰδε ἀριθ. 12, σελ. 238—240.

— Κύριε Δαήλ!

Ἐκεῖνος δὲν ἀπήντησεν· ἡ ἔκστασις ἀφῆρει ἀπ' αὐτοῦ τὴν ἀντίληψιν τοῦ θαύματος ἐκείνου· ἀλλ' ἡ παρθένος ἐκ νέου ἐλάλησεν, ἐπαναλαμβάνουσα ἐν εἰδει ἀβροῦ παραπόνου τὴν φράσιν:

— Κύριε Δαήλ!

Τότε ὁ Ἰωάννης ἐνόησεν· οὐχί, δὲν ἦτο φάσμα πλάνον, δὲν ἦτον ἀπατηλή τις σκιά! ἦτον ἀληθῶς ἡ Εὐα, ἰσταμένη πρὸ αὐτοῦ, συνενοῦσα τὰς χεῖρας.

— Δεσποινίς! ἤρθωσεν ἐκβιάζων ἑαυτόν.

— Κύριε Δαήλ, ἀναχωρεῖτε αὐριον;

— Ναί, δεσποινίς.

— Ἐπεθύμουν νὰ σᾶς ζητήσω συγγνώμην· δι' αὐτὸ ἦλθον ἐδῶ.

— Συγγνώμην; . . . ἐφέλλισεν ἐκεῖνος τρέμων.

— Σᾶς προῦξένησα λύπην . . . ἀλλ' ἐλυπήθην κ' ἐγὼ πολὺ, ἔστε βέβαιος· δὲν εἶμαι κακῆ, κύριε Δαήλ, σᾶς βεβαιῶ, σᾶς ὀρκίζομαι, δὲν εἶμαι κακῆ! Καὶ λέγουσα ταῦτα ἡ νεανίας ὠλόλυζεν.

Ὁ Ἰωάννης ἐπιθείς τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ στήθους προσεπάθει νὰ κατάρχη τοὺς βιαίους αὐτοῦ παλμούς, καὶ αὐτὸς δὲ ἠσθάνετο τὰ δάκρυα κατακλύζοντα τὴν καρδίαν του καὶ δεινῶς κωλύοντα αὐτῷ τὴν λαλιάν.

Αἴφνης ἠσθάνθη ἐπὶ τῶν δακτύλων γλυκεῖαν πίεσιν τρυφερᾶς καὶ ὑγρᾶς χεῖρός· ἡ Λίνα ἐπανελάμβανε·

— Δὲν εἶμαι κακῆ, κύριε Δαήλ· δὲν θὰ μοὶ συγχωρήσητε;

Τότε ἐν ᾧ, ἀνταποκρινόμενος εἰς τὸ χειρόσφιγμα, παρέδιδε τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὅλην εἰς τὸ μυστηριώδες χάσμα τῆς στιγμιαίας ἐκείνης ἐπαφῆς, ἢ θλιψίς καὶ ἢ μέθη ἀδελφούμεναι καὶ συγγεόμεναι πρὸς ἀλλήλας, κατίχυσαν τῆς θελήσεως αὐτοῦ, καὶ τὰ δάκρυα ἐπλημμύρησαν ἀκρατήτως ἐπὶ τῶν ὠκρῶν παρεῖων του.

Ἡ Λίνα εἶδε τὰ δάκρυα ταῦτα· εἶδε τὸν ἄνδρα, ὃν ἐσεμνύνετο τέως μισοῦσα, καὶ τοῦ ὁποῖου τὴν συγγνώμην ἤδη ἐπεκαλεῖτο θερμῶς, εἶδεν αὐτόν, ὡς νῆπιον θρηνοῦντα καὶ σφιγγόντα συγχρόνως μέχρι συντριψεως τῶν ὀστέων τὴν τρυφερὰν αὐτῆς χεῖρα, ἣν ἐκείνη δὲν προσεπάθει ν' ἀποσπάσῃ. Ἄλλ' ἐν τέλει ὁ νεανίας κατενίκησε τὸν σπασμὸν τῶν νεύρων αὐτοῦ, καὶ διὰ κεκομμένης φωνῆς τῇ εἶπεν:

— Ἔστε ἡσυχος, ταλαίπωρον ἀγαπητὸν παιδίον! τὴν στιγμὴν αὐτὴν ἐξηγοράσατε ὅσην λύπην μοὶ προῦξένησατε ἕως τῶρα. Χαίρετε, δεσποινίς δὲ Μαλφάρ.

Ἐκεῖνος πρῶτος ἔλυσε τοὺς συνεσφιγμένους δακτύλους· οἱ τῆς παρθένου βραδέως καὶ οἷονεὶ μετὰ λύπης διωλίσθησαν· ἐν ᾧ δὲ ὁ Ἰωάννης, δίχως νὰ μεταστραφῆ, διηυθύνετο πρὸς τὸν κοιτῶνα αὐτοῦ, ἢ τεθλιμμένη καὶ ὑπόκωφος ἐκείνης φωνῆ τῷ εἶπεν ἔτι:

— Εἰς τὸ ἐπανιδεῖν, κύριε Δαήλ!

Κατὰ τὴν τετάρτην ὥραν τῆς πρωίας ὁ Ἰωάννης ὅστις διῆλθε τὴν νύκτα ἀύπνος, εἶδεν ἑτοιμον τὴν ἀμαζαν ἐν τῇ αὐλῇ.

Ἦνοιξε τὴν θύραν αὐτοῦ ἵνα κατέλθῃ· ἀλλὰ κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἡ ἐωθινὴ αὐρα ὤθησεν εἰς τὸ

δωμάτιόν του ἀντικείμενόν τι, ὅπερ περιπτάμενον ἐπέψαυσε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ· ἦτον ἡ ταινία, τὸ ἑλαφρόν περιδέριον· ὁ τέλας ἠρωϊκὸς νεανίας μετὰ προληπτικῆς σπουδῆς ἤρπασεν αὐτὸ καὶ ἔκρουψεν ἐν τῷ κόλπῳ ἐπὶ τῆς καρδίας του, ἀφ' οὗ πρῶτον ἀρῆκεν ἐπ' αὐτοῦ πλεῖστα ὅσα φλογώδη φιλήματα.

Καθ' ἣν δὲ στιγμήν τὸ ὄχημα ἔτριζεν ἐξερχόμενον τῆς αὐλῆς, ὁ νεανίας ἀνυψώσας τὸ μέτωπον, ἔρριψε βλέμμα ἐπὶ τῆς ἐξώστρας· τότε ἐφάνη αὐτῷ ὅτι τὸ παραπέτασμα τῆς θυρίδος τῆς Λίνας πρὸς στιγμήν ἐκινήθη.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ.

Ἐκεῖνο ὅπερ μένει.

I.

Τὸ θέρος τοῦτο ὁ Ἰωάννης διῆλθεν εἰς Ἀρκασὸν τὸν χρόνον τῶν διακοπῶν, ἢ μάλλον μέρος τοῦ χρόνου τούτου, διότι εὐθύς ὡς τὸ σχολικὸν ἔτος ἔληξεν, οἱ Ραμβέρ ἐσυραν αὐτὸν εἰς Ἀζάν.

Ἄν Ἀρκασὸν κατὰ παράδοξον ἰδιοτροπιάν τῆς τύχης, ὁ Ἰωάννης ἀνεύρον ἀρχαίους τινὰς γνωρίμους αὐτῷ, ἐν οἷς καὶ νεαράν ὠραίαν Ἀγγλίδα, τὴν Αἰδίῳ Μέλβελ, ἣτις ποτὲ ἐκαλεῖτο Ἰλδα Βαίικλεῦ.

Κατ' αἴτησιν τῆς σύζυγου αὐτοῦ ὁ σέρ Γεώργιος Μέλβελ, ὅστις εἶχεν ἐνοικιάσει προσκαίρως λαμπρὸν οἰκίσκον ἐπὶ τοῦ βουλευδάρχου τοῦ «Ὠκεανοῦ», προσεκάλεσε τὸν κ. Δαήλ εἰς τὰς ἀριστοκρατικὰς ἐκδρομάς εἰς τὸ δάσος τῆς Τέστης, καὶ ἐθήρευσε τὴν ἀλώπεκα ὁμοῦ μετὰ τοῦ νεαροῦ Ἀσκληπιάδου. Διότι ἦδη ὁ ἰατρός Ἰωάννης Δαήλ εἶχεν ἀποθῆ δίασημος.

Εἶχε φθάσει εἰς τὸ τριακοστὸν πρῶτον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ἡ δὲ ἐκλογὴ τοῦ ἐπαγγέλματος, ἐπὶ μακρὸν ἀναποφάσιτος διαμείνας, καθωρίσθη ἤδη. Ἐγραφεν ἔτι ἐνίστε, ἀλλὰ μόνον πρὸς τέρψιν, καθ' ὅτι, καίτοι ἀνῆκεν αὐτῷ ἀκόμη ἡ ἐπιστημονικὴ ἐπιφυλλίς τῆς «Παλαιᾶς Γαλλίας», ἀλλ' ἐκ τῶν ἰδιοτήτων τοῦ λογίου, ὡς ἐν τῷ παρελθόντι κατεῖχεν, ἐτήρει ἤδη μόνον τὸ χάριεν καὶ εὐκρινὲς ὕφος, ὅπερ περιέβαλλε διὰ λάμπφως ἐξαισίας καὶ τὰ τραχύτατα ἐπιστημονικὰ θέματα.

— Διατί ὁ Ἰωάννης, ὁ ἐραστής τῆς φιλολογίας, ὁ ἄνθρωπος ὁ κεκυριευμένος ὑπὸ τοῦ ἰδανικοῦ καλοῦ ἀφιερῶθη εἰς τὴν ἰατρικὴν;

Τοιαύτην ἐρώτησιν προὔτεινεν αὐτῷ ἐσπέραν τινὰ μετὰ τὸ δεῖπνον ἐπὶ τῆς προκουμαίας ἡ Αἰδίῳ Ἰλδα, ἐπὶ προυνσίᾳ τοῦ κ. καὶ τῆς κ. Ραμβέρ καὶ τῆς κ. Ἰωάννης Δωροῦ, ἄλλοτε Ἰωάννης Δερούζ.

Ἐκεῖνος ἐξηγήθη τότε δι' ὕφους λίαν εὐθύμου.

— Διὰ τί ἀφιερῶθη εἰς τὴν ἰατρικὴν; εἶναι ἀπλούστατον· ἐνθυμείσθε, κυρία, τὰς ἐν τῷ οἰκοτροφείῳ Κολλάρ παραδόσεις μου; αἱ παραδόσεις ἐκείναι, ὡς ἀγαπᾷ ἔτι ἡ καρδία μου καὶ ἡ μνήμη μου τηρεῖ εὐλαβῶς, ἀπεφάσισαν τὴν ἐκλογὴν μου. Θὰ μ' ἐπέλειπεν ὁ χρόνος ἂν ἐπεχείρουν νὰ ἐκθέσω ἤδη

λεπτομερῶς τοὺς ἀλληλωνδέτους συλλογισμούς, ἀμα δὲ καὶ τὸ σύνολον τῶν περιπτώσεων αἰτινες μὲ διέθηκαν πρὸς τὴν ἀπόφασιν ταύτην. Λέγω μόνον ὅτι ἡμέραν τινὰ, συλλογιζόμενος περὶ τῆς καταπληκτικῆς δαπάνης τῆς παραγωγικῆς ἰκανότητος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἐν σχέσει πρὸς τὰ προϊόντα ἀτινα ὀσημέραι παράγει, προσέβην εἰς τὴν ἀπαρίθμησιν τῶν κοινωνικῶν ἐπαγγελμάτων, κατὰ τάξιν ἀνάλογον πρὸς τὴν ἀναγκαιότητα καὶ ὠφελιμότητα ἐκάστου· κατέταξα λοιπὸν εἰς μὲν τὴν πρῶτην θέσιν τὸν γεωργόν, εἰς δὲ τὴν δευτέραν τὸν ἀρτοποιόν, εἰς δὲ τὴν τρίτην τὸν ἰατρὸν· ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν ἱερέα, τοῦτον ἐπίτηδες ἐξήρσα τῆς τοιαύτης ἐκτιμῆσεως, καθ' ὅτι οὗτος, καλλιεργητῆς, τροφεὺς καὶ ἰατρός συνάμα τῆς ψυχῆς, ἀνήκει καὶ εἰς τὰς τρεῖς συγχρόνως τάξεις, ὡς εἶπον, ἐξιδανικεῖται αὐτός.

— Ἄ! ἀνέκραζεν εὐθύμως ἡ Ἰλδα· παράδοξος κατὰ τάξιν! ἀλλ' ἀφ' οὗ ὡς βᾶσιν λαμβάνετε τὴν ὠφελιμότητα, διατί, κ. Δαήλ, θέτετε τρίτον τὸν ἰατρὸν;

— Διότι, ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῆς ὠφελιμότητος, κυρία, ἡ δρᾶσις τοῦ ἰατροῦ ἔγκειται ἐν τῇ ἐξαιρετικῇ μόνον περιπτώσει τῆς ζωῆς· ὑπάρχουσι, εὐτυχῶς, πάντοτε ἐν τῇ κοινωνίᾳ πλείονες ὑγιεῖς ἢ ἀσθενεῖς· ἔνεκα τούτου λοιπὸν, ὁ γεωργός, ὡς τις παρέχει αὐτῇ τὸν σίτον καὶ τὸ κρέας, ἦτοι πᾶν ὅτι ἀμέσως ἀπαιτεῖ ἢ συνήθης τοῦ βίου κατάστασις, εἶναι ὁ πρῶτος· ὁ δὲ ἀρτοποιός, ὅστις παρασκευάζει τὸν ἄρτον, ἦτοι τὴν κυρίαν τροφήν τοῦ πένητος, εἶναι ὁ ἀμέσως ἐπόμενος.

— Καὶ ἰδοὺ πῶς συμβαίνει, διέκοψεν ὁ Φήλιξ, νὰ τεθῶ ἐγὼ ἐπὶ κεφαλῆς τῆς κοινωνίας· ζήτω ἡ παράδοξος κατὰ τάξιν σου, φίλε μου!

Ἡ δὲ σύζυγος τοῦτο ὑπέλαθεν.

— Ν' ἀκούσωμεν, τὴν συμπλήρωσιν τοῦ συλλογισμοῦ σας, κ. Δαήλ.

Ἐκεῖνος ἐξηκολούθησε.

— Ἐσκέφθην λοιπὸν κατ' ἐμαυτὸν ταῦτα πάντα· βεβαίως ἂν ἤμην στρατιώτης ἢ ναυτικὸς παρόμοιαι σκέψεις οὐδέποτε θὰ μοι ἐπήρχοντο· ἀλλ' ἐγὼ δὲν ἤμην ἢ «ἄνθρωπος τῶν γραμμῶν» ὡς ἔλεγε φίλος μου τις, ἤμην δηλαδὴ πλεονακμὸς τις μόνον ἐκ περισοῦ εἰς τὰς κοινωνικὰς χρησιμότητας. Εἰρήσθω ἤδη μεταξύ ἡμῶν ὅτι οὐδεὶς πλεόν ἐμοῦ ἐλεινολογεῖ τὴν ὑπεραρθονίαν τῶν περιπτῶν ἐν τῇ συγχρόνῳ ἐποχῇ, τὴν ἀνωφελῆ συσσώρευσιν καὶ ἀχρηστοποίησιν οὕτως εἰπεῖν πολλῶν ἰκανοτήτων ἄλλης φύσεως εἰς τὰς λεγομένας ἐλευθερίας τέχνας· μυριοὶ ἐπὶ μυρίων καὶ πλείονες ἔτι ὑπάρχουσι μυθιστοριογράφοι, ποιηταί, ραψωδοί, διαφόρου ἀξίας, ἐννοεῖται, ἀπὸ καλαισθητικῆν ἐποψιν· πλείονες ἢ μυριοὶ δικηγόροι, καὶ ἰατροὶ ἔτι· τοῦτο φέρει ἡμᾶς εἰς θέσιν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἡ ἀνθρωπότης οὐδὲν ἄλλο ἢ τὴν ψυχαγωγίαν ἐπιζητεῖ, προφανῶς δὲ ἔνεκα τῆς πλάνης ταύτης, ζῆ κακῶς, τρώγει ὀλίγον, καὶ κατὰ λόγον τῆς ὀσημέραι ἐπεκτάσεως τοῦ κύκλου τῶν ἐγκληματικῶν πράξεων, πλείονα ὀσημέραι ἀνάγκην λαμβάνει τῆς ὑπερασπί-

σεως τοῦ δικηγόρου καὶ τῶν θεραπευτικῶν φροντίδων τοῦ ἱατροῦ.

— Ἰατρέ! ἀνέκραξε γελῶν ὁ κ. Μέλβιλ· νομίζω ὅτι προχωρεῖτε πολὺ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς ὑπερβολῆς.

— ὦ! ἀπεκρίνατο ἐκεῖνος, ἡ ὑπερβολὴ σπανίως εἶναι σφάλμα. Συμπληρῶ λοιπὸν τὴν ἱστορίαν τῆς ἐκλογῆς μου ἐσπέραν τινά, — εἶχον ἤδη λήξει τέσσαρα ἔτη τῶν ἱατρικῶν σπουδῶν μου, — εὖρον εἰς ἀπόκεντρον συνοικίαν πτωχόν τινα τὸν ὁποῖον ἡ φθίσις κατέφθειρεν ἀηλεῶς. Κατὰ θεῖαν εὐδοκίαν ἠδυνήθη, δι' ἐπιμελῶν φροντίδων, ν' ἀπολαύσῃ τὴν χαρὰν τοῦ νὰ ἴδῃ βελτιουμένην τὴν κατάστασιν αὐτοῦ. Ἡ φθίσις διέμεινε μέχρι τοῦδε νόσος ἀνάτατος· ἀλλ' ἐν τούτοις ὁ πρῶτος πελάτης μου ἐθεραπεύθη! Ἐκτοτε ὁ κληρὸς, ἡ μάλλον ἡ ἀποστολὴ τοῦ ἱατροῦ ἐν τῇ κοινῶνίᾳ μοι ἐφάνη θαυμασιὰ καὶ ἱερὰ· ναί! νὰ ὀρμῶ τις εἰς τὴν πάλιν ἐκθύμως, ἔχων ὁδηγὸν τὸ ἔλεος, σκοπὸν τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ πλησίον, ἀντιπάλους τὸν θάνατον καὶ τὸν φυσικὸν πόνον τὸν σκληρότερον καὶ αὐτοῦ ἔτι, τὸν πόνον, ὅστις ἐκνευρίζει, βασανίζει, ἀπελπίζει τὰ θύματα αὐτοῦ· νὰ ἀντιμετωπίζῃ τοὺς φοβεροὺς τούτους δράκοντας ἐπίσης ὑπὸ τοὺς καλλιμαρμάρους θόλους τοῦ πλουσίου ὡς καὶ ὑπὸ τὸ ἡρειπωμένον τοῦ πένητος μέλαθρον· νὰ γεύηται ἔστιν ὅτε τῆς ἀνεκφράστου χαρᾶς τοῦ μεταβάλλειν τοὺς θρήνους εἰς γέλωτας, τοῦ σπογγίζειν τὰ δάκρυα ἀπὸ τῶν ὀμμάτων τῆς ἀπεγνωσμένης δυστήνου μητρὸς καὶ ἀναρπάζειν τὰς τρυφερὰς ὑπάρξεις ἀπὸ τῶν σιδηρῶν βραχιόνων τοῦ περισφιγγόντος ἤδη αὐτὰ ὑπὸ τὰ παραπετάσματα τῆς κοιτίδος αἰφνιδίου φάσματος τοῦ θανάτου, ὦ! ὅποια κλήσις θεόδοτος, ὅποιος πολυθύμαστος στέφανος ἐπὶ τοῦ μετώπου τῆς ἱερᾶς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἱερᾶς ἀφοσιώσεως! Διέγων ὅτι οὐδεὶς προορισμὸς δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τοῦτον, ἐπεθύμησα δὲ νὰ μετᾶσχῶ τῶν μαχῶν καὶ τῶν θριάμβων αὐτοῦ. Ἴδου διὰ τί ἐγενόμην ἱατρός.

Ὁ Ἰωάννης εἶπε ταῦτα πάντα ἐν ἀφελείᾳ· ἀλλὰ καθ' ὅσον ὠμίλει, ἡ φωνὴ αὐτοῦ καθίστατο ἐνθουσιώτερη καὶ ζωηρότερη ἢ φυσιογνωμία αὐτοῦ· αἱ δὲ τελευταῖαι ἐκεῖναι λέξεις ἀπήχησαν τόνον ἀληθοῦς ἐνθουσιασμοῦ· ὦ, ναί! εἶχεν ἀληθῶς ὑπακούσει εἰς ἀνωτέραν κλήσιν, γενόμενος ἱατρός.

Καὶ προσέθηκε μετὰ πεποιθήσεως ἀρρήτως βαθείας καὶ ἰσχυρᾶς.

— Σὺς ἐρωτᾷ, ποῖα ποιήσεις δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν ὑψηλὴν ταύτην ποίησιν τοῦ ὑπὲρ τῆς ζωῆς ἀγῶνος; — Ἡ ζωὴ εἶναι τὸ μόνον ἀγαθόν, ὅπερ ὁ Θεὸς ἐνεπιστεύσατο εἰς τὸν ἄνθρωπον, πάντα δὲ τὰ ἄλλα εἶναι παρεπόμενα αὐτῆς. Ἡ ζωὴ! τί ἄλλο λοιπὸν εἶναι αὕτη εἰμὴ ἡ ἀδιάκωστος κυκλοφορία τῶν διακαχυμένων ἐν τῇ φύσει δυνάμεων, ἡ ἐκδηλουμένη διὰ τοῦ θάλλους ἐν τῷ φυτικῷ γένει, διὰ τῆς κινήσεως ἐν τῷ ζῳῳ, καὶ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ διὰ τῆς σκέψεως; Ἐκαστον τῶν ὄντων ἔλαβε μερίδα, ψυχίον, αὐτῆς μάλλον ἢ ἥττον πολυτίμον. Ἐπὶ κεφαλῆς πάντων ἵσταται ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἔχει συνάσθησιν αὐ-

τῆς, διερευνᾷ, καταμελετᾷ, μαντεύει αὐτήν, καὶ ἀπαλλάσσει αὐτήν ἀπὸ τῶν ἀναγκαίων δοκιμασιῶν, ἀσπάζεται μόνον πᾶν ὃ τι αὕτη ἔχει γλυκὺ καὶ παρήγορον. Καὶ ὁ κληρὸς τοῦ ἱατροῦ, τοῦ βαθυτάτου μύστου τῆς ἐπιστήμης ταύτης, εἶναι τὸ διεισδύειν εἰς ὅλον αὐτῆς τὸ βῆθος, διερευνᾷ ἀπαντα αὐτῆς τὰ μυστήρια, κατανοῶν ὁσημέραι ὅτι ἡ συντήρησις τοῦ σώματος ἢ διαρκούσα ἐπὶ ὀρισμένον ἀριθμὸν ἐτῶν δὲν δύναται νὰ ἀπολήξῃ εἰς τὴν χίμαιραν, ἣν καλοῦσι Μηθὲν, εἰς τὴν νεκρωσιν τῶν ὑψηλῶν ἰδεῶν, τῶν αἰσθημάτων, ἄτινα ἀποθεοῦσι, καὶ ἄτινα δὲν θὰ ἐγενῶντο ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ ἂν δὲν ἐμελλον νὰ συνεκισθῶσιν ἀτελευτήτως ἐν ἐτέρῳ τινί.

CHARLES VINCENT

(Ἀκολουθεῖ).

(Μετάφρασις Κ. Α. Π.).

ΔΡΑΜΑΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ.

ΤΟ ΝΕΩΤΕΡΟΝ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΘΕΑΤΡΟΝ.—ΘΕΑΤΡΑ ΠΑΡΙΣΙΩΝ.—
Τὰ Ἑλληνιστὶα Μυστήρια, ἔργον εἰς τίσαρας εἰκόνας, ἐπὶ
Maurice Bouchor.—L'œyl, δῶμα ἡμετέρον εἰς πρῶξίς τίσαρας ἐπὶ
Armand Silvestre καὶ Eugene Morand (Ἡ Σόφρα Bernhardt).—
ΧΡΟΝΙΚΑ.

Οὐ πρὸ πολλῶν ἡμερῶν τῇ 10 ἰανουαρίου, ἐδιδάχθη ἐν τῷ Δημοτικῷ Θεάτρῳ τῆς Λυβέκης ἐν Γερμανίᾳ μετὰ πλείστης ἐπιτυχίας τό, ὡς γνωστὸν, βραβευθὲν κατὰ τὸν τελευταῖον δραματικὸν ἀγῶνα τῶν Ὀλυμπίων ἐν Ἀθήναις πεντάπρακτον δῶμα τοῦ Κλέωνος Α. Ραγκαβῆ, Ἡ Δοῦκισσα τῶν Ἀθηνῶν. Τὸ ἔργον ἐδιδάχθη κατὰ μετάφρασιν τοῦ καθηγητοῦ D. A. Ellissen, ὅστις ἐπέγραψεν αὐτὸ γερμανιστὶ *Die Herzogin von Athen*, ἐπεστάτησε δὲ εἰς τὴν σκηνικὴν διακόσμησιν ὁ Emil Valdek, ὁ δὲ ποιητὴς ἐν ἀνευφημίαις προσκλήθεις ἐξάκις ἐνεφανίσθη ἐπὶ τῆς σκηνῆς εὐχαριστήσων. Ἡ κριτικὴ ὑπῆρξεν εὖνους τῷ ποιητῇ τοῦ Ἡρακλείτου καὶ τῆς Θεοδώρας, ὡς δύναται τις νὰ ἴδῃ ἀναγινώσκων τὰς κρίσεις, αἵτινες ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ ὑπὸ ἡμερομηνίαν 27 ἰανουαρίου φύλλῳ τοῦ «Νεολόγου». Τὸ πρωταγωνιστοῦν πρόσωπον ὑπεδύσατο ἡ δεσποινὴς Helder μετὰ πλείστης ἐπιτυχίας.

Τὸ ἔργον γινώσκωμεν ἐκ τῆς κρίσεως τῆς ἑλληνοδίκου ἐπιτροπῆς καὶ ἐξ ὅσων ἐδημοσιεύθησαν ἐν ταῖς ἐφημερίσιν, ἐπομένως ἡμετέραν γνώμην οὐδεμίαν ὑποβάλλομεν. Ἀλλ' ἐκ τῆς διδασκαλίας τοῦ ἔργου ἐν Γερμανίᾳ, τῆς ἐπιτυχούσης, φανεροῦται ὅτι τὸ νεώτερον ἑλληνικὸν θέατρον ἔχει ἔργα τινὰ νὰ ἐπιδείξῃ καλὰ, ἂν μὴ ἀριστουργήματα, οἷα τὰ κλασικὰ, ἀναμφιλέκτους ὅμως δυνάμενα νὰ παραβληθῶσι πρὸς πολλὰ τῶν καλῶν τῶν ξένων θεάτρων. Τοιούτων δὲ ὑπαρχόντων, ὅλως παράλογός ἐστιν ἡ γνώμη, ὅτι στερούμεθα ἐθνικοῦ θεάτρου, ἦν καὶ ἀπὸ τοῦ βήματος πολλακίς καὶ ἐν ταῖς στήλαις ταύταις πεπλανημένην ἀπεδείξαμεν. Ἐθνικὸν θέατρον βεβαίως εἶνε καὶ τὸ ἀρχαῖον, οὗτινος τὰ ἀριστουργήματα, ὡς ἡ Ἀ ν-

τι γόνη και Οιδίπους Τύραννος ἐτι και νῦν διδάσκονται, τὸ δεύτερον μάλιστα προκαλεῖ τοὺς θριάμβους τοῦ ἐξόχου γάλλου τραγωδοῦ Mounnet-Sully, περιοδεύοντος ἐν Αὐστρουγγαρία και Ρωσσία. Ἀλλὰ πλὴν τούτων υπάρχουναι και νέα ἔργα ἑλληνικά, οἷα ἡ Φαῦστα και ἡ Μερόπη τοῦ Βερναρδάκη, ὅπερ κάλλιστα ἠδύνατο ν' ἀποδέξηται ἡ Γαλλικὴ-Κωμῳδία, μὴ ὄντα κατώτερα, ἀλλ' ἐν πολλοῖς και ἀνώτερα ἐνίων ἐν αὐτῇ διδαχθέντων τε και διδασκομένων. Ἡ Σάρρα Bernhardt, ἡ Bartet, ἡ ἡ Dudlay ἠδύνατο και ταῦτα νὰ διδάξωσιν ἐπίσης, ὡς ἡ Heldeger ἐδίδαξε τὴν Δούκισσαν τῶν Ἀθηνῶν ἐν Γερμανία.

Ἐν τῷ Bodinière τῶν Παρισίων ἐξετελέσθη περὶ τὰς ἀρχάς τοῦ φθίνοντος μηνὸς ἔργον ἐπιγραφόμενον Τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια. Τὸ ἔργον τοῦτο, εἶδους μᾶλλον θεαματικῆς, ἀναδιβάσει ἐπὶ τῆς σκηνῆς τὰ γνωστὰ μέγιστα μυστήρια τῆς ἀρχαιότητος, τὸν μῦθον τῆς Κόρης, ἐκρίθη δὲ τοῦτο διαφοροτρόπως. Ἡ κόρη, ἡ Περσεφόνη, ἐκουσίως ἀποδέχεται νὰ μείνῃ ἐν τῷ Ἄδῃ πρὸς λύτρωσιν τῶν ἐν αὐτῷ και ἀγέλευσιν αὐτῶν εἰς τὰς νήσους τῶν Μακάρων. Οἱ ἐν τῷ Ἄδῃ τηροῦσιν αἰωνίως τὴν ἡλικίαν αὐτῶν και ἀναγνωρίζουσι τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς συγγενεῖς και φίλους. Ἡ μήτηρ τῆς κόρης Δήμητρα κατέρχεται εἰς τὸν Ἄδην, ἀναζητοῦσα τὴν θυγατέρα αὐτῆς και ζητεῖ ν' ἀναλάβῃ τὴν ὑπὸ τοῦ Πλούτωνος ἀπαχθεῖσαν κόρην, ἥτις προσκλίνει τῷ ἔρωτι αὐτοῦ, ἀλλὰ μανθάνει ὅτι ἂν ἀναλάβῃ τὴν θυγατέρα αὐτῆς οἱ ἐνάρετοι τῶν ἀνθρώπων στερηθῶσιν τῶν μεγάλων ἀγαθῶν: Les hommes te sont chers: parle, ne veux-tu pas Que les meilleurs d'entre eux, affranchis du trespas, Au-dessus de la mer volent sans épouvante Vers l'immortalité bienheureuse et vivante?

Ἡ Δημήτηρ ἐνδοιάζει, ἀλλ' ἐπὶ τέλος ἀποδέχεται τὴν μεσολάβησιν τοῦ Διός. Ὁ Ζεὺς παρὰ τῷ ποιητῇ παρίσταται ὡς ἡ ἐνσάρκωσις τοῦ ἠθικοῦ νόμου, παρακαθήμενος δὲ τῇ Δικαιοσύνῃ και τῷ Ἐλέει και δεικνύων αὐτὸ πρὸς τὴν ἀμφιταλαντευομένην μητέρα λέγει τοὺς ἐξῆς «χρυσοὺς στίχους», οἵτινες κατὰ τὸν Jules Lemaitre εἰσὶ τῶν ἀρίστων ἐξ ὧν ἐγράφησαν:

O reine, celle-ci,

Qui te regarde avec le plus tendre souci,
Nuit et jour à tarir des larmes occupée,
Voudrait que la justice eût brisé son épée.
C'est une vierge au cœur saintement maternel,
Qui, pour plaindre et bénir même le criminel,
Tient à garder toujours sa pieuse ignorance
De toute chose au monde, excepté la souffrance.
Elle est le pur amour. l'oubli profond de soi.
Les hommes, Déméter, pourraient vivre sans loi,
S'ils pratiquaient enfin les choses qu'elle enseigne
Par les pleurs de ses yeux et par son cœur qui saigne.
Mais un peuple vivant dans la stricte équité,
Sans la vierge divine assise à mon côté,
Respirerait un air mortel de sécheresse.
C'est pourquoi mon regard attendri la caresse.

Και κατωτέρω:

Pas un être, brisant d'une main téméraire
L'étroit lien d'amour qui l'attache à son frère,
N'a le droit de penser: « Mon bonheur est à moi »

Toujours le sacrifice est l'inflexible loi.

L' fruit que tu portas dans une heure féconde,
Sois prête à le donner pour le salut du monde

Ἡ Δημήτηρ οὐδαμῶς ἀνθίσταται, ὁ δὲ ἀναξ ἀνδρῶν τε θεῶν τε ἀποφασίζει ὅπως ἡ κόρη μείνῃ ἐξ μῆνας ἐν τῷ Ἄδῃ και ἐξ ἐπὶ τῆς γῆς, φέρουσα σὺν αὐτῇ ἐπὶ τῆς γῆς τότε τὴν ὠραιότητα τῆς γῆς και τὴν χαρὰν αὐτῆς. Ταῦτοχρόνως θὰ ἐξέλθωσι τοῦ Ἄδου αἱ δίκαιαι ψυχαί, ὅπως ὑπάγωσιν εἰς τὰς νήσους τῶν Μακάρων. Ταῦτα εἶπεν ὁ Ζεὺς και ταῦτα ἐγένοντο. Τὸ σμαινόμενον τοῦ μύθου εἶνε γνωστὸν, ὥστε περιττὴ πᾶσα ἀνάπτυξις αὐτοῦ ἐνταῦθα.

Αἱ γνώμαι περὶ τοῦ ἔργου διηρέθησαν, διότι ὁ μὲν Lemaitre, ὁ τῆς «Ἐφημερίδος τῶν Συζητήσεων» κριτικὸς, εὐνοϊκῶς ἀπεφάνθη ὑπὲρ αὐτοῦ και μάλιστα ὑπὲρ τοῦ ποιήματος, ὅπερ ἀπεθαύμασεν ἀνευ ἐπιφυλάξεως. Καὶ οὗτος ὅμως ἐποιήσατο ἱκανὰς παρατηρήσεις. Ὁ δὲ πρῦτανος τῶν κριτικῶν Sarcey ὀλίγας ἀφιέρωσε γραμμὰς εἰς τὸ ἔργον δυσμενῶς περὶ αὐτοῦ ἀποφασθεῖς: «Ἐἶνε ἀδύνατον, ἔγραψε, νὰ εὐχαριστηθῶ ἐν τῷ θεάτρῳ δι' ἔργον, ὅπερ δὲν ἐννοῶ καλῶς και ἀμέσως».

Ἐν τῷ θεάτρῳ τῶν Παρισίων Renaissance (Ἀναγεννήσει), θεάτρῳ ἀνήκοντι τῇ ἐξόχῳ τραγωδῷ Σάρρα Bernhardt, ἐδιδάχθη ἄρτι νέον ἔργον τῶν ποιητῶν τῆς Γριζελιδος (Griselidis) Armand Silvestre και Eugène Morand Izeyl, ὅπερ εἶνε μὲν δράμα τετραπράκτον, μετέχει ὅμως πολὺ τῶν Μυστηρίων. Ἡ ὑπόθεσις αὐτοῦ ἐστὶν ἰνδική, ἐρεῖδέται δὲ ἐπὶ τοῦ ἔρωτος τῆς Izeyl, εἶδους Μαγδαληνῆς. Τὸ πρωτογωνιστοῦν πρόσωπον ὑπεδύσατο ἡ Σάρρα Bernhardt, περὶ ἧς πολλὰ αἰθις ἐγράφησαν, τινὲς δὲ και ἐποιήσαντο αὐτῇ παρατηρήσεις, καιτοι οὐδαμῶς ἐπαύσαντο θαυμάζοντες αὐτήν. Εἰς τινὰς δὲ σκηνὰς ἡ Σάρρα ὑπῆρξε Σάρρα. Ἴδου ἡ λέξις ἥτις ἐκφράζει τὸ πᾶν δι' ἐξοχον τραγωδόν, οἷα ἐστὶν ἡ ὑποδυσαμένη τὸ σχῆμα τοῦ νέου δράματος τῶν εὐτυχῶν δραματικῶν, οἵτινες δὲν ὑπῆρξαν ὅμως τόσῳ εὐτυχεῖς, ὅσῳ ἐν τῇ Γριζελιδι, διότι ἔτυχε μὲν ἐπιτυχίας τὸ νέον ἔργον, ἀλλὰ και ἐπικρίσεως ὑπὸ τῆς κριτικῆς ἐν πολλοῖς.

ΧΡΟΝΙΚΑ. — Ἐν Ἀθήναις συνέβη κατ' αὐτὰς νόστιμόν τι Ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐδίδασκε πρότινος δραματικὸς τις θίασος Duze ἐπιλεγόμενος· ὁ θίασος οὗτος ἔγραψε τῇ ἐπιτροπῇ τοῦ Δημοτικοῦ Θεάτρου προτείνων, ὅπως ἐλθὼν διδάξῃ ἐν αὐτῷ. Τὸ τοιοῦτον ἐξελήφθη ὅτι ἡ γνωστὴ ἰταλὶς ὑποκριτρία, ἡ πρὸς τὴν Σάρραν ὑπὸ τῶν βιενναίων παραβληθεῖσα, ἀφικνεῖται εἰς τὴν πόλιν τῆς Παλλάδος. Πᾶσαι δὲ αἱ ἐφημερίδες ἔσπευσαν ἐν υπερβαλλούσῃ συναυλίᾳ νὰ ἐξάρωσι τὸ γεγονός και τὴν ἀξίαν τοῦ Duze ἥτις νῦν διδάσκη ἐν Γερμανία. Περὶ τῆς υποκριτρίας ταύτης, ἣν οἱ Γερμανοὶ ἠθέλησαν ν' ἀντιτάξωσι τῇ Σάρρᾳ, ὁ Sarcey ἀφιέρωσεν ὀλόκληρον ἐπιφυλλίδα, ἀκούσας αὐτῆς κατὰ τὴν πρὸ διετίας ἐν Βιέννῃ σὺν τῇ Γαλλικῇ κωμῳδίᾳ διατριβὴν αὐτοῦ.

— Διενεμήθησαν τὰ πρόσωπα τῆς νέας κωμῳδίας τοῦ ἀκαδημαϊκοῦ Pailleron Cobotins ἐν τῇ Γαλλικῇ-Κωμῳδίᾳ.

ΟΔ. ΑΝΔΡΕΑΔΗΣ.

Ὁ ἐπιθῆνος

ΧΡΥΣΟΣΘΕΝΗΣ ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

Κωνσταντινουπόλεως-Πέραν Τυχοῖς-Θορρακίων ΝΕΟΛΟΓΟΥ